

MOJA TI

JASNA JASNA ŽMAK

SADRŽAJ

PRIJE TEBE	9
fantastična	11
na početku	12
onaj dan u mjesecu	14
bicikla bez a	16
o štetnosti duhana	18
zimski	20
ono za sušenje veša	22
pod poplunom	24
37 sa 2	26
a kao alergija	28
američka	30
na hrvatskom	32
na kvadrat	34
samo ti	36
pričica	38
jebena	40
kilometri	42
najbolja	44
S TOBOM	46

ono sve sto znaš o meni	48
rovinjska	50
pričati	53
prvi put	55
pod poplunima	59
dobro jutro	61
proza za pozu	64
homo za žminj	66
kiša	69
hrvatski	72
neprevodiva	75
dvostruka negacija	79
s nives	82
klaićeva	84
nepismena	86
popisi	88
na ćirilici	91
u krevetu	93
tri točkice	95
voditi ljubav	97
ono kad nismo prekinule	99
dugosilazni	102
b	105

š	107
tikvice	110
besplatna	113
7/39	115
autorska	118
prva	121
bezimena	123
dvije kartice o nama	126
dosadna	128
saborle	131
srednji	133
ljubavna	135
dvije	137
volim te	139
moja ti	141
posljednja	144
 DODACI	 148
na lastovu	150
kaže kundera	151
vrli novi svijet	152
najviše	153
ukradena	154

nešto me smiruje u načinu na koji vežeš cipele	155
mamina	156
 POPISI	 157
popis otoka na kojima smo zajedno bile	159
popis riječi koje sam prije tebe krivo pisala i izgovarala	160
popis imenica kojima uvijek zaboravim rod	161
popis tvojih najdražih vjetrova	162
popis novih riječi koje sam naučila u posljednjih godinu dana	163
popis riječi koje ti ne voliš	168
popis gradova u kojima smo se ljubile	169
popis priča koje nisu uvrštene u konačni rukopis knjige	171
leksikon manje poznatih imena i pojmova	172
umjesto zahvale	181
umjesto biografije	183
 O autorici	 186
Impresum	187

Tebi.

Temeljeno na istinitim događajima.

Die Stimmung des buchstablichen Schreibens ist der Liebeskampf zwischen Schreibendem und Sprache.

Vilem Flusser, Die Schrift. Hat schreiben eine Zukunft?

PRIJE TEBE

A language is a map of our failures.

Adrienne Rich, *The Burning of Paper Instead of Children*

FANTASTIČNA

Kupila si nekidan knjigu *Fantastična bića Istre i Kvarnera**, uvjerena da ćeš u njoj pronaći mene... i razočarala se kad nisi.

Rekla si, *Ti si fantastična, ti si biće, ti si iz Istre... zašto te nema?*

Ja sam ti onda morala objasniti da je fantastičnost kojom se oni bave u toj knjizi neka druga, fantastika zapravo, a ne fantastičnost kojom sam ja fantastična tebi. Pričala sam ti o štrigama, štrigunima i morama, o tome zašto moramo pidžame nositi naopako i zašto me južno od Buzeta svi zovu *vrajžja mala*.

Ti si slušala, fascinirana.

To je čisti science fiction, zaključila si onda.

Poslije si, popodne, i pročitala knjigu, shvatila da se ne radi o znanstvenoj fantastici, nego o esejistici.

To je onda *fact fiction*, rekla si, *faction** zapravo, pa sam ti ponovo morala objašnjavati što je fikcija, a što nije, i kako se sve mogu interpretirati činjenice.

A onda sam ti navečer i napisala priču, da ti objasnim što je zapravo faction, da ti objasnim fantastičnost kojom si ti fantastična meni, da je objasnim drugima.

A onda sam poslije napisala još jednu, pa još jednu, pa još jednu... napisala knjigu, zapravo.

* Imena i pojmovi uz koje se nalazi znak * objašnjeni su u leksikonu koji se nalazi pri kraju knjige.

NA POČETKU

Na početku si mislila da te želim osvojiti svojim pričama. Vjerovala si da ih pišem kako bih te zadivila. Zapravo, vjerovala si da ih piše netko drugi, u moje ime, a da ih onda ja preuzimam i potpisujem kao svoje. Bila si uvjerena da ti kao svoje podmećem tuđe rečenice, tuđe misli, tuđe osjećaje, kao da sam lik iz jednog od onih jeftinih romana.

Jer ja sam ti na početku, baš kao lik iz jednog od tih jeftinih romana, svoje priče slala poštom, u malim plavim kuvertama. Priče o tebi i meni, priče o nama. O tome kako smo se upoznale, o tome kako smo se poljubile, o tome kako smo se sve ono što dolazi poslije...

A ti si ih čitala i čuvala, čuvala ispod kreveta i čitala na njemu, ali nisi vjerovala da ih pišem ja. Bila si uvjerena da je sve to samo igra, posljedica moje neutažive romantike zbog koje me nije bilo sram posegnuti ni za tako jeftinim trikovima.

I pristala si na tu igru pretvaranja, nisi mi ništa govorila o svojim sumnjama, jer te su ti se tuđe priče, koje su zapravo bile moje, sviđale, jer si ih htjela još, jer ti se sviđjela ta moja staromodna strategija zavođenja.

Malo te zato zbunilo kad sam te iste priče počela objavljivati, i to pod svojim imenom.

Prvu si pronašla u *Vijencu**, drugu u *Zarezu**, a treću na internetu... sve tri u razmaku od niti mjesec dana. Odmah si ih usporedila s pričama koje sam slala tebi, izvukla ih ispod kreveta i suočila jedne s drugima, ali jedine razlike koje si uočila bili su neki beznačajni lektorski ispravci, pokoji izbrisani zarez, pokoje izostavljeno slovo, neznatno izmijenjena sintaksa...

Shvatila si onda da to zaista jesu moje priče, moje rečenice, moji osjećaji. Shvatila si da se radi o meni, o nama, da se nisam pretvarala. I tako je tvoja teorija o mojem piscu u sjeni pala u vodu.

Ti pišeš..., rekla si mi onda, kao da si otkrila jedan od najvećih svjetskih misterija i nikada tu rečenicu nisi dovršila.

(Ja pišem, da, tako bih ti bila odgovorila, ali tu rečenicu nikada nisam započela.)

Sada živimo skupa, pa ti priče više ne šaljem poštom, ali ih i dalje pišem, pišem priče o tebi i

meni, priče o nama, našem krevetu, tvojim snovima... ali za tebe je to kako nastaju moje priče i dalje jedna velika enigma, moje pisanje i dalje te potpuno fascinira, u tebi i dalje živi neka mala sumnja u to jesu li sva ta slova zaista moja.

Jer ja obično pišem noću, kada svi već spavaju, kad i ti već odavno spavaš, i snivaš stvari o kojima ću ja već sutra možda pisati. Da, ti me zapravo nikada nisi vidjela kako pišem, tako da i dalje nisi sigurna pišem li te priče uistinu ja ili se noću možda ipak pretvaram u nekoga drugog. I sve bi dala da samo jednom možeš vidjeti kako ispisujem jednu od naših priča, ali redovito zaspiš prije toga. Kad dotaknem prvo slovo na tipkovnici, ti si već duboko u zemlji snova.

Tako je i sada, dok ti spavaš, ja pišem ovu priču koja će te, umjesto u sandučiću, ujutro dočekati u krevetu, za doručak. Tebe, mog pravog pisca u sjeni. Tebe koja si rješenje mog najvećeg misterija.

Jer moje priče nastaju tako što smo se nas dvije upoznale, tako što smo se poljubile, tako što smo se sve ono što dolazi poslije...

Moje priče nastaju tako što mi jesmo.

ONAJ DAN U MJESECU

Probudit ću te poljupcem, već znam. Ali ne još. Probudit ću te kada čujem da se onaj kamion koji čisti ulice približava našoj zgradi... da te umjesto njega probudim ja. Utorkom i nedjeljom budi nas on, srijedom i petkom onaj drugi, kamion koji odvozi smeće, subotom gospođa od krumpira*, a ljeti vrućina.

Ali sada je još zima.

I ja sam se probudila jer tebe nema, nema te u krevetu, tu do mene.

Ti spavaš na kauču u dnevnoj sobi jer ondje je, navodno, kaučima mjesto. *Kreveti u spavaćoj, kauči u dnevnoj sobi, tako to ide*, ponavljaš mi svako toliko.

Ti spavaš na kauču jer danas je onaj dan u mjesecu, onaj kad se budimo odvojeno. Jer tako idemo i spavati, odvojeno... ja u spavaćoj, ti u dnevnoj sobi.

Nedostaješ mi... to je moja prva misao svakog tog dana u mjesecu. Nedostaješ mi, iako znam da si samo sedam koraka udaljena od mene, iako znam da si zapravo tu.

Taj dan u mjesecu zato i postoji, zato da ti meni nedostaješ u krevetu i da ja nedostajem tebi na kauču, da si zajedno nedostajemo. To je naš mali mjesečni ritual, ritual nedostajanja koji smo same uvele.

Nekad prije, puno prije, dok se još nismo ljubile, dok smo još bile samo prijateljice, svi dani u mjesecu bili su oni kad smo se budile odvojeno. Jer tako smo išle i spavati, odvojeno, svaka na svojem kraju grada, jedna u Derenčinovoj, druga na Trešnjevci...

A za to što više nismo samo prijateljice, za to što se sada ljubimo često i puno, za to je kriv tvoj kauč, onaj na kojem smo provele našu prvu zajedničku noć. Kriv je kao što su drugima krive zvijezde ili sudbina ili pak vino. Tako kažem ja.

Ti kažeš da kauč ne može biti kriv za nešto tako lijepo kao što smo ti i ja, jer krivnja je za pogreške i povrede, a mi nismo ni jedno od toga. *On za nas može biti samo zaslužan*, kažeš mi i dodaš da je vrijeme da naučim pravo značenje nekih riječi. Kao što je naprimjer kauč, kao što je naprimjer krevet.

Jer kreveti su za spavanje, a kauči za sjedenje, objašnjavaš mi dok se ja pitam kako smo

onda mogle na kauču spavati, one naše prve noći. *U mom bivšem stanu spavaća i dnevna bile su ista soba i ondje je kauč mogao biti krevetom, kažeš mi, inače bi to trebalo biti kažnjivo, to da ljudi imaju kauče, a zovu ih krevetima. I koriste ih kao takve.* Onda ja kažem da sereš i da ne želim još jednu Babić-Finka-Moguš* svađu, a ti odgovoriš da to nije svađa nego razgovor i da je moj problem u tome što ne znam stvari nazivati pravim imenom. Stvari kao što je naprimjer kauč, stvari kao što je naprimjer krevet.

O svemu tome mislim dok ti i dalje spavaš na kauču, onom u dnevnoj sobi.

Da, pristala si na to, iako su kauči za sjedenje, a kreveti za spavanje, pristala si jer danas je *onaj dan u mjesecu*, onaj kada se budimo odvojeno.

A ja, budna u tom krevetu za spavanje, čujem da se onaj kamion koji čisti ulice približava našoj zgradi. Ustajem iz kreveta, hodam sedam koraka do dnevne sobe, kauča, tebe.

Zima je i ja te budim poljupcem.

BICIKLA BEZ A

Da imamo auto, bio bi sada pod našim prozorom prekriven snijegom, kao što bi u jesen bio prekriven lišćem, u proljeće peludom, a u ljeto ne bi bio prekriven ničim i ne bi ga uopće bilo pod našim prozorom jer bismo se njime odvezle na more.

Ali mi nemamo auto, mi imamo samo biciklu, dvije zapravo, i obje su u našoj sobi, prekrivene prašinom... i kao i mi jedva čekaju sunce i proljeće da ih ponovo možemo voziti po gradu.

Dok ovo pišem, proviruješ mi iza ramena. *Pišeš o našim biciklima?*, pitaš, rastavljajući riječ biciklima na slogove, kao da je slovkaš osnovnoškolcima koji pišu diktat.

Bi-ci-kli-ma.

Ti, naime, bicikle ne zoveš biciklama nego biciklima i inzistiraš da i ja činim isto, jer je tako književno. *Bicikl se piše bez a*, kažeš.

Ja te ignoriram i nastavljam pisati, ali ti pitaš ponovo.

Pišeš o našim *bi-ci-kli-ma*?

I kad ponovo ne dobiješ odgovor, po stoti mi put kreneš objašnjavati da su bicikle muškog roda. *Bicikl, bicikli*, kažeš, tražeći kao dokaz riječ *bicycle* u nekom prastarom džepnom englesko-hrvatskom rječniku koji smo dobili sa stanom i kojim mi mašeš ispred očiju.

Moje je stajalište u toj debati jednostavno, *Ondje odakle sam ja, kaže se bicikla*. *Sa a*, kažem ti, a ti na to obično zaustiš nešto HSP*-ovski ksenofobno, ali zaustaviš se na vrijeme i umjesto toga odlučiš se za nešto blaže, za neku varijantu desnog centra, *To nije dijalekt, to je silovanje jezika*.

Bicikl se piše bez a, govoriš mi tako i sada, *zato što je bicikl muškog roda*.

E pa moja bicikla je žensko, bijesno zaključim pa zalupim, prvo kompjuterom pa onda vratima, i izađem u noć na svojoj plavoj Authorici* s koje sam prije toga obrisala prašinu, misleći kako ću od svega ovoga dobiti samo još jednu nedovršenu priču.

Na ulici čujem kako za mnom s prozora vičeš nešto o mojim sinusima i njihovoj upali i mislim kako imaš pravo, kako ćeš me uskoro doma smrznutu dočekati toplim čajem i još

toplijom isprikom, zbog čega sam zapravo i otišla na vožnju po snijegu.

Dok okrećem pedale, razmišljam o nama... o tome kako se o biciklama svađamo barem jednom mjesečno, već posljednjih šest mjeseci, koliko ja i pokušavam napisati priču o njima, koliko ti na mojem kompjuteru umjesto *Twittera* postavljaš *bicikl.hr* kao početnu stranicu. Ali osim bicikli, tu su još i *kaseta* i *kazeta* s kojima imamo problema, pa *krofna* i *krafna* i još desetak riječi koje, kako ti kažeš, preko Učke postaju mutanti.

Cure su se vratile, vičem ti s vrata, sleđena, otirući snijeg s cipela, pa parkiram svoju biciklu u sobu, da ponovo skupa s tvojom skuplja prašinu, i potajno se nadam da si u međuvremenu odustala od pravopisnog terora.

Ali umjesto toga pronalazim te za mojim kompjuterom... Da, umjesto s čajem i isprikom, ti me dočekuješ s novom nebulozom. *Našla sam kompromis*, ponosno izjavljuješ, a ja čitam i ne mogu vjerovati: svaku *biciklu* u mojoj priči prepravila si tako da je postala *bicikl/a*.

Iako inače nisam sklona konfliktima, u ovom slučaju ne mogu učiniti drugo nego da izvrijeđam i tebe i tvoju političku korektnost, i političku korektnost općenito, pa onda opet tebe. Nakon toga tu *bicikl/a* priču pošaljem u smeće i krenem pisati neku potpuno novu, bez kosih crta.

A ti, baš kao ja maloprije, odrješito zajašeš svoju specijalku, bijesno zalupiš vratima i otiđeš u noć. Ne znam o čemu misliš dok pedaliraš po snijegu, vjerojatno isto o nama i našim svađama, ali ja za tobom ne vičem ništa, jer ti nemaš problema sa sinusima.

Umjesto toga, kad dovršim tu priču o biciklističkim rodovima i ustanem od kompjutera, pristavim nam vodu za čaj i pomislim kako smo možda ipak malo pretjerale, kako su bicikle/i zapravo jedine stvari, bića ili pojave do čijeg nam je roda stalo i kako bih tebe voljela i da si dečko.

O ŠTETNOSTI DUHANA

Ljudi oko nas prestaju pušiti. Moji prijatelji, tvoji prijatelji, naši prijatelji. I prijateljice. I nije da počinju prestajati, kao što je to jednom netko izjavio, nego zbilja prestaju. I to preko noći. Mariji je smetao kašalj. Vanja je pročitala knjigu *Prestati pušiti je lako* ili tako nekako. Moj brat je postao tata. Zrinka je jednostavno odlučila.

(Njen dečko i dalje puši, ali samo jednu dnevno. *Poslije jela, cigareta cijela*, tako kaže.) Zeki je našao curu. Ivana se kladila s Jurom. Petar je odlučio štedjeti. Mila se boji raka. Goranu je zabranio doktor. Dušici je jednostavno dosadilo.

Mima, Zrinks i Tina nikada nisu ni počele. Kao ni Odak, Sabina i Hana. I Igor. On mi je, kad sam mu o tome pričala, posudio knjigu *Cigarete su uzvišene*. Nikad je nisam pročitala, ali pročitala sam njen predgovor, i u njemu piše, *Složene su moje pobude za pisanje ove knjige. Jamačno su ponikle iz moje velike želje da prestanem da pušim*. Ja imam slične planove s ovom pričom... iako ne bih rekla da je moja želja za prestankom velika. Prije tek da postoji. Postoji pa nestane. Pa se opet pojavi.

Razmišljala sam zapravo da ti to darujem za rođendan, to da prestanem pušiti. Oduvijek si volio nekonvencionalne poklone. Doduše, nikad me nisi tražio da prestanem pušiti, iako se ponekad žališ na mrvice duhana u krevetu... ali nikad mi nisi rekao, *Ili duhan ili ja*, jer dobro znaš da oboje volim, jedno malo manje, tebe puno više.

Ti ne pušiš, nikad nisi... osim onih nekoliko dimova moje *after sex* cigarete. *Poslije seksa, cigareta cijela*, tako ti kažeš.

Kad sam ti rekla što ti namjeravam darovati za rođendan, odgovorio si, *To je kao da mi pokloniš knjigu koju zapravo ti želiš. Ja bih radije zlatnu ribicu*. Takav odgovor sam nekako i sama naslućivala, pa sad tražim novu prigodu za prestanak pušenja, prije nego što ga ponovo zabrane u kafićima. Moji bi roditelji sigurno bili sretni da im to darujem za jedan od njihova dva rođendana, ali oni i ne znaju da pušim pa bi im to došlo kao onaj drveni konj Trojancima. A Nova godina još je daleko.

Ljudi oko nas prestaju pušiti, ali ja zapravo nisam sigurna da i ja to želim. Ti mi, u maniri *new age* gurua, govoriš da ću tek kad budem znala zašto pušim, znati i zašto da prestanem, i samo se tu i tamo žališ na mrvice duhana u krevetu.

Ali nakon više dana te moje dileme (pušiti ili ne pušiti, prestati pušiti ili ne prestati) jutros si napokon našao rješenje za mene. Dok sam sastavljala popis s plusevima i minusima, rekao si, *Umjesto da prestaneš pušiti, napiši o tome priču*, a ja sam ushićeno viknula, *Bingo!*

Ovo je dakle ta priča o tome kako sam prestala pušiti, priča u kojoj ja prestajem pušiti.

Bacili smo jutros demonstrativno sav moj duhan, rizle, filtere. Ti si održao kratki govor, ja sam javila prijateljima. Htjela sam da sve to bacimo u WC, da bude kao na filmu, ali ti si rekao da je duhan legalan, da za to nema potrebe.

Onda smo doručkovali i sve ostalo što već radimo ujutro. Kruh, putar, čaj, novine, seks, bez one jedne cigarete poslije. Došlo je i prošlo vrijeme ručka, bez ijedne cigarete. Ja sam pisala, ti si prevodio, bili smo na kavi, u kinu, kod prijatelja, bez cigarete. Dan kao svaki drugi, minus cigarete. Podnijela sam sve to apsolutno hrabro, bio si ponosan na mene. Tako je došla i večer, i ja sam umjesto duhana oko prstiju motala tvoju kosu.

Pitala sam te onda, na kraju dana, *To sad znači da sam prestala pušiti?*

Ti si se prenaglio, rekao, *Da*, a ja sam onda sretno zaključila, *Super je to kad prestaneš pušiti, jer sad kad sam prestala, mogu jednu i zapalit*. Bilo je kao na filmu, onom Jarmuschevom.

Olga, Nikica i Andrija i dalje puše, Aleks, Mihoci i Matija su ponovo počeli, Ćurčin, Vesna i Buljan nikada nisu ni prestale.

ZIMSKA

Vani je opet zima, rekli su jutros na televiziji. Dvoznamenkasti minus nakon dugo vremena... a ti moraš na put, dug put, jedan od onih na kojima putuješ toliko da je, kada jednom stigneš, prekosutra od dana kada si krenuo. Ideš pješke pa tramvajem pa vlakom pa opet pješke i zato smo te toplo obukli. Dolje si dobio štrample, termočarape, hlače od samta. I bokserice, bokserice prije svega. Gore: potkošulju, košulju, džemper, jaknu. Oblačili smo te u svitanje, u potpunoj tišini, jer prije tišine bila je svađa.

Bilo je četiri ujutro, četiri i četrdeset, i ti si rekao da ti je drago da je Celsius umro od tuberkuloze. Deset minuta i puno previše stranih riječi poslije, stajali smo nasred hodnika, u pidžamama, u tišini.

Zadnje što si rekao prije toga, na engleskom, bilo je da mrziš poslovice. Zadnje što sam ja prije toga na engleskom rekla bila je ona poslovice koja kaže da se po jutru dan poznaje.

I onda smo te obukli, u tišini.

To voliš, kad te skupa oblačimo, jer se onda osjećaš kao mali dečko na prvi dan škole... ali zato mrziš i potkošulje i štrample i nikad ih ne nosiš, nikad osim na dane kao što je ovaj, kad se previše celzija spusti ispod nule, a ti moraš na put.

Štrample su za pičkice, kažeš, a potkošulje za još veće. Zato mrziš i dane kao što je ovaj, kada moraš nositi oboje, pa onda proklinješ Celsiusa koji je ionako već umro i koji nema nikakve veze s tim što je danas tako hladno, a ti moraš na put.

Bilo bi jednako zima i da je minus dvanaest stupnjeva tebe, pokušala sam ti objasniti, znaš da postoje i farenhajti i kelvini. Kad si i njima zaželio tuberkulozu, iako su i oni već odavno mrtvi, onda sam počela s engleskim, onda smo počeli sa svađom.

Uvijek se svađamo na stranim jezicima, tako smo se dogovorili, odlučili, tako nas manje boli. Svađe su naši konverzijski tečajevi udvoje... Na hrvatski prelazimo tek poslije, nakon tišinā, kad si sve oprostimo, kad se opet puno volimo. Hrvatski znači opet ljubav.

Te tišine, one između dvaju jezika, obično traju duže, ali danas ti se žurilo na vlak pa si progovorio već dok si obuvao cipele, vezivao vezice na njima. Rekao si, *Osjećam se kao luk, luk od pamuka*. Rekao si to na hrvatskom i ja sam puknula u smijeh.

Meni si zapravo izgledao više kao Cartman*, ali ništa nisam rekla jer znala sam da bi to ponovo značilo neki strani jezik. Umjesto toga dobio si još pamuka, još topline: kapu, šal, rukavice, pusu. I rakiju, ne od pamuka nego od smokve.

Onda si dobio još jednu pusu i još jednu, onda smo se ljubili, onako na francuski, ljubili smo se toliko da si zakasnio na vlak, jer nismo se samo ljubili. (Ali prvo smo morali skinuti sav taj pamuk s tebe, pa smo oboje proklinjali i Celsiusa i Kelvina i Fahrenheita i sve njih zajedno, jer skidanje je trajalo dugo, predugo.)

Puno poslije ležali smo nasred hodnika, goli u tišini, i ja sam shvatila da je prošlo šest. *Prošo ti je voz*, rekla sam i probudila te iz sna koji nisam znala da si usnuo.

Mislila sam, poludjet ćeš, biti bijesan... mislila sam, reći ćeš nešto na talijanskom, nešto stvarno gadno. Ali ti si samo promrmeljao nešto na engleskom, nešto kao, *No trouble at all*, a onda, iako mrziš poslovice, rekao, *Sve je dobro kad se dobro svrši*.

A ja sam opet puknula u smijeh.

ONO ZA SUŠENJE VEŠA

Probudila sam se jutros puno prije tebe, ali sam se još dugo pravila da spavam, da ne bih morala skidati veš s onoga na čemu se suši. Peremo crno, suši se bijelo. Tvoje bokse, moje gaće, naše plahte.

To za sušenje veša nam stoji nasred sobe i jedino što nas nervira više od toga što nam to stoji nasred sobe jest to što ne znamo kako se *to* zove... pa ga onda opisno zovemo *ono za sušenje veša*, ili eventualno *rublja* kad smo cinično raspoloženi. I jedva čekamo da dođu sunce i proljeće pa da veš možemo sušiti na nečemu čemu znamo ime i što nam neće stajati nasred sobe. Kao naprimjer na štriku.

Kad je tebi dosadilo praviti se da spavaš, ustao si i, da bi mogao izići iz sobe, morao si skinuti veš s onoga na čemu se suši.

Uživam te gledati dok to radiš: plahte slažeš u pravokutnike, a čarape u loptice. Potpuno nečujno, da me ne probudiš, jer misliš da još uvijek spavam. I uvijek te strašno uzruja kad nekoj čarapi fali par, kao sad. Toliko da bi me najradije probudio da me o tome obavijestiš, ali znaš da bih ja samo zaključila kako svoje strahove projiciraš na čarape, pa odustaneš.

Krvavi trag na jednoj od jastučnica istovremeno nas nasmije. To je od one noći kad je meni curila krv iz nosa. *To nam neće visiti u hodniku*, krenem ti reći, ali odustanem, da se ne otkrijem. Plahtu na kojoj sam prvi put vodila ljubav, plahtu na kojoj smo prvi put vodili ljubav, uokvirio si i izvjesio u hodnik. Ja sam je potpisala i sad je gostima pokazujemo kao moj prvi pokušaj slikanja uljem na platnu.

Zovemo je *Rosebud**.

I premda je ta minijatura načelno apstraktna, puštamo goste da nagađaju što je na njoj naslikano. *Ima u njoj nešto što evocira ljudsku figuru*, kaže moj elokventni tata i krene nam pokazivati obrise mladog afričkog ratnika koji je upravo prostrijelio gazelu, žrtvu koju će prinijeti nekom bogu. *Plodnosti?* pitaš dok ja umirem od smijeha. Moja svekrva, tvoja mama, začudo, misli da se radi o paklu. Ali ipak mi je nekako najdraži tvoj mali brat koji u njoj vidi svemirski brod pun malih zelenih koji s Marsa dolaze nastaniti Zemlju.

A kad mene pitaju za autorsku interpretaciju, samo se potiho nasmijem i kažem, *Pupoljak**.

Tako si me počeo zvati nakon što smo „uprljali“ tu plahtu i tako me dozivaš sada da bi me probudio. Šapćeš, a ja se naglo prenem i ispričam ti o groznom snu koji sam u međuvremenu usnula, o tome kako je ono za sušenje veša oživjelo i napalo nas, o tome kako smo kilometrima bespomoćno bježali pred time čemu ne znamo ime.

Nemoj raditi nagle pokrete, možda je još živo, kažem ti, u strahu promatrajući zvijer preko tvog ramena.

A ti me, sklapajući zvijer, smiruješ. *Ne možeš se boriti protiv nečega što nema ime,* kažeš, pa odneseš ono za sušenje veša na glomazni otpad koji skupljaju pred našom zgradom.

I ja tako znam da je došlo proljeće.

POD POPLUNOM

Imamo jedan poplun za nas dvoje. I jedan krevet, i dva jastuka. I sve to obučeno je u plahte, kao što smo mi obučeni u pidžame. Ti u moju, ja u tvoju. Iako su obje zapravo naše. Kao što su i plahte, i jastuci, i krevet, i poplun, i ljubav naši.

Zapravo... krevet pripada našim gazdama, jastuke i poplun sam ja uzela od staraca, a plahte nam je posudila tvoja mama. A kad se stvari tako poslože, ispada zapravo da su samo te pidžame stvarno naše. I ljubav, naravno.

Pitam se je li to dvoje povezano, pidžame i ljubav, ide li možda ljubav umjesto kroz želudac, kroz pidžame, barem ova naša. Ta pomisao nagoni me na smijeh, ali smijem se tiho, tako da moj smijeh ne dopre do tebe, jer ti još spavaš, tu uz mene.

O tim i sličnim glupostima razmišljam otkad je počela zima, svakog jutra nakon buđenja, buljeći u ugašeni ekran našeg televizora koji zapravo ne radi. (Ni taj televizor nije stvarno naš, ali nije ni gazdin, njega su u stanu ostavili prethodni podstanari.) Probudila sam se jer mi je hladno, a ti si umotan u poplun i tebi je toplo.

Tako već mjesecima izgledaju naša jutra: dok se ja smrzavam, ti slatko spavaš, dok ja buljim u taj pokvareni televizor, ti sanjaš.

Ali danas je ipak sve malo drugačije.

Danas lakše podnosim hladnoću jer znam da je sutra više neće biti, jer znam da je danas dan kada napokon kupujemo novi poplun pa mi više neće biti hladno, znam da se više neću buditi prije tebe i razmišljati o glupostima kao što je odnos između pidžama i ljubavi. Da, od danas se više neću smrzavati.

Poplun će biti prva stvar koju ćemo kupiti zajedno, prva od onih nepotrošnih, od onih koje obvezuju. Poplun je ulaganje u budućnost, našu zajedničku budućnost... poplun je za nas ono što je za druge stambena štednja.

Ovaj naš stari poplun, onaj koji sam uzela od staraca, jedina je stvar oko koje si posesivan. On je tebi ono što je Linusu* njegova dekica. Ali i oko njega si posesivan spontano, nikada svjesno. Svake večeri legnemo skupa spavati pod njega, ali ga ti tijekom noći jednostavno prisvojiš, umotaš se u njega, a ja se onda zbog hladnoće ujutro probudim sama i prije

vremena.

Hladnoća, lijenost. Toplina i san.

Zato nam treba drugi, novi, dovoljno velik poplun u koji ćemo se moći umotati skupa...
poplun koji će biti stvarno naš. Tako da ljubav, osim kroz pidžame, može ići i kroz njega. Fali
mi...

*Mogla bi jednako tako ustati i skinuti veš sa sušila, rekao bi mi da ti se požalim, a ja bih te
onda ušutkala poljupcem.*

Tako ću te jutros i probuditi, već znam... poljupcem.

Ali ne još, nikako ne još... probudit ću te točno u osam, kad se otvaraju dućani, kad se otvara
i Nama* na Kvatriću jer ondje nas čeka naš novi poplun. Već smo ga odabrali, ispipali, za
probu se umotali u njega... sad samo čeka da ga kupimo. Čeka otkad je počela zima, na
drugom katu Name, lijevo, na Kvatriću.

Već smo spremili odjeću za tu prigodu, jer obući ćemo se svečano, kao što se drugi parovi
odijevaju za vjenčanja, ti u svoje najbolje odijelo, ja u svoju jedinu haljinu. A kad se vratimo
doma, skinut ćemo sve to sa sebe i presvući se u njega, u taj poplun koji će biti stvarno naš,
samo naš, kao i naše pidžame, kao i naša ljubav.

37 SA 2

Priznajem, ponekad se potajno nadam da ćeš se razboljeti, samo zato da bih se mogla za tebe brinuti. Kad dođe sezona prehlade i gripe, jedan mali dio mene nada se da ćeš doći i reći mi, *Imam 37 sa 2*. Ali tvoj imunitet obično ima druge planove i na kraju u krevetu pod temperaturom umjesto tebe završim ja.

U zadnje tri godine bila si bolesna tek dvaput, od čega si jednom imala meningitis zbog kojeg si dva tjedna ležala u bolnici, a ne doma, i ondje su se, umjesto mene, za tebe brinuli drugi, neke meni nepoznate medicinske sestre i još nepoznatiji doktori. A kad si napokon došla doma, trebalo ti je samo s vremena na vrijeme provjeriti temperaturu, nije se za tebe trebalo brinuti onako kako se inače za bolesnike brine.

Da, htjela bih da se jednom razboliš baš onako propisno, ali bez bolnice. Htjela bih samo da imaš gripu ili neku sličnu bolest od koje se ne umire, ali zbog koje se mora malo ležati doma, ispod dekice. Tako da se mogu malo brinuti za tebe, namještati ti jastuke, raditi čajeve, kuhati juhe, praviti limunade, mjeriti temperaturu... raditi ti sve ono što inače ti radiš meni.

Jer ja sam bolesna puno češće od tebe, barem dvaput godišnje, razbolijevam se sezonski, jednom na jesen i jednom na proljeće. Temperatura me lupi s prvim naletima alergije, a onda joj se pridruže i sinusi, pa me zajedno bace u krevet, ispod dekice, i tamo drže danima, bez obzira na lijekove.

Zato se, svaki put kad postoji naznaka da ćeš se za promjenu razboljeti ti, ja dobro pobrinem da se to stvarno i dogodi. Čim malo kihneš, ja otvorim sve prozore i ugasm grijanje, a onda te odvedem u noćnu šetnju na Sljeme. Pa iako prethodne dvije zime ništa od toga nije upalilo, čini se da ću ove godine ipak imati malo više sreće. Jer sinoć ti je na Sljemenu počeo curiti nos, a jutros te čak i malo boljela glava. Zato te sad svakih sat vremena tjeram da mjeriš temperaturu i nadam se da ćeš mi uskoro dojaviti da je napokon prešla onih magičnih 37. Dok čekam, razmišljam kako sam ljubomorna na tebe kojoj za mjerenje moje temperature ne treba toplomjer: tebi je dovoljno da me poljubiš u čelo i već znaš gdje sam na skali celzija.

Dok čekam tvoje rezultate, mislim o tome kako sam već razradila cijeli plan za najmanje jedan, a najviše sedam dana tvojeg bolovanja: imam popis jela koja ću ti spremati i filmova koje ćemo gledati, kupila sam dvije kile limuna i tri pakiranja pastila za grlo (još mi fali samo

povrće za juhu), oprala sam dekicu i spremila pidžame za preznojavanje...

Sve je spremno, sada mi još samo treba tvoja temperatura, bila bih zadovoljna i s pišljivih 37 sa 2. I znam da je malo čudno da se radujem tvojoj bolesti, ali to je za naše dobro, tako govorim samoj sebi.

Onda? pitam te uzbuđeno kad prođu one tri minute koliko treba proći da toplomjer obavi svoje, a ti mi šutke pokažeš živu koja i dalje stoji na tvrdoglavih 36 sa 7 pa me poljubiš u čelo, nasmiješiš se, shvatiš kako stvari stoje, dohvatiš dekicu i spremiš mene i mojih 37 sa 1 ispod nje.

A KAO ALERGIJA

Ambrozija, Andol, Aspirin, tako počinju moje alergije, ako je slušati abecedu. Ako je slušati kalendar, onda njihov početak označuju razne peludi i trave, tamo negdje sredinom ožujka, taman pred moj rođendan. Sezona im traje dugo, predugo. Andolu i Aspirinu zapravo nikad ni ne prestaje, a biljkama ponekad pomaže i vjetar pa traju sve do jeseni.

Ti mi godinu za godinom ponovo postavljaš dijagnozu, jednako bezuspješno kao i one prethodne, ali nikako da shvatiš tko je točno kriv za stanje mojih sinusa u sezoni proljeće/ljeto... a da je za njihov oporavak u istom razdoblju *krivo* more, to si shvatila odavno. Zato svake godine sa sobom s mora u Zagreb nosimo litru Jadrana.

Moja mama pak ima nekoliko teorija o tome tko je kriv za stanje mojih sinusa... to sam obično ja koja zaboravljam piti lijekove, a onda i ti koja me zaboraviš na to podsjetiti. Ali u zadnje vrijeme ni ti lijekovi ne pomažu. I tako ti, koja si lektorica, s mojom majkom, koja je alergologinja, pokušavaš pronaći lijek za ono što bi stari Grci nazvali *αλλεργία* da je u njihovo doba postojalo.

I to je zapravo najdalje što smo stigli u razumijevanju i raskrinkavanju alergija (ti i ja, moja mama o *αλλεργια* ipak zna nešto više) — znamo kako se *alergija* kaže na trideset i dva jezika i kako se piše na nešto manje pisama (točnije dva). Uglavnom su to varijacije na tu istu starogrčku temu: *allergy*, *alergio*, *alergia*, *allergie*, *alerxia*... čak i na mađarskom alergija je obična *allergia*... ali u ovom slučaju to što znamo sve pseudonime i aliase mog najvećeg neprijatelja ne pomaže, ne pomaže ni pinkicu.

I dok moja mama strahuje da se na abecedni popis mojih bolesti odmah poslije alergije, a kao njena posljedica, ne ugura i astma, ti, iako sada već apsolutica, intenzivno razmišljaš o tome da prekineš s Filozofskim i počneš s Medicinskim, da postaneš doktorica, da me nakon šest godina studiranja i par godina specijaliziranja možda napokon izliječiš. (Ja ti pak predlažem da radije probaš s veterinom koja kraće traje, a svodi se na isto.)

Tako dok vas dvije raspravljate o Letizenima, Telfastima i Claritinima, ja nemilosrdno trošim papirnate maramice i sve što se papirnatim maramicama smatrati može. Dok ja gutam Letizene, Telfaste i Claritine, čujem vas kako ispod glasa raspravljate o posezanju za takozvanim alternativnim metodama, iako dobro znate da je alternativa, u medicinskom kontekstu, uz alergiju, jedina riječ na A koju bih odmah uvrstila na svoj popis zabranjenih

riječi, kad bih ga samo vodila.

New age nikada neće kročiti u ovu kuću, upozoravam vas, iako sam i samu sebe počela hvatati kako ispred ogledala razgovaram, ne sama sa sobom, nego sama sa svojim imunitetom, u maniri najvjernije sljedbenice Louise Hay*. I dok uzaludno čekam da mi odgovori (jedan običan, *Are you talking to me?* bio bi mi za početak sasvim dovoljan) sve više počinjem vjerovati da će svijet slobodan od alergija ostati samo daleki nedosanjani san nekolicine nas i naših bližnjih.

Ti me pokušavaš utješiti, govoriš mi da se od toga ne umire i dodaš, *Zamisli samo da si alergična na čokoladu ili kikiriki*, ali kad se probudiš u moru mojih zabalavljenih maramica, jedino što poželiš je da sa svijeta nestanu i alergija i svi njeni prijevodi na otprilike šest tisuća jezika koliko ih navodno trenutno postoji... a kad već kreneš u tom smjeru, pomisliš kako ne bi bilo loše da sa svijeta nestane i samo slovo a.

Kao Andol, kao Aspirin, kao ambrozija, kao sve moje alergije.

AMERIČKA

Naša prva svađa bila je svađa o New Yorku. Draže bi mi bilo da je svađa bila u njemu, a ne o njemu, ali nismo stigle dobiti vizu. Zapravo, nismo je stigle ni tražiti jer svađa je trajala prekratko, taman toliko da ja stignem reći da volim New York, a ti da ga ne mogu voljeti jer nikad nisam bila u njemu, taman toliko da se stignemo dogovoriti da ćeš me, za naše bračno putovanje, premda se nikada nećemo vjenčati, voditi u New York. Tako da napokon mogu reći, *Volim New York*, i ne lagati.

Ti si bila u New Yorku i ti ga jako voliš. Ali ti ga i možeš voljeti jer si bila u njemu. Meni si otamo donijela jednu majicu i to je zapravo bio početak naše svađe. Bila si još negdje između vremenskih zona kad si otvorila kufer i ponosno iz njega izvadila jednu od onih običnih bijelih majica s *I srce New York* natpisom. Sto posto pamučno, sto posto kinesko, sto posto predvidljivo.

Dobro da mi nisi donijela magnetić za frižider, procijedila sam, a ti si se odmah naljutila, oduševljena autentičnom neoriginalnošću vlastitog poklona koju ja nisam razumjela pa mi uvrijeđeno istrgnula majicu iz ruku i dodala, *Ionako je ne bi mogla nositi, s obzirom da nikad nisi bila u New Yorku, pa ga zapravo ni ne možeš voljeti*.

I to je bilo dovoljno da me razjari.

Da, ja nikada nisam bila u New Yorku, nisam nikada bila ni u Americi, ali da sam ondje bila, sigurno ti ne bih otamo donijela majicu, pogotovo ne takvu, običnu, pamučnu, bijelu. Ne znam točno što bih ti točno donijela, istina, ali nešto maštovitije od pamučne bijele majice svakako bih. I kad bih se otamo vratila, dok bih ti predavala taj dar iz New Yorka, napokon bih mogla na miru reći da volim taj grad, da ga volim jako.

Ali zasad ga volim samo na daljinu, kao što uostalom volim i tebe kad te nema pokraj mene, kad si ti u Dugavama, a ja na Trešnjevci, kad si ti u Zagrebu, a ja u Puli. Na daljinu.

To je drugačije, kažeš mi kad ti podastrem svoje argumente, *to kako voliš mene kad sam u Dugavama. Mene možeš tako voljeti jer mene voliš i na blizinu*. Ali New York, njega ne mogu, tvrdiš, jer njega ne poznajem, jer njega nikada nisam vidjela, ne uživo.

Ne možeš se zaljubiti u nečiju sliku, objašnjavaš mi nastavljajući s raspakiravanjem svojih američkih stvari, *a New York nije slika New Yorka. New York trebaš doživjeti*, tako me

dokrajčiš, dok ti ja ljubomorno virim iza ramena, nadajući se da ćeš iz kufera ipak izvući još neki dar, možda neki sasvim mali, zbog kojeg ćemo obje u trenu zaboraviti na sve ove gluposti, znatiželjna da vidim što si donijela drugima, iako dobro znam da mrziš darove s putovanja i da sam ja jedina koja ih od tebe redovito dobiva.

Ali iz tvog kufera, umjesto darova, nastave izlaziti samo novi komadi tvoje prljave odjeće koja je, za razliku od mene, do maloprije bila u New Yorku. U njemu nema čak ni magneta. Ima samo jedna razglednica koju si ispisala, ali si je zaboravila poslati. Dodaješ mi je šutke, jer još smo u svađi, uz kratku ispriku zbog markice koje nema.

Dok u rukama prevrćem noćnu vizuru grada-jabuke pomislim da možda ipak imaš pravo: New York ne može biti samo slika New Yorka, ne ta koju upravo držim u rukama, svakako ne. New York je puno više od toga: rani filmovi Woodyja Allena, ona trilogija Paula Austera, glazba Velvet Undergrounda, fotografije Nan Goldin, prve dvije sezone *Girls*... sve je to New York, shvatim onda.

A ako je tako, ja sam u njemu zapravo već puno puta bila i mnogo toga u njemu doživjela. I ako je tako, ipak mogu već sada reći da volim New York, bez obzira na vize, granice i putovnice.

Kad poželim s tobom podijeliti tu svoju spoznaju, znajući da će te to ponovo razjariti, da ćemo se onda nastaviti svađati, ti me preduhitriš i, u nadi da će nas to pomiriti, kažeš, *Vodit ću te ja tamo za bračno putovanje, ne brini.*

Ja se na to nasmijem i kažem, *Može*, iako znam da se nikada nećemo oženiti...

NA HRVATSKOM

Danas sam postala *copywriter*, a osim toga zamalo i tvoja bivša devojka. Umesto da se radujemo mojoj fiksnoj plati, bez socijalnog i penzionog doduše, ali ipak prvoj fiksnoj plati našeg dvočlanog domaćinstva, mi smo se svađale o svim *dilovima*, *ofisima* i *henganjima* koje sam ja izrekla u poslednje četiri sedmice koliko se ti baviš statističkom analizom mog rečnika.

Nisu leteli tanjiri, nisi me izbacila iz stana, komšije nisu zvale 92*, na kraju nismo niti raskinule. Ali svejedno je bilo kao na filmu, nekom pravom *hollywoodskom*, bilo je dramatično i s *happy endom*.

The thing is da ja koristim puno anglizama. Ti kažeš da dnevno proizvedem količinu anglizama dovoljnu da se prehrani omanja afrička država. Ti kažeš da ti je dosadilo da te zovem *pumpkin*. Ti kažeš da ću se jednog jutra probuditi nakon nemirnih snova i primetiti da sam se u krevetu pretvorila u golemo *something*. Ja kažem da ću ti nabaviti titlove. Ja kažem, *Whatever*. Ja kažem da mi veći problem od anglizama trenutno predstavljaju anafore*.

Nisi ti neki rodoljub ni domoljub, ne brine te izumiranje Hrvata ni hrvatstva, ne, ništa slično. Ono što te brine je moj imperijalni idiom, anglizacija mene. Ono što te brine je da ja sve češće umesto hrvatsko-engleskog posežem za englesko-hrvatskim rečnikom i da ti po povratku kući vičem, *Honey, I'm home!*, i to bez ironije.

A meni je to predivno, *amazing*, *awesome*. Meni je to *verwunderlich*, *incroyable*, *meraviglioso*. Jer ja volim jezike, one domaće i one strane, ovaj maternji i one ostale, posebno u kombinaciji s njim, volim one službene, volim dijalekte. Jer moje srce nije otvoreno samo za engleski, tu su još i italijanski i ono malo nemačkog i francuskog koje znam, u koje počesto i rado umotam hrvatski pa ga pustim da se krčka. Tako nastaje moj privatni esperanto neopterećen gramatikama i sintaksama, začinjen pokojim dijalektom.

Ti kažeš da je to kako ja govorim kupus od jezika, kažeš to namerno jer znaš da mrzim metafore, ali ja ti svejedno, iako mrzim metafore, odgovaram da ja taj svoj jezik vidim više kao musaku, musaku od najfinijeg povrća. Pa dok ti mene optužuješ za *verbicid*, ja tebe pokušavam uveriti da je tvoj otpor *futile*.

Tako na primer dok ti nalevam čaj, koji je turcizam, kažem, *Jezični purizam je tako passé*. Dok ti dodajem ruksak, koji je germanizam, kažem, *Ljudi nisu monolingvalne životinje*. Dok ti vezujem cipele, koje su hungarizam, kažem, *Mogla bi tako do prekosutra*. A ti se svemu tome pokušavaš odupreti hodajući po stanu kao onaj majmun s karikature, prekrivajući uši dlanovima, praveći se da me ne čuješ. *Reči neće nestati samo zato što ih ti ne želiš čuti*, pokušavam da ti objasnim, ali ti insistiraš na tome da pređem na hrvatski ili više nikada nećemo razgovarati.

Ne pada mi na pamet odustati od jezičke poligamije, poželim ti reći, ali onda mi sine još bolje, kompromisno rešenje: odlučujem da ću fotografisati sve reči na svetu, ili barem sve reči u našem stanu, da više ne bude zabuna, lapsusa, felera, da umesto reči koristimo fotografije, koje su grecizmi, da nas ceo svet razume.

Zato odmah uzimam aparat i izlazim iz stana. Počinjem od početka, fotografišući naša ulazna vrata. I dok mi ti posprdno dobacuješ da je reči, kao i vampire, nemoguće fotografisati, ja te ekstatično uveravam da ću u tome uspeti.

Ti me isprva puštaš da se upustim u tu sasvim besmisleni rad, gledaš me dok skupljam megabajte po stanu, tražeći najbolje svetlo, najbolji ugao, za svaku od reči, znatiželjna da vidiš kako ću fotografisati, recimo, *engleski, prekosutra, happy end* ili neke slične, nešto apstraktnije reči. Iako i sama ubrzo shvaćam besmisao vlastitog nastojanja, sizifovska tvrdoglavost ne da mi da stanem. Hrabro nastavljam dalje graditi svoj kućni slikovni rečnik, strepeći od reči kao što su *hrvatski, sutra i drama*.

U tom duhu dočekujem i noć, neumorno fotografišući svaku sitnicu koju pronalazim u hodniku iz kojeg se još uvek nisam pomerila. S tobom već nekoliko sati nisam progovorila ni reči, ni na hrvatskom, ni na engleskom, ni na bilo kom drugom jeziku sveta.

Tako ja sada već odavno zevam, a ti se već spremaš na spavanje. Ipak, pre toga odlučuješ da završiš to glupavo nadmetanje, jer znaš da ja sama to nikad ne bih. Malo nakon što sat otkuca ponoć, priđeš mi pažljivo s leđa, s četkicom u ustima, zagrliš me i šapneš mi da su ti od lingvističkih kategorija ipak draže one fizičke, da ti je od svih mojih jezika najdraži onaj kojim te ljubim.

NA KVADRAT

Ti se pališ na rečenice. Ti se toliko pališ na rečenice da ih imaš potrebu zauvijek zadržati za sebe. A tako se nekako pališ i na mene. Rečenice i ja tvoji smo doživotni robovi, čini se. Pa iako meni to ne predstavlja problem, za rečenice se ipak malo bojim. Jer kradeš ih odasvud i od svih, bez osjećaja krivnje, bez osjećaja za mjeru. Kad čuješ dobru rečenicu, elegantno izvadiš naliveo iz jednog i papirić iz drugog džepa, pa je zabilježiš za povijest, spasiš od zaborava... a poslije je ponosno zalijepiš na zid naše spavaće sobe koji je sada već gotovo cijeli prekriven tuđim mislima.

Ali ta tvoja kleptomanija u ovoj mi priči najmanje smeta. Više mi smeta to što sve češće te rečenice silaze s našeg zida u tvoja usta pa iz tvojih usta ulaze u moje uši. Ne znam koliko već traje ta zaraza, ali nedavno sam shvatila da sa mnom već neko vrijeme razgovaraš citatima. Bilo da se svađamo ili volimo, šapćemo ili vičemo, ti izgovaraš rečenice koje nisu tvoje, rečenice koje je prije tebe već netko rekao. Imaš neku vrstu *lalijske**, sigurna sam, samo trebaš otići kod nekog doktora lingvistike da ti potvrdi simptome.

Ali ti u tome ne vidiš ništa loše, tebe to veseli. I ponosna si na svaku od ukradenih rečenica. *Naše rečenice ionako su uvijek tuđe*, tako se braniš kad ti kažem da su citati zlo, pa mi objasniš da je *citat je citat je citat je citat*, a ja se onda onesvijestim od prevelike koncentracije navodnika u naših trideset kvadrata.

Najgore je što rečenice kradeš i od mene, bez pitanja i pardona, u prosjeku dvije po priči. (Zato se i trudim pisati malo.) A kad ti zaprijetim tužbom, ti mi odgovoriš, *Ne postoji copyright na jezik*, kao da je to nešto pozitivno.

Pa iako sam te bezbroj puta molila da barem u ozbiljnim razgovorima prestaneš s citiranjem, ta je bolest očito već uzela toliko maha da ni sama nisi sposobna u svom govoru kontrolirati upotrebu navodnih znakova. Zato ponekad imam osjećaj da te više ne prepoznajem, da si cijela satkana od recikliranih izraza.

Pokušala sam jutros s tobom ozbiljno o tome razgovarati; pogledala sam te ravno u oči i iskreno upitala, *Šta ti treba?* uvjerena da je manjak nečega, ne znam čega, kriv za tvoje preplavlivanje tuđim riječima.

Ali ti si mi ponovo, umjesto svojim riječima, stvar pokušala objasniti nečim što si negdje

pročitala. Ne sjećam se više kako je glasila ta rečenica, sjećam se samo da sam nakon nje izrekla najgadniju psovku u povijesti, neku koju nikad prije nisi čula, neku kojom sam iznenadila ne samo tebe i sebe, nego i naše susjede. Toliko gadnu da ju je lektorica odlučila izbaciti iz teksta, izbrisati iz povijesti, tako da je više nitko nikada ne može ponoviti.

Dalje se priča razvijala ovako: na tvoje molbe da se smirim, ja sam zalupila vratima, na tvoje pozive ja se nisam javljala. A onda, kad sam se nekoliko sati poslije, umorna i iscrpljena, vratila s placu ruku punih vrećica, glave pune isprika, jer zaključila sam da sam možda ipak malo pretjerala, dočeka me na vratima stana jedan prazni papirić.

Prazni papirić, da.

Onakav na kakve zapisuješ ukradene rečenice.

Onakav kakvih nam je puna spavaća soba, kakvih mi je već stvarno dosta.

Glava mi se u trenu ponovo napunila psovka, vrećice su pale na pod, a ja sam skoro počela plakati. Smislila sam ti u trenu trideset užasnih nadimaka i još dva stvarno grozna. Smislila sam dvjesto načina kako da ti napakostim i prvi put od početka naše veze sasvim ozbiljno pomislila na njen prekid.

A onda sam otključala vrata od stana.

Vrećice su mi ponovo pale na pod, psovke su u trenu nestale iz moje glave, umjesto na prekid, skoro sam pomislila na vjenčanje... jer u stanu me dočeka odgovor na ono moje, *Šta ti treba?*

Dok sam ja kupovala grincajg, tikvice i đumbir, ti si svaki milimetar našeg stana prelijepila papirićima, sve zidove, sve podove, sve predmete, sve sve sve, čak i sebe, samo svoje usne.

I televizor i bicikle i krevet i pidžame, sve je bilo prekriveno papirićima. I na svaki si od njih sitnim slovima nalivperom napisala, *Baš ti, baš tu**. I premda živimo u samo trideset kvadrata, i premda je i to tuđa rečenica, ja sam se svejedno rasplakala.

Baš tu, baš zbog tebe.

SAMO TI

Ti govoriš u snu. Sasvim tiho, gotovo nečujno, i uglavnom vikendom. Poslije, ujutro, ničega se ne sjećaš i ne vjeruješ mi kad ti to kažem.

Lažeš, kažeš mi onda, ljut što riječi noću, dok spavaš, izlaze iz tebe. Jer govoriš lijepe riječi, stihove, mislim, ljubavne. Zezam te da postaješ pjesnik. Govoriš mi, šapćeš zapravo, stvari koje budan nikada ne bi... ali ja sam sretna da barem tvoja podsvijest, ili nešto slično, ima hrabrosti za to. Jer ti si i danju romantičan, ali nisi romantičan riječima.

Ova je priča trebala početi tako... trebala je biti romantična, priča o ljubavi, ili nešto slično... ali onda se dogodilo ljeto, dogodilo se da sam se vozila autobusom za Zadar.

Nikada prije nisam slušala Mišu Kovača. Znala sam za Dalmaciju u njegovu oku i galeba za kojega sam tek poslije saznala da ipak nije njegov. Znala sam da Mišo Kovač postoji, ali nisam znala da su stihovi koje mi ti govoriš noću zapravo njegovi.

Spoznaja me snašla na pola puta između Zagreba i Zadra, negdje usred Like, točno oko podneva. Do Gospića smo slušali Narodni, a kad je nestalo signala, kad su na red došle kazete, „napokon“ se oglasio On, Legenda, Čovjek bez adrese, Jači od vjetra, Kovač svoje sreće, Autor tvoje noćne poezije.

Još se uvijek sjećam toga dana.

Sjedila sam na prljavom sjedalu broj 42, negdje skroz iza, na kraju autobusa, i ne sluteći što mi se sprema. Isprva me samo začudilo što su mi njegove riječi tako poznate, neke refrene znala sam čak i napamet, ali svalila sam to na popularnu kulturu i zaključila da je ona očito ipak popularnija nego što ja to volim misliti. Ali kako je vrijeme odmicalo, kako su se hitovi nizali, ja sam sve više shvaćala da između Miše i mene mora postojati još neka tajna spona, neka koju samo nebo rastavit' može.

U trenutku u kojem sam napokon shvatila da si ta naša tajna veza upravo ti, busom je odjeknuo tako glasan urlik da je vozač automatski zakočio, a svi su putnici poletjeli naprijed. Što je bilo poslije, više se ne sjećam, ali u jedno sam sigurna: nakon toga nisam ostala uvijek ista.

Ti i dalje tvrdiš da ga nikad nisi slušao, ni ti ni tvoji doma, da nisi nikad imao njegove kazete

ni ploče. Autobusi i tulumi jedina su mjesta na kojima si mu bio izložen, a već godinama izbjegavaš i jedno i drugo. Pa ipak, Mišo se nekako probio do tebe... jer zadnjih nekoliko mjeseci, otprilike svaki drugi vikend, ničim izazvan, počeo si usred noći šaptati... šaptao si mi, *Nikoga nisam volio tako, dušom i tijelom beskrajno lako, kao tebe, nikog kao tebe*, i još, *Ako me ostaviš, kad poželiš kraj i nebo će plakati, izgubit će sjaj*, a ja, ja ništa nisam posumnjala, nisam posumnjala mjesecima, sve do tog putovanja u smjeru Zadra.

A ti si znao, cijelo vrijeme si znao, ali nisi htio priznati... samo si me molio da nikome o tome ne govorim, da šutim, jer da te sram. *Poezija je za pičkice*, objasnio si mi, pa se ipak predomislio i rekao, *Moja poezija je za pičkice*.

Meni je isprva sve to bilo simpatično, smiješno, lijepo, zapisivala sam svaki tvoj noćni haiku i radovala se svakom sljedećem, zezala te da ćemo ih jednom objaviti.

Ali sada me te „tvoje“ poezije sram zajedno s tobom, i svake noći liježem u krevet sve kasnije, u strahu da mi drugi ne rasplete kosu ili da zora ne proplače. I ti kao i ja strepiš pred svojim noćnim ispadima, ali tvrdiš da im nema pomoći, da si pokušavao i s Celanom i Dragojevićem (Danijelom, ne Oliverom) i Cummingsom prije spavanja, ali da je ona tvoja jedna dalmatinska osmina s mamine strane, iako u emigraciji, očito jača od svih njih.

Mišo ti je kolonizirao podsvijest, to je tvoja verzija priče.

Ti zapravo voliš Mišu, to je moja verzija priče.

Ali samo ti, pjesmo, istinu znaš.

PRIČICA

Ti mrziš magnetiće za frižider. Frižidere kao takve voliš, prema magnetima ne gajiš posebne osjećaje, ali magnetiće za frižider mrziš, baš onako iz dna duše, kao što se mrzi juha od pomidora. I nisu zapravo magnetići krivi za to, kriva sam ja koja ih tako zovem — *magnetići* umjesto *magneti* ili makar *mali magneti*.

Jer više od magnetića za frižider ti mrziš umanjenice. Pidžamice, autiće, sloniće, mrziš ih sve. Deminutivi su tvoji jezični neprijatelji broj jedan. I višemjesečnim ulaganjima uspio si i iz mogega vokabulara iskorijeniti sve *-čiće*, *-iće*, *-ice*, sve osim magnetića.

Magnetiće ne dam.

Meni je ta tvoja fobija od malog smiješna, i mislim da joj ishodište nije u jeziku, ali ti kažeš da nije stvar u veličini nego u nastavcima. *Ne marim za male stvari, ali umanjenice, to je za pičkice*, tako kažeš. To je jedina umanjenica koju koristiš, uvijek i jedino u množini, *pičkice*.

Ako je vjerovati tebi, ja sam onda nekad bila jedna velika pičkica jer umanjenicama sam se koristila često, a najčešće u zamjenu za tvoje ime. Zvala sam te svakako, od *jelenko* do *bajaderica*, ovisno o tome kakav bi se ujutro probudio. I *piškotica* i *buhtrica*, i *sunčeko*, i *srećica*, a najčešće ipak *budalica*. Prvo sam mislila da te zapravo smeta tepanje, a ne umanjenice, ali sad kad sam već više od šest mjeseci čista od umanjenica, tepam ti i više nego prije. Ali ne više s *buhtrica* nego s *mala buhtla*.

Moj je preodgoj tekao sporo... nikako mi se, naime, to nije činilo ekonomično, upotrebljavati dvije riječi gdje može stajati i samo jedna, ali kad sam ti to rekla, roditeljski si me upozorio, *Da te više nikad nisam čuo da kažeš ekonomija i jezik u istoj rečenici*.

Nakon toga pokušao si s pozitivnim primjerima, s nabranjem stvari koje su mogle biti umanjene, a nisu: od Malog princa i Male trube do Malog Lošinja i Malog oglasnika. Ali onda si jednom spomenuo i Mali koncil* i sve je opet palo u vodu.

Nakon dva mjeseca sličnih, ali jednako neuspjelih pokušaja, tek krajem proljeća uspjeli smo dogovoriti povoljnu tečajnu listu: za svaku umanjenicu koju ne bih upotrijebila dobila bih čokoladicu, za svaku koju bih, mala čokolada išla bi tebi. (Problema smo imali jedino s riječima kao što je *tratinčica* ili pak skupinama riječi kao što su *guza*, *guzica*, *guzičica*, pa smo ih tako sve privremeno stavili izvan upotrebe.)

Tako su mi sada ostali još samo magnetići. I od njih ne želim odustati, ni po cijenu svih malih čokolada i čokoladica ovog svijeta. Na magnetiće ćeš se morati naviknuti ti, kao što sam se ja morala naviknuti na neke druge male stvari.

JEBENA

Ti nikada ne kažeš komarac, a da prije toga ne kažeš *jebeni*. *Jebeni komarac*, to je tvoja omiljena sintagma. Pogotovo ljeti, jer zimi komarce ionako rijetko tko spominje. To je, osim toga, i tvoja omiljena psovka.

Točnije, to bi bila tvoja omiljena psovka kada bi postojale i druge koje govoriš. Ali *jebeni komarac* jedine su dvije riječi za kojima posežeš kada poželiš nešto opsovati. U tvom svijetu samo su komarci jebeni, drugih prostota u njemu nema.

Ne znam uopće odakle ti ti jebeni komarci, ne znaš ni ti, ali ponosan si što su oni u tvom životu jedini nepristojni. Kada drugi kažu, *'Bemu miša, Koji kurac, ili, Pička ti materina*, ti kažeš samo, *Jebeni komarac*.

Jebeni komarac, kad izgubiš na trešeti*, *Jebeni komarac*, kad padneš na ispitu, kad nam auto crkne na autoputu, kad u dućanu više nema onih zobenih keksa koje stavljaš u jogurt. Da, ti nikada nisi nekoga ili nešto poslao u kurac, u jednu ili tri pičke materine, nikada nikome nisi opsovao rodbinu ni roditelje, ne upotrebljavaš lascivne glagole. I tvrdiš da takvo što nisi nikada ni želio. Psovke tebi jednostavno nisu potrebne.

Tako su me odgojili, objašnjavaš mi, a ja strepim od dana kad će me upoznati tvoji roditelji. Jer ja sa psovkama stojim nešto drugačije. Stojim tako da uglavnom i ne primijetim da su izletjele iz mene, tako da ih često koristim kao poštalice. I da nema tebe, vjerojatno ne bih nikada ni osvijestila dosege vlastite koprofalije*.

Najgore je što, kad pišem drame ili scenarije, tu bolest redovito prenesem i na svoje likove pa iz njihovih usta neprekidno izlaze neke jebene, kurčeve, pičkaste prostote. Moji su tekstovi prepuni psovki, ima ih više čak i od anglizama. Tako barem stvari stoje dok ih se ne dohvatiš ti koji ih pomno pročistiš, svedeš nepristojnosti na normalnu razinu. Ne izbaciš ih sve, za početak ukloniš otprilike svaki drugi *jebote* i to je već dovoljno da tekst lakše diše, da može bez srama izići pred ljude.

Ja bih voljela da tako nekako možeš filtrirati i mene koja psujem puno i često, ne samo komarce nego i razne druge životinje, jer to *jebote* je na neki način postalo dio mene i tog *jebote* mi je stvarno već previše. Meni su psovke toliko prirodne da bez njih nikada ne izlazim iz kuće, kao ni bez osobne. Ali ja nisam tekst pa da iz mene jednim potezom možeš

izbrisati sve opscene rečenice.

Pokušali smo već sve da me izliječimo nekako od te pretjerane uporabe !»#%&'?, ali opscenosti jednostavno ne žele otići iz mene. *Jedino što nam preostaje jest da se obogatimo na tome*, zaključio si zato jutros i otvorio kasicu-prasicu u koju ću, svaki put kad opsujem, staviti jednu kunu.

Meni nije baš jasno kako ćemo se točno *mi* obogatiti na tome, s obzirom na to da će te kune koje su na početku bile *moje* poslije nekim čudom postati *naše*, ali svejedno sam voljna pokušati s porezom na psovanje jer ipak jednom želim upoznati tvoje roditelje, tako da svi zajedno možemo slobodno psovati komarce.

KILOMETRI

Za ono za što drugi koriste milimetre, centimetre i metre, a u nekim zemljama inčeve, stope i milje, mi koristimo poljupce. Naravno, poljupce ne koristimo za mjerenje bilo čega — za mjerenje polica, zidova i podova i mi koristimo uvriježene mjerne jedinice, ali za premjeravanje naših tijela i njihovih dijelova koristimo poljupce.

Toga si se dosjetila ti, jednog proljetnog jutra, zaključivši da je nedopustivo da ne znaš koliko je tvojih poljubaca potrebno da bi se prekrilo moje tijelo. Zato si se odmah dala na posao, izljubila me cijelu, od glave do pete, i pomno zapisala sve moje mjere, a ja sam se osjećala kao kod krojačice, neke jako posebne, neke samo moje.

Četrnaest tvojih poljubaca, toliko su toga dana bile duge moje potkoljenice, od gležnjeva do koljena, što je puno manje od mojih trideset i dva tvoja poljupca dugačkih leđa. Dlanovi su iznosili njih samo šest, a stopala tek jedan više, dok je moja visina, računata u tvojim poljupcima, bila točno sedamdeset i sedam.

Ono što je sjajno s tim našim mjernim jedinicama, osim očitog, jest što se tako mjerene duljine s vremena na vrijeme mijenjaju pa ih je potrebno svako toliko provjeravati. Da, iako bi netko mogao pomisliti da se jedna mjerna jedinica dade lako pretvoriti u drugu, da se poljupci mogu jednostavno preračunati u centimetre, zbog nestalnosti duljine poljubaca tomu nije tako. Njihovi se odnosi svakoga dana mijenjaju i zato ih je svakoga dana potrebno iznova utvrditi.

Tako ja mogu sa sigurnošću reći da sam visoka sto sedamdeset i šest centimetara, ali da sam visoka sedamdeset i sedam tvojih poljubaca, to moram reći s nesigurnošću. Da bih u taj iznos bila sigurna, umjesto metra, trebam tebe i tvoje usne, da me ponovo izljubite od glave do pete. To zato činiš najmanje jednom tjedno, a najviše triput dnevno, pa tako izmjerene brojeve pomno upisuješ u tablicu mojih duljina.

Ta tvoja mjerenja uvijek traju duže od onih kod krojačice ili kod doktora, jer ti si pažljivija od njih oboje, a meni je teško ostati mirnom dok mjeriš moje tijelo ljubeći me. To činiš sporo i posvećeno, pa sve to uglavnom traje jako dugo, a ponekad i beskonačno. Jer ponekad se zanesesh pa nastaviš brojiti i nakon što me izmjeriš cijelu, nakon što stigneš do tih deset ili više poljubaca, nastaviš me ljubiti posvuda, bez obzira na duljine. A ja tada narastem, u tren oka prerastem onih sedamdeset i sedam poljubaca, onih sto sedamdeset i šest centimetara

koliko sam inače visoka, i nastavim rasti dalje, zajedno s tvojim poljupcima prelazim kilometre, megametre, gigametre, počnem se protezati odavde do vječnosti, onkraj svih mjernih jedinica, tako da to ni najduži metar na svijetu ne bi mogao izmjeriti.

A kad se, koji sat poslije, vratim na svoju uobičajenu visinu, na onih dosadnih, standardnih, sto sedamdeset i šest, onda zamijenimo uloge, onda dođe vrijeme da ja poljupcima izmjerim tebe.

I tako se ponovo, u tren oka, ponovo obje lansiramo u neke daleke, neznane orbite u kojima su mjerne jedinice zapravo samo još jedan izgovor za ljubljenje, i ništa više.

NAJBOLJA

Superlativi su jedine riječi kojima ne vjerujem. Postoje riječi koje ne volim, ali u superlative baš nemam povjerenja. Čim ispred neke riječi vidim ta tri slova, taj jedan *naj*, odmah posumnjam da s njom nešto nije u redu. Slično kao i s pretjerano samopouzdanim ljudima, i riječi koje se postavljaju iznad drugih u meni izazivaju nelagodu.

Zato sam se s godinama naučila superlative automatski pretvarati u komparative: čim negdje čujem neki naj odmah ga prebacim u nižu brzinu, oduzmem mu lentu jedinoga i smjestim ga među komparative kojih, srećom, može biti više. Čak i kada za svoj status najduljeg, najdaljeg ili najdubljeg imaju znanstvene dokaze, odabirem ih preskočiti jer znam da iza jednog superlativa uvijek postoji drugi koji jedva čeka da ga svrgne s tog besmislenog trona. U tome sam se dosad već zbilja dobro izvježbala i, osim s onih nekoliko nepravilnih, s ostalima uglavnom nemam problema: netko najlakši vrlo lako postaje lakši, a nešto najteže još lakše postaje tek teže... a svijet tako odmah postane nekako ljepši, čim je u njemu manje onih koji su jednakiji od drugih.

Zato ih valjda i tako često sanjam, superlative, jer osjećam da bi svi pozitivni najradije postali naj, samo da mogu, a o komparativima da i ne govorim. Moji snovi tako iz noći u noć postaju sve neizdržljiviji, jer pune se najgorim, najgroznijim, najstrašnijim superlativima koje sam ikada vidjela. A ono čega me najviše strah jest da će se iz mojih snova jednoga dana polako početi pretakati u tvoje, jer nisam sigurna da za toliko naj, naj, naj, najvećih u mojima ima dovoljno mjesta.

Kad se probudim iz još jednog takvog sna, moj pogled dovoljan je da ti prepriča sve strahove koje sam sanjajući preživjela, dovoljan da shvatiš da je protekla noć bila najgora dosad. Sanjala sam previše riječi koje misle da su bolje od drugih.

Ali umjesto utjehe, ti mi pružiš samo još nedoumica.

Govoriš gluposti, kažeš mi, vidiš da nisu svi superlativi isti. Zaboravljaš na one najgore, oni sigurno ne misle da su bolji od drugih, a ja onda ostanem potpuno zbunjena i shvatim da očitó imam problema samo s polovicom superlativa, da ni s riječima, kao ni s ljudima, ne treba generalizirati.

Ponekad si jako površna u svojim pričama, nastaviš onda, iako ti još nisam rekla da sam o

superlativima išta napisala. Pa nastaviš, potpuno smirena, *To su samo riječi, Jasna, ljudska izmišljotina, u stvarnosti nema superlativa*, i dodaš da bi trebalo prošetati psa jer znaš da je to najbolji lijek da me izbaciš iz užasa u koji sam upala.

Ali kad mi pogled padne na njega koji mirno spava pod našim nogama, shvatim da tu nije kraj mojim problemima. Shvatim da sam bila neiskrena kad je riječ o superlativima.

Jer ja iskreno mislim da nema boljeg psa od njega, da je on najbolji pas, ne samo na Trešnjevci, ne samo u Zagrebu, u Hrvatskoj, na Balkanu ili u Europi, nego i na čitavom svijetu... a kad mi pogled padne na tebe, stvari postanu još zamršenije, postane mi tada jasno da ni sama nisam imuna na superlative...

S TOBOM

(I think I made you up inside my head.)

Sylvia Plath, Mad Girl's Love Song

ONO SVE STO ZNAŠ O MENI

Osvojila sam te svojim pričama. Puno prije mene upoznala si njih. U povremenim objavljivanjima mojih priča stvorila si sliku o meni, sliku satkanu od riječi moje fikcije. Prvu si pronašla u *Vijencu*, drugu u *Zarezu*, a treću na internetu. I čitajući moje riječi mislila si da su one moja zbilja, vjerovala si da su moje priče moja autobiografija.

Ono što te zbunjivalo je da si u njima često na čudan način pronalazila sebe, ono što te zbunjivalo je da si često osjećala da si i ti sama lik u mojim pričama. *Ali to je nemoguće*, uvjeravala si se, *dvoje ljudi koji se ne poznaju ne mogu dijeliti istu biografiju*. Zato bi brzo odagnala tu misao i ponovo se prepustila čitanju moje fikcije.

Nisi se u mene tada još bila zaljubila, ali u moje priče jesi. A ako su moje priče ja, kao što si tada vjerovala, onda si možda bila i na korak do zaljublivanja u mene... ali tada me još nisi zapravo poznavala, barem ne u stvarnosti. No dobro si znala da se ne možeš zaljubiti u nešto što ne poznaješ, u nekoga još manje. Zato bi i te misli brzo odagnala i vratila se mojim izmišljenim riječima.

Kad si me napokon upoznala, mislila si da već znaš sve o meni. Bila si uvjerena da znaš sve moje ljubavi, sve moje navike, sve moje, baš sve.

Kad si ušla u moj život, u stvarnosti, to si mi i rekla, rekla si da već znaš sve o meni.

Kad si prvi put ušla u moj stan, osjećala si se kao doma.

Kad si prvi put legla u moj krevet, osjećala si se kao da si u njemu već bila.

Zato te zbunilo kad si shvatila da ja o ljubavi iz iskustva ne znam ništa, a iz snova sve, da su sve moje priče zapravo izmišljene... zbunilo te da mogu o ljubavi pisati, a da ljubav nikada nisam doživjela.

Nisi mogla vjerovati da si, u stvarnosti, baš ti bila prva osoba koja me ikada poljubila, da prije tebe u mojem životu zapravo nije bilo poljubaca. Sve one priče koje si prije čitala, sve je to bila puka fikcija, sve što sam prije tebe napisala nikada zapravo nisam doživjela.

Ti si poput Julesa Vernea, rekla si mi onda, *nikad nisi bila ondje gdje su bile tvoje priče*. *Tijelom možda ne*, odgovorila sam ti, *ali jezikom da*. Na to si se samo nasmijala, bez

odgovora, dok si se u sebi i dalje čudila kako je moguće da sam sve to ispisala kad ništa od toga nisam proživjela.

Ja tebe prije nisam poznavala, ne u stvarnosti, nisam znala ništa o tebi, nisam znala ni da postojiš, da postoji netko kao ti. Ali sve to što nisam znala o tebi zapisala sam kao da znam, kao da sam bila ondje.

Puno prije nego što si postojala za mene, ja sam te napisala, i poslije, kada si za mene počela stvarno postojati, to sam i dalje nastavila činiti. Nastavila sam ispisivati i tebe i sebe, na razmeđu dnevnika i romana, između stvarnosti i mašte. I sve to, sve ono što o tebi prije nisam znala i sve što sam o tebi poslije saznala, stalo je u jednu zbirku, moju zbirku, ovu koju sada čitaš.

Moja je zbirka bila moj put u središte tebe.

ROVINJSKA

Upoznale smo se zadnjeg dana ljeta, kad smo već obje mislile da je sa sunčevim zrakama te godine za nas gotovo. Sprale smo sol sa svojih tijela, oprale ručnike za more, obukle tenisice, spakirale se za povratak u sivi, sivi Zagreb. Ostala nam je još samo ta jedna večer za opraštanje od mora, sunca, soli, valova. Ta nam je večer objema trebala biti posljednja večer na moru te godine, ali tada još nismo znale da će nam, zapravo, te večeri početi neko sasvim novo ljeto.

Ti i ja i neki zajednički prijatelji, okupljeni u Groti* u Rovinju, pili smo vino i brbljali. Razgovor je meandrirao sjetnim rukavcima, prepričavale su se zgode s kupanja i jedrenja, a ja sam se u jednom trenu utopila u tvojim očima, i ne sluteći da sam ondje provela već puno vremena.

Na putu kući uhvatila si me za ruku i odvukla u jednu od onih mračnih rovinjskih uličica kojima ne znam imena, daleko od prijatelja i kraja ljeta. I dok sam ja treperila od tvog dodira, ti si mi prepričala sve naše prethodne susrete, one koji su se dogodili u mojim pričama. Pričala si mi o tome kako smo se penjale na Sljeme i svađale zbog bicikala, popluna i anglizama, dok sam te ja u nevjerici slušala jer polovicu tih priča nisam još nigdje bila objavila.

Ja već znam sve o tebi, dodala si onda, a ja sam ostala zbunjena jer nikad prije nisam srela nekog tko me već poznao, a koga sam ja upravo upoznala. *To se zove magija*, rekla si mi i ja sam ti povjerovala.

Ali već sam se idućeg trena preplašila da si i ti možda zbilja samo još jedan lik koji sam izmislila, fikcija satkana od samoće i vina, od tuge što se opraštam od ljeta. Gledala sam te i pitala se jesi li stvarna, jesam li možda i ja postala jedan od Šoljanovih likova na kratkom izletu kroz Istru*. I strepila sam što će se dogoditi kad se poljubimo, koja će se od nas dviju iz žabe pretvoriti u princa.

Ti nisi dala da te ijedan od tih mojih strahova smete, nastavila si me voditi kroz labirinte rovinjske nestvarnosti, sve dok napokon nismo izbile na obalu. A kad smo ugledale more, tu najljepšu svjetsku izmišljotinu, nisi čekala ni trenutka, skočila si u njega istog trena, kao da se nismo maloprije oprostile od ljeta, kao da si oduvijek navikla na život u tamnoplavim dubinama, nisi se čak ni skinula.

Ti si stvarno lik iz bajke, rekla sam u sebi dok si ti još ronila, i mislila kako ne znam što činiti kad se pred tobom stvori nešto što ne postoji.

Nemoj brinuti, rekla si mi, još uvijek ispod morske površine, kao da čuješ sve ono što u sebi govorim, sve si ovo već napisala, fikcija je samo druga strana života, i tada sam i ja pokleknula, napustila me nevjerica, skočila sam u more za tobom, presretna što za promjenu nisam sveznajuća pripovjedačica vlastitog života, što ne mogu znati što će se u mojoj sljedećoj rečenici dogoditi.

A u sljedećoj rečenici dogodilo se to da si me poljubila, da sam se, umjesto u princa, pretvorila u tvoju djevojku.

I onda smo legle spavati, same na bajkovitoj obali, istovremeno u stvarnosti i u fikciji.

I tako nam je, jednostavno, opet počelo ljeto.

Nisi me pitala želim li ti biti djevojka, ni hoćemo li biti zajedno, ne, ništa od toga.

Prohodale smo tako što si mi rekla, *Ajmo biti slobodne skupa.*

PRIČATI

Prije tebe s ljudima sam uglavnom pričala, rijetko razgovarala. Zapravo, prije tebe sam uglavnom šutjela, a kada bih progovorila, to najčešće ne bi bilo zbog razgovora. Bilo je malo ljudi s kojima sam uopće pričala, a kada bi do toga nekim slučajem i došlo, to pričanje ne bi trajalo predugo, uglavnom bi se svelo na razmjenu nekoliko rečenica koje se samo prave da imaju veze i smisla. U takvim su mi besciljnim pričama prolazile godine.

A onda sam upoznala tebe, prvu osobu s kojom sam zaista razgovarala.

Razliku između tih dvaju glagola oduvijek sam znala, ili sam barem vjerovala da je znam, ali nikada se na nju nisam pretjerano obazirala, nisam vjerovala da je ona posebno bitna. Jer i oko mene su svi uglavnom međusobno pričali, rijetko razgovarali. Tako me svijet u kojemu sam odrastala naviknuo na pričanje bez razgovora, na govorenje bez slušanja, na slušanje bez odgovora.

A kad sam tebe upoznala, odmah sam znala da si drugačija.

Još iste večeri rekla si mi, *Ja s tobom želim razgovarati, ne samo pričati*, i meni nije bilo jasno na što točno misliš. Mislila sam da se radi o nekoj jezičnoj igrici u kojoj uživaš kao kroatistica, da si jedna od onih koji tvore razlike ondje gdje ih zapravo nema i u glavi sam već kovala optužbe za taj jezični purizam koji je, ondje odakle ja dolazim, samo korak do nacionalizma.

Na početku sam se zato snažno odupirala razlikovanju *razgovaranja* i *pričanja*, tvrdeći da ono možda ima smisla u prašnjavim pravilnicima na policama knjižnica, ali da ga u onom živom, govornom jeziku nema. Tvrdila sam da znam koja je razlika između *razgovora* i *priče*, ali da standardizacije, pogotovo one jezične, nisu za mene.

Znaš li koja je razlika? pitala si me onda, *Znaš li zaista?*, i ja više nisam bila toliko sigurna.

Poslije si mi, u našim razgovorima, tu rečenicu ponavljala u raznim konstelacijama, pokazivala na primjerima, i meni je polako postajalo jasno što si mi njome te prve naše večeri željela reći. Poslije smo sve više i više razgovarale, sve manje i manje pričale, a meni su i mnoge druge stvari, o meni, o tebi, o nama, postale zaista jasne.

Stvar je u tome da je pričanje jednosmjerno, u pričanju nas nikada zapravo nema dvije, tu je

ona koja govori i ona koja sluša, da, ali nikada ne dolazi do zamjene tih uloga. Pričanje je kao monolog koji ne zanima ona druga strana, ono je samo sebi dovoljno i uglavnom toga nesvjesno.

A razgovor, onaj pravi razgovor, neka je druga priča, on se kreće putevima kojima pričanje nikada nije kročilo i njega ne zanima jednina. Pravi razgovor je rijedak kao što su rijetke neke vrste životinja i, da je zgrada, sigurno bi bio pod zaštitom UNESCO-a. Razgovor je kilometrima udaljen od priče, njen daleki rođak s kojim je nekada imala veze, ali ga danas za njega više ništa ne veže. Jer razgovor obitava u morskim dubinama, a priča se uglavnom zadržava na površinama.

I svi koji su ga ikada vodili, znaju o čemu govorim.

PRVI PUT

S tobom sam prvi put u životu bila u Crnoj Gori, lakirala nokte, brala motar. S tobom sam prvi put pješke prešla granicu, bila na Nationalu, svršila dvaput. S tobom sam prvi put u životu vozila bez svjetla po mraku, ljubila se ispod mora, ozbiljno razgovarala o djeci. S tobom sam prvi put vodila ljubav na stijenama, presadila biljke, uzela MDMA*. Tebi sam prvoj rekla, *Da*, kad si me pitala da budemo slobodne skupa.

Da, ti si moja prva djevojka, prva koju mogu zbilja tako nazvati, pred sobom, tobom, Bogom i drugima pa zbog toga vjerojatno i nije toliko čudno da s tobom dijelim toliko prvih puteva.

Ali najbolje je što i ti dijeliš mnoge prve puteve sa mnom, usprkos tvojim prethodnim vezama, komada tri. Ti nikada prije mene nisi bila na Rabu, ljubila se u Kninu, svršila preko *skajpa*. Nikad se prije nisi na ulici s nekim držala za ruke, završila kao lik u pričama, naglas čitala poeziju. Sa mnom si prvi put gledala Forced Entertainment, spavala na podu planinarskog doma, bila na *Prajd*u.

Da, ja vodim popis mojih, tvojih i naših prvih puteva i ovo gore je samo selekcija, integralni su popisi puno, puno duži. Volim skupljati te naše prve puteve, strašno me vesele, jer mislim da su znakoviti, da nije slučajno da ih je toliko. Mislim da su oni znak da smo mi, ti i ja, jedinstvene pahuljice.

Ti pak misliš da su prvi putevi samo stvar konvencije, stvar perspektive, i da se ništa zapravo ne može dvaput ponoviti na isti način, da je prema tome, svaki put na neki način i prvi... što onda ja sebi prevedem kao da se ništa zapravo ne može prvi put dogoditi, da taj prvi put zapravo i ne postoji, i nije mi jasno zašto ti je toliko stalo da uništiš tu auru naše posebnosti oko koje se ja toliko trudim.

Iako nikada prije tebe nisam bila u vezi, i ja sam se prije tebe popela na Sljeme s Markuševca, nosila drugima doručak u krevet, cijedila im naranče. I prije tebe sam se ljubila u MSU*-u, napila u podne, mahala nekome s balkona. U autu se nisam ljubila stoput, ali barem pet puta jesam, i u kinu jednom. I prije tebe sam mazila srne na Črnomercu, radila snježne anđele, spavala u gepeku...

I isto tako znam da moji starci nisu bili prvi starci koje si upoznala, znam da si već više puta bila na Biševu, radila liker od kadulje, nekome šaptala švedski. Ja nisam prva djevojka s

kojom si živjela, nisam prva s kojom si imala psa. I prije mene si gledala *Frances Ha*, prespavala Novu godinu, vikala s litica. Znam da si već više puta radila sve ono što sam ja s tobom prvi put radila, ali to me ne obeshrabruje, jer znam da nikada prije nisi to radila onako kako si to radila sa mnom.

Pa upravo ti to i ja govorim, kažeš mi, svaki dan u sebi sadrži barem jedan prvi put, tako treba gledati na stvari, i ja tek tada shvatim koliko su smiješna bila moja nastojanja, koliko naivna, shvatim da se zbilja sve uvijek može ponovo napraviti po prvi put, pa te privučem k sebi i poljubim, kao da te ljubim prvi put, kao da te nisam ljubila nikad prije. Tebe, svoju prvu, treću, a možda i petu djevojku.

Postalo je ozbiljno, dobila si četkicu.

A onda je postalo još ozbiljnije, počele smo živjeti zajedno.

POD POPLUNIMA

Jedan poplun ili dva popluna, to je naša nova dilema. Otkad živimo zajedno više nema isprika, to je pitanje s kojim se moramo suočiti, i to pod hitno. Jer to je pitanje koje u sebi objedinjuje mnoga druga, gotovo sudbinska pitanja o prirodi našeg odnosa i, još važnije od toga, zato što uskoro dolazi zima.

Dosad smo imale dva popluna, ali u dva stana, u dva kreveta, jedan tvoj i jedan moj, tako da smo uvijek zapravo spavale zajedno pod jednim poplunom, a ispod onog drugog nije spavao nitko, osim možda tvog cimera kad bi fulao krevet, kad bi bio sam doma. Meni je takvo stanje stvari odgovaralo, jer tako smo si uvijek morale biti blizu, stisnute ispod istog mekanog pokrivača, zajedno pod jednim poplunom.

Ali sada su stvari postale ozbiljnije, sada su popluna dva, a krevet je samo jedan, sada moramo odlučiti što ćemo s tim poplunom koji je viška. I to brzo jer dolazi zima.

Ništa nije viška, tako mi govoriš nakon još jedne noći provedene bez popluna, jer još uvijek je ljeto pa nam ne trebaju pokrivala, još uvijek spavamo gole pod plahtama, a popluni su spremjeni na sigurnom, čekaju zimu u ormaru. Ti se strašno raduješ što ćemo napokon prijeći s jednog na dva popluna, čekala si to mjesecima, i nikako ne pristaješ na moja preklinjanja. Jer meni su dva popluna simbol odvajanja, najava skorog prekida.

Da, dva popluna za mene su samo korak do kraja.

A tebi, tebi je jedan poplun gori od braka, prazna institucija koja ništa ne govori o stvarnosti veze, puka iluzija bliskosti. A dva su popluna u tvojoj knjizi sloboda, očuvanje naših osobnosti, naših posebnosti. *Dva popluna ne znače poligamiju*, pokušavaš mi objasniti, ali za to je već kasno, ja se već navikavam na činjenicu da ćeš uskoro htjeti otvorenu vezu.

Da, svjesna sam da pretjerujem, da previše toga upisujem u poplune, ali imam i empirijske dokaze: svi parovi koje znam, koji još uvijek postoje, spavaju s jednim poplunom! Ali to je argument koji ti ne spominjem jer znam da si alergična na statistike takve vrste i da, osim toga, najviše od svega voliš presedane. *Mi ćemo dokazati da postoje parovi koji spavaju s dva popluna i traju više od nekoliko mjeseci*, tako bi mi rekla i okrenula se spavati.

Pisala sam o tome već jednom, sjećaš se? pitam te onda, i ti kažeš, *Da*, ali znam da te i za to zapravo baš briga, jer to je bila priča o meni i mom imaginarnom dečku, u njoj je sve bilo

imaginarno, i taj dečko i taj poplun, čak ni NAMA nije ondje bila stvarna.

Ali nas dvije smo sada stvarne i to je ono što te zanima. I nama stvarnima dobro će doći dva popluna, u to si sigurna. *Jednog se uvijek možemo riješiti u toku noći*, objašnjavaš mi ponovo pa zakucaš s, *Jasna, zajedništvo je stvar izbora, a ne prisila*.

I ja onda shvatim da je isto i s vezama i s poplunima.

DOBRO JUTRO

Najbolje ideje obično mi na pamet padaju taman negdje pred spavanje, kad sam već toliko pospana da nemam snage dohvatiti ni papir ni olovku, pa ih onda umjesto toga kažem tebi, računajući da ćeš ih do jutra zapamtiti.

Ali, umjesto toga, sve čega se ti ujutro sjećaš tvoji su više ili manje košmarni snovi.

Tako nikad neću napisati roman, rekla sam ti jučer rezignirano, utučena zbog svih priča koje su otišle u vjetar, neutješna zbog još jedne genijalne ideje koja će zauvijek biti izgubljena. S bilježenjem ideja inače nemam problema, barem s bilježenjem onih koje mi na pamet padaju tijekom dana. Ali one noćne, one najbolje, s njima sam već sve probala i njih sam već nebrojeno izgubila. Ostaje mi samo da proklinjem vlastitu lijenost, za koju sam ionako sama kriva.

Piši po meni, ponudila si mi zato sinoć ponovo, a ja sam mislila kako si opet neozbiljna.

To je nešto na što me nagovaraš već danima, možda i tjednima, čak si mi stavila i nalivpero pored uzglavlja, tako da mi bude nadohvat ruke, da ne trebam ni ustajati zbog njega. A ako mi je problem podloga, zaključila si, onda je najbolje da koristim tvoju kožu umjesto papira.

Mislila sam o tim tvojim riječima i sinoć, dok si ti već tvrdo spavala, a ja nisam mogla zaspati zbog još jedne ideje koja mi nije dala mira. Vrtjela sam se i vrtjela, sve dok nisam shvatila da se preda mnom zbilja nalazi najljepše mjesto za pisanje, bolje od bilo kakvog papira ili tipkovnice: tvoja predivna, mekana, putena koža.

A onda sam ugledala i ono nalivpero pored uzglavlja...

Prvo sam ti za probu napisala samo *dobro jutro*, baš tako, malim tiskanim slovima, malo ispod lakta desne ruke, s unutrašnje strane. *Dobro jutro*, jer o tome je bila moja nova priča zbog koje sam se usred noći probudila. Ti si samo nešto nesuvislo promrmljala i okrenula se na drugu stranu, a ja sam odlučila nastaviti.

I dalje je sve teklo spontano...

Slova su se jednostavno počela nizati sama od sebe i za manje od deset minuta moja prva rukom pisana priča bila je gotova, ispisana preko čitavog tvog tijela. Nikad prije nisam tako

brzo napisala priču, gotovo u jednom dahu, bez brisanja i nedoumica, bez suvišnih rečenica. Nikad prije nije moj rukopis bio tako čitak, jednostavan, mekan.

Kad sam završila, bila si potpuno istetovirana mojim riječima, od glave do pete, preko grudi i trbuha, na lopaticama i stražnjici, tvoje je tijelo bilo prekriveno slovima. Onda sam odložila nalivpero, zadovoljno te pogledala i ponovo usnula, dijelom uvjerena da je sve to bio još jedan od mojih suludih snova.

Kad sam se nekoliko sati poslije probudila, bila sam još sigurnija da sam sve to samo sanjala i odmah sam se rastužila zbog još jedne priče koja će ostati nezabilježena. Sve dok se nisam okrenula i ugledala tebe i shvatila da je sve to zbilja bila java, da je moja priča ostala na tebi sačuvana. A kad si se koji časak poslije probudila ti i na sebi ugledala moje riječi, lice ti je preplavio osmijeh kakav nikad dotad nisam vidjela.

Dobro jutro, šapnula si mi pa dodirnula svoju privremenu tetovažu, kao da želiš provjeriti je li stvarno stvarna.

Dobro jutro, šapnula sam i ja tebi, a zatim sam, lijenosti usprkos, ustala i odšetala do kompjutera pa te u njega prepisala. I tako je nastala ova priča.

Poslije si stvarno istetovirala *dobro jutro*, baš tako, malim tiskanim slovima, malo ispod lakta desne ruke, kao podsjetnik na to koliko fikcije zapravo ima u stvarnosti.

PROZA ZA POZU

Probudile smo se jutros s Mirandom July u krevetu. Opet. Pokušala sam je nečujno, dok ti još spavaš, iskrasti iz kreveta, ali uhvatila si nas *in flagrante* i odmah krenula s verbalnim rafalom o tome kako je knjigama mjesto na policama i podu, a ne u krevetu.

Toliko je voliš da se ni preko noći ne možeš odvojiti od nje? pitala si me, a ja sam mislila kako toliko volim tebe, a nju ipak nešto manje... ali ti to nisam rekla, nego sam umjesto odgovora uložila svog dnevnog Kviska*, da budeš malo ljubomorna.

Dok još nismo imale radni stol, to mi je bila isprika za čitanje u krevetu. Onda smo nabavile stol i stolac, ali nismo imale stolnu lampu, pa sam i dalje mogla čitati u krevetu. Ali sada već imamo sve, i stol i stolac i lampu, i ja nemam više isprika za čitanje u krevetu. Ali svejedno se već danima budimo s prozom među plahtama.

Kroz njih su prošli i Jelinek i Delerm i DeLillo, jer se ni od njih nisam mogla odvojiti preko noći, jer i njih volim, ali manje od tebe. I kad zbrojiš koliko volim sve njih zajedno, plus Mirandu July, to je i dalje manje od onoga koliko volim tebe samu. (Jedino te ne volim, ne toliko puno, u jutro kao što je ovo kad se ljutiš na njih i na mene: na njih jer pišu knjige, na mene jer ih čitam u našem krevetu.)

Pisanje u krevetu dopustila si mi, pogotovo otkad pišem po tebi, ali čitanje nikako ne možeš progutati. *Postoje stvari koje se u krevetu rade i postoje stvari koje se u krevetu ne rade*, kažeš, i *čitanje je jedna od tih stvari koje se ne rade u krevetu*, ponavljaš mi svakog jutra, a ja ti odgovaram da čitanje nije stvar i proklinjem dan kad je Ladan* umro.

Ja i dalje pokušavam dokučiti o čemu je zapravo riječ, što je tako krivo u čitanju u krevetu. Ti spominješ moju kralježnicu, moje oči i *feng shui**, ali ja mislim da je u pitanju nešto drugo, ljubomora, strah, praznovjerje, nešto treće...

I već mjesec dana, otkako imamo i stol i stolac i lampu, proklinjem te da mi to objasniš, a ti već mjesec dana svoj dnevni Kvisko trošiš upravo na to pitanje, i tako misterij o nastanku tvoje fobije ostaje neriješen. (To i oni krugovi u žitu, dvije velike svjetske zagonetke.)

Ali jutros smo napokon, čini se, riješile stvar. Nakon što si Mirandu nemilosrdno protjerala iz kreveta, umjesto da vičem, plačem ili skačem, rekla sam ti sasvim iskreno, *Ali meni treba priča za laku noć, a krevet je jedino mjesto na kojem se osjećam dovoljno sigurnom da*

čitam. A onda sam izustila rečenicu koju smijemo upotrijebiti samo jednom godišnje, Ako me zbilja voliš...

Kad sam to rekla, nestalo je glazbe u kadru, shvatila si da je stvar ozbiljna. Prvo si se ispričala Mirandi i ostalima, a onda smo se nakon dvosatnog razgovora dogovorile da ćeš mi odsada priče prije spavanja umjesto njih pričati ti. Kao oni ljudi iz šume u *Fahrenheitu 451**, svaki ćeš tjedan postati druga knjiga, moja knjiga za laku noć.

Iako je bilo tek dva popodne, odmah smo legle u krevet i krenule u nove pripovjedne pustolovine.

Ja sam sklopila oči, a ti si mi na uho šapnula, *Homo* za Žminj*.

To su bile prve riječi koje si naučila na mom jeziku.

To je bila prva priča koju sam o nama napisala.

HOMO ZA ŽMINJ

Homo za Žminj. To su bile prve riječi koje si naučila na mom jeziku. (Tako ti zoveš čakavštinu.) Tad još nisi znala ni što je, a kamoli gdje je Žminj. Tad još nisi znala ni što je maneštra, a za šparuge si mislila da rastu na stablu. Masline si viđala uglavnom na pizzi, Učku iz aviona, a ljude iz Pule zvala si Puljanima. Ipak, da je bicikla ženskog roda, to si već prije naučila.

Homo za Žminj. Moj je tata nekad to govorio svaku noć prije spavanja, kao što je tvoj govorio, *Idemo u horizontalu*. Kao što oni bez mašte govore, *Ska vi gå och lägga oss*, ondje odakle dolaziš ti, odnosno, *Gremo spat*, ondje odakle dolazim ja. Tako smo ti i ja cijelo djetinjstvo odlazile svaka u svoj krevet, u horizontalu i u Žminj, a danas skupa odlazimo u naš zajednički krevet koji nema svoju metaforu jer mi si prije spavanja ne govorimo ništa, mi se samo ljubimo za laku noć.

Homo za Žminj. Nisi mi vjerovala, kad sam ti napokon otkrila što to znači. To sam ti rekla one prve naše noći, šapnula zapravo. A ti me nisi razumjela... pa sam ti ponovila još jednom, i još jednom, zapravo ponavljala cijele noći.

Homo za Žminj, pa, Homo za Brtoniglu, pa, Homo za Pavliće, pa, Homo za Krizmane, pa, Homo za Bokordiče, i tako od Pazina do Pule i natrag, prvo po Ipsilonu, onda po staroj cesti, te smo noći prošle cijelu Istru. Otkrila si nešto strašno privlačno u imenima istarskih sela, toliko privlačno da nam sad iznad kreveta visi karta Istre s koje čitam kad mi pamćenje stane. Šapnem ti, *Karobja, Savičenta, Rudani, Lanišće*, i ti si gotova, kao Jamie Lee Curtis kad joj Kevin Kline govori talijanski*.

A kad počnem s talijanskim, gotova si još i brže... *Portole, Grisignana, Dignano*, kaput. (Jedino te Trieste nikako ne pali, pa on pod našim krovom ipak nije naš.)

Većinu tih sela nikad nisi vidjela, neka nisam ni ja, ali svako od njih ima svoje mjesto u našem krevetu bez metafore. Istarska su sela vokabular tvog užitka, način da ti kažem koliko te volim.

Zagrebački kvartovi, srećom, nemaju takav učinak na mene... ali tvoj je švedski sasvim druga priča. A u međuvremenu si osim švedskog odlučila naučiti i istrijanski, istarski, čakavski, sva tri.

Geografiju sam savladala, sad je vrijeme za lingvistiku, ponosno si najavila. Meni bi bilo draže da si se umjesto toga dala na gastronomiju ili na vina, ali ti uporno tvrdiš da ljubav ne ide kroz želudac nego kroz jezik i već si nabavila Gustafe, Francija* i Tamaru Obrovac pa umjesto mene po cijele dane slušaš njih i, kao da su audioprogrami za učenje stranih jezika, ponavljaš njihove stihove... a ja te prijateljima umjesto s *moja cura* sada predstavljam s *my fair lady**.

Ti kažeš da je sve to meni za ljubav, ali ja te sabotiram, jer znam da nema nade za tvoju pidžin* čakavštinu. Kažem ti, *Ti si furešt* i pomiri se s tin*, a ti onda poludiš jer još ne znaš šta znači *furešt*. Ipak, nikako ne posustaješ u svojoj istrofiliji i, da možeš, tražila bi državljanstvo i oženila se sa mnom samo da dođeš do njega.

Nakon što smo jučer za doručkom tako slušale *Krasna zemljo**, bez dizanja zastave, jutros si me ponovo probudila puno prerano, uzbuđena jer si napokon uspjela sama složiti jednu cijelu zavisnosloženu *ča* rečenicu. Bilo je ravno pet ujutro kad si me, čitajući s papira, katastrofalno lošim naglascima, pitala neku besmislicu koju sam istog trena zaboravila.

Ja sam, još snena, samo odmahnula rukom i rekla, *Ala šu, homo ća*, zagrlila te i ponovo odvela put Žminja.

Sve uvijek završi tako da napišeš priču o tome, rekla si mi jednog jutra, skroz si predvidljiva. Napiši jednom priču o nečemu što se uopće nije dogodilo.

KIŠA

Već danima želim napisati priču u kojoj pada kiša i već danima čekam tu kišu da padne, ali to se nikako ne događa. Da, nebo je već danima čisto, a ta kiša u meni postoji i čeka da se izlije na papir, pa sam je, umjesto da dalje čekam, napokon odlučila ispisati, tu priču i tu kišu, suncu usprkos.

U ovoj će priči padati kiša, padat će kiša zato što sam ja tako odlučila, zato što sam ja tako napisala. Priča nažalost ne može trajati danima, ali kiša može, i ako joj se dovoljno približiš, čut ćeš kako rominja.

Baš tu, da.

Već danima.

U ovoj priči tebe nema, odnosno tebe nije trebalo biti, to je trebala biti jedina priča bez tebe u cijelom romanu, da i čitatelji i ja malo predahnemo. Trebala je samo padati kiša, onako poetično, kako obično pada u pjesmama, kao što recimo kiši u listopadu na otocima ili kao što bez prestanka kiši nad Brestom. Ova je priča trebala biti poezija u prozi, čista lirika, bez likova. Ali nije mi to uspjelo, uvukla si se u nju, podmuklo, uklonivši iz nje svu poeziju.

Dogodilo se to ovako:

Rekla si mi da u pričama kiše zapravo ne mogu padati, kiše mogu padati samo u stvarnosti. *Ti možda možeš napisati da pada kiša, ali ona neće stvarno padati. Ne čujem da išta rominja, dovršila si.*

To nije istina, poželjela sam ti odmah reći i dodati da nemaš mašte, ali sam zaključila da nisam raspoložena za još jednu raspravu o statusu stvarnosti u umjetnosti, o tome svakodnevno raspravljam sa studentima na Akademiji, ne moram se time još baviti i doma.

Umjesto toga vratila sam se svojoj tipkovnici i dodala te ipak u tu priču o kiši, dodala te tako da stojiš na balkonu i kisneš do kože, kisneš od te kiše koja navodno u pričama ne postoji. Da, odlučila sam iskoristiti ovu priču kao slatku osvetu, umjesto da se s tobom o njoj svađam u stvarnosti, stvorila sam je u fikciji.

Stigla sam do ovdje kad sam shvatila da zapravo uopće nemam priču, da ta priča u kojoj

samo pada kiša i ništa se drugo ne događa, zapravo i nije priča, čak ni nakon što sam u nju dodala tebe pokislu poput miša... Ali tada je bilo već prekasno da se vratim poeziji. Razmišljala sam onda o raznim peripetijama i obratima koji se mogu dogoditi dok pada kiša, vrtjela u glavi klasike književnosti u potrazi za nečim što bi se moglo ukrasti, ali ništa pametno nije mi padalo na pamet.

Ipak, odlučila sam ne forsirati stvari, odlučila sam za večeras odustati od kiše, tebe i osvete, i samo te malo promatrati kako uživaš na balkonu.

Bila si još uvijek ondje kad je stvarno počela kiša.

Ne lažem, dok sam ja pokušavala pronaći rješenje u priči, stvarnost mi je ponudila najbolji zamislivi *deus ex machina*, nad grad se spustila neka filmska oluja, takva da si u trenu zbilja pokisla poput miša. Nisi se stigla ni okrenuti, a već si bila mokra, mokrija nego što bih ja to ikada mogla napisati.

Kad si čas poslije furiozno uletjela natrag u stan, ja sam munjevito maknula prste s tipkovnice, u strahu da me ne optužiš za bacanje uroka, iako smo obje dobro znale da ne možeš za tu kišu okriviti moje pisanje, da je za nju krivo samo i jedino stanje atmosferskih prilika iznad Zagreba toga dana.

Da, obje smo znale da se radi samo o nesretnoj slučajnosti, ali, svejedno, bilo je nešto strašno uzbudljivo u tome što se kiša prelila iz mojih riječi u naše stvarnosti.

Zato sam, dok si se ti u kupaonici pokušavala osušiti, polako vratila prste na tipkovnicu i počela pisati neku novu, potpuno izmišljenu priču u kojoj se puno toga lijepog zbiva, u kojoj dobivamo na lotu i putujemo do Novog Zelanda, dok kiša i dalje pada.

Svjesna sam da riječi nisu toliko moćne, mislila sam u sebi. Ali ipak, nikad se ne zna.

Nismo dobile na lotu ni otišle na Novi Zeland, ali barem je kiša prestala padati.

HRVATSKI

Ti ne voliš hrvatski. Zapravo, nekada ga nisi voljela, i baš si ga zbog toga odlučila studirati, da upoznaš neprijatelja.

Odrastala si s tri različita jezika, jednim u školi, drugim doma, trećim na televiziji, i najdraža igra tvog djetinjstva sastojala se u pronalaženju njihovih sličnosti i razlika, u prevođenjima nekim čudnim, zaobilaznim putevima koji ne poštuju postojeće lingvističke kategorije.

Odabrala bi jednu riječ u prvom jeziku, njenu bi etimologiju pronašla u drugom, a deklinaciju bi posudila iz trećega. Napisala bi rečenicu na engleskom, transkribirala je na hrvatski, po Vuku*, izgovorila je na švedskom. Prevodila bi jednu te istu rečenicu iz jednog u drugi pa u treći jezik i natrag sve dok ne bi postala potpuno neprepoznatljiva, sve dok se ni ti sama ne bi sjećala što je ona nekada zapravo značila. Igrala bi se tako satima, izmišljajući svoj privatni jezik koji nitko drugi nije razumio, daleko od rječnika i pravopisa. Tvoje međunarodno odrastanje ulilo je u tebe različite gramatike, a zajedno s njima i različite svjetonazore, i slika svijeta u kojem postoji samo jedan jezik za tebe je bila slika zatvora.

A onda si se vratila u Hrvatsku, taman negdje nakon rata.

Ja ne volim hrvatski, rekla si mi kad smo se upoznale, puno godina nakon toga, kad si taj hrvatski već i diplomirala, i stala dalje objašnjavati da problem nikada nije zapravo bio toliko u hrvatskom koliko u Hrvatskoj koja je inzistirala na tom hrvatskom, koliko u nastojanjima da ga se očisti od engleskog, njemačkog, talijanskog, srpskog, bosanskog, turskog, od svih ostalih jezika s kojima se stoljećima zajedno pacao u tom predivnom nerazmrsivom klupku u kojem se granice prelaze bez putovnica.

Ako hrvatski ne može u sebe upiti ostale jezike, onda s njim nešto ozbiljno ne valja, tako si tada mislila, okružena nacionalističkim diskursima koje, iako su bili na hrvatskom, nikako nisi razumjela. To inzistiranje na čistoći jezika, taj purizam, to je nešto što nisi podnosila. Bio je to svijet kilometrima udaljen od onog magičnog Oza u kojem si ti rasla i stoga si obećala sama sebi da ćeš, jednom kada ti diploma bude u rukama, učiniti sve da što više tog hrvatskog prevedeš na neke druge jezike, da ga spasiš od čistoće.

I tako si počela prevoditi.

Prevodila si i prevodila, prenosila riječi i rečenice iz hrvatskog preko granice, otvarala im

nove puteve, poklanjala slobodu, u nadi da ćeš jednom prevesti sve, baš sve napisano na hrvatskom, u nadi da će jednom sve to hrvatsko postati međunarodno ili, još bolje, bez narodnosti.

A onda si upoznala mene, hrvatsku spisateljicu koja se kao takva nikada ne bi deklarirala.

Ja sam odrastala s jednim jezikom, tim našim malim hrvatskim, pa iako su mu se kasnije pridružili drugi, njih tek dva ili tri, hrvatski je uvijek ostao moj matični, materinji, prvi, osnovni jezik. Ali ja, za razliku od tebe, nisam bježala od njega. Vjerovala sam da ga se, unutar njega samoga, može spojiti s drugim jezicima, da u njemu ima još puno mjesta, da ćemo ga osloboditi ako druge jezike dovedemo njemu, ne ako njega budemo tjerali k njima.

Ja volim hrvatski, rekla sam ti, a ti si ispalila, Znam, pokušala sam te prevesti s njega.

Pokušala si, ali nisi uspjela. To je bila tvoja prva kapitulacija.

To je bio prvi put da si shvatila da neke priče postoje samo na jednom jeziku, jednom i možda još nekim njemu sličnima. Bila si jako zbunjena takvim razvojem događaja.

Zbunjena, ali i sretna, jer dogodilo se ono nemoguće: čitala si hrvatski i uživala u tome, nakon dugo godina, nisi ga poželjela odvesti nekamo drugamo, negdje dalje, bila si sretna čitajući hrvatski bez nacionalnosti.

Shvatila si onda napokon ono što si dugo od same sebe skrivala, shvatila si da zapravo voliš hrvatski, dok god se ne pravi da je jedan jedini. Shvatila si da si bježala od njega samo zato da bi mu se mogla vratiti.

Ljudi će misliti da nikad nisam čitala Sajko, Ferčeca, Bekavca, Ugrešićku ili Albaharija, rekla si kad si pročitala prethodnu priču pa sam ti morala obećati da ću ih nekako dodati, tako da svima bude jasno da si, osim mene, čitala i njih.

NEPREVODIVA

Tvoje se priče stvarno ne daju prevesti, zaključila si danas nakon dva tjedna upornih pokušaja da barem onu najkraću od njih prevedeš na engleski. Izašla si iz vlastite radne sobe i rezignirano rekla, Ne mogu se prevesti ni na srpski, a kamoli na engleski.

Zapravo, zaključila si to još prvog dana, ali mi nisi to imala odmah srca reći, ili možda nisi imala odmah srca reći to sebi, profesorici engleskog jezika i književnosti, profesorici hrvatskog jezika i književnosti, koja ne može prevesti priču od jedva tisuću znakova s jednog jezika na drugi.

Te dvije profesorice u tebi pokušavale su i pokušavale, ali nisu uspjele. Provele su dva tjedna u toj sobi koja ne postoji, uz dvije kile rječnika i nekoliko slabo našiljenih olovaka. Ali ništa nije pomoglo, do prijevoda nikad nije došlo...

Kad si napokon izašla i priznala poraz rekavši, *Kao i poezija, i tvoja je proza neprevodiva*, htjela sam ti reći, *Told you so*, jer ja već odavno znam da moje priče ne postoje na jeziku drugom od ovog našeg, njih se može čitati samo na ovom jeziku na kojem ih i pišem, tom malom jeziku koji nestaje. Da, moje priče nastaju na nečemu što nestaje. I moje će priče, kao i taj jezik, jednom nestati, nečujno, kao ono drvo koje padne u šumi, ali nema nikog da njegov pad čuje. Šaptom će pasti.

I engleski će jednom nestati, kažem ti, da te utješim, *sve jednom nestane. I sve što nastaje, uvijek nastaje na nečemu što nestaje*, tako poželim nastaviti, ali onda ipak odustanem. Jer znam da i ti to već znaš, jer znam da to nije baš neka utjeha.

Nestati, nastati, razlika je samo u jednom slovu, samo jednom samoglasniku, barem na tom našem malom jeziku, a to i nije tako puno, i lako se može dogoditi da se autor ili lektorica zabune pa da, recimo, umjesto da nastane, neki čovjek u nekoj priči jednostavno nestane.

Ali više od sličnosti tih dviju riječi mene brine prolaznost svega što postoji, svega što se piše, brinu me te gomile riječi, rečenica, knjiga, mahom nepročitanih ili tek površno pročitanih, brinu me priče koje su ostale zabilježene, ali su još brže zaboravljene.

Kako je to moguće? poželim te upitati i tada ova priča prestaje biti o tome mogu li se, ili ne, moje priče prevesti na neke druge jezike, a počinje biti o tome koliko smisla uopće ima pisanje u svijetu u kojem već postoje gomile ispisanih riječi, napisanih, a nikada pročitanih

knjiga, stranice i stranice rečenica, ukoričenih tvrđe ili mekše, ali objavljenih, baš tako, crno na bijelo, naočigled svijeta koji se onda mora baviti njima, a koji zapravo, što je najgore, za njih uopće ne mari.

Kako da nastavim pisati kad znam da su riječi danas prazne?, pitanje je koje ti već dugo želim postaviti, ali nikada to ne učinim, jer te ne želim obeshrabriti. Ili možda ne želim obeshrabriti sebe.

U mojoj je glavi to ponekad neizdrživ scenarij, jer ako riječi samo prolaze, to znači da nisu bitne. A ako riječi nisu bitne, onda ih i ne treba ispisivati, tako mislim, i pitam se zašto ih ljudi nastavljaju pisati, zašto ih nastavljam pisati ja.

Upitnici su to koji mi se i sada roje u glavi, dok se ti drugi put vraćaš iz svoje sobe, noseći u ruci prijevod jedne moje prastare priče, i pobjedonosno uzvikuješ, *Najljepše stvari su skrivene!*

Onda sjedneš do mene i jednim potezom otpuhneš sve one upitnike iznad moje glave, sav moj defetizam, sve moje sumnje. Jer dok čitam tvoj prijevod, shvatim da je u tom prijenosu između dva jezika nastala neka sasvim nova priča, neka koja više nije potpuno moja, neka koja nije ni potpuno tvoja. Shvatim da poeziju volim baš zato što je neprevodiva, zato što na svakom jeziku uvijek nastaje iznova.

Baš kao i moje priče, baš kao ti i ja.

Kako možeš pisati kad znaš da su riječi danas prazne? pitala si me ipak poslije.

Znam da su često prazne, ali nisu prazne kad su među nama, rekla sam ti, zato ih mogu nastaviti pisati tebi.

Što će biti kad ih i meni prestaneš pisati? pitala si nakon nekoliko dana, a ja sam ti rekla da se to nikada neće dogoditi.

Nikada ne postoji, odgovorila si i nastavila me čitati.

DVOSTRUKA NEGACIJA

Ne možeš ne pisati o tome, rekla si mi i ja nakon toga više ništa nisam razumjela. Počela sam svuda oko sebe vidjeti samo negacije, nijekanja, negative, pomislila sam da bi kraj ove prethodne rečenice možda ipak trebao glasiti: *ja nakon toga nisam više ništa ne razumjela*, i nisam se više mogla ni sjetiti o čemu to nisam ne mogla ne pisati, vjerojatno o nečemu nemogućem, što ionako nije moguće.

I dok si se ti smijala mojoj mucu, jer dobro znaš da su za mene dvostruke negacije *terra incognita* hrvatskog jezika, ja sam u panici pokušavala preračunati tu tvoju dvostruko negativnu rečenicu u neku pozitivnu, neku afirmativnu, neku koju bih mogla razumjeti. Kao što dva minusa daju plus, mislila sam, tako bi i dva ne možda mogla dati jedan *da*, u kojem bi slučaju tvoja rečenica mogla glasiti, *Da, možeš pisati o tome*.

Ali onda sam se sjetila da sam to isto mislila i kad sam na isti način pokušala pretvoriti rečenicu, *Nitko nikada nigdje ništa nije napravio*, u neku s manje negativa, a to je završilo tako da sam dramu u kojoj sam tu rečenicu pronašla još istog dana vratila u antikvarijat u kojem sam je kupila jer sam čitavo popodne provela u pokušajima dešifriranja onoga što je autor, vrlo doslovno, htio reći. Iako sam je nakon prvog čitanja sasvim dobro razumjela, kad sam shvatila da je puna negacija, njena neprohodnost odjednom mi je postala nepodnošljiva, najednom ništa više nisam shvaćala i nisam ne mogla učiniti drugo nego da je, zajedno s knjigom u kojoj je bila otisnuta, ne vratim ondje odakle je došla.

I isto se događa svaki put kada netko ispred mene upotrijebi malo previše negativa, iako su i dva obično sasvim dovoljna. Jer naravno da osim dvostrukih postoje i višestruke negacije, i naravno da jezik nije matematika pa da se rečenice (ne?) mogu kratiti kao jednadžbe i tako se ta moja preračunavanja uvijek pokažu kao potpuno besmislena, potpuno nesmislena.

Zato se svaki put kad netko ispred mene upotrijebi neku dvostruku negaciju naglo osjetim kao da hodam po tankom, tankom ledu koji se svakog časa sprema ispod mene prsnuti i najčešće se pravim da nisam čula što je tren prije bilo rečeno, nadajući se da će uskočiti netko tko će mi tu rečenicu prevesti na neki meni razumljiv jezik.

Cijeli taj pakao s dvostrukim negacijama počeo je zapravo dosta davno, kad smo se nas dvije tek bile upoznale, i one su zamalo bile zaslužne za prekid naše veze koja to tada još nije bila, a zbog dvostrukih negacija zamalo nikada nije ni postala.

Nevjerojatno mi je da su dva mala *ne* zamalo srušila sve što smo do tada bile izgradile, ali kad si mi na aerodromu rekla, *Ne želim te ne vidjeti*, meni su se odsjekle noge jer nisam znala što mi zapravo želiš reći, jesi li se upravo zauvijek oprostila od mene ili si samo bila nepopravljivo romantična.

Umjesto odgovora zato sam se samo nasmijala i provela narednih tjedan dana u previranjima oko toga što si mi zapravo izjavila.

Voli me, ne voli me, vrtjela sam u glavi i, iako sam u načelu protiv takve vrste nasilja, nadala se da će dvostruke negacije jednom ipak biti proskribirane iz hrvatskog jezika.

Dilemu si, srećom, riješila ti koja si me, znajući za moje probleme s logičkim operacijama, odmah po povratku pitala, *Koji dio toga da te ne želim više ne vidjeti nisi razumjela?*, a ja sam ti iskreno odgovorila, *Sve*.

Kad mi je postalo jasno što si mi htjela reći, odahnula sam, ali otada sam na dvostruke negacije dvostruko alergična, a ti mi, iako si toga svjesna, ili baš zato, svako toliko ponudiš malo materijala za razbijanje glave, jer uvjerena si da ću jednom savladati tu prepreku, da ne mogu nastaviti živjeti ne znajući što, *Ni da ni ne*, uistinu znači.

Tako je bilo i danas kad si mi rekla da ne mogu ne pisati o tome, a meni je, nakon početnog šoka, napokon sinulo da to što nešto ne razumijem ne mora biti razlog da ne sjednem i ne pretvorim to nešto nerazumljivo u ovu kratku priču.

Ovdje je, umjesto ove rečenice, trebala stajati čitava priča, ona o tebi, meni i policama, ali sam je na kraju ipak odlučila ne uvrstiti. Umjesto u knjizi, odlučila sam je objaviti na internetu, zajedno s ostalima koje sam izbacila kako bi od zbirke mogao nastati roman...

S NIVES

Opet si me varala s Nives*.

Oduvijek sam znala da voliš starije, da sam ja, te neobjašnjive tri godine mlađa, samo iznimka koja potvrđuje pravilo, ali njezinih plus četrdeset ipak me malo previše zbunjuje. Mogla bi ti biti ne samo majka, nego već i baka, pa čak i prabaka.

Opet si me varala s Nives i to sam ti odmah dala do znanja, točno tako, kratko i jasno, odmah nakon buđenja. Da, to više čak i ne pokušavam sakriti od tebe, ti to već vidiš prema mom izrazu lica, ujutro, dok je još zgužvano, dok ga tražiš po krevetu da mu daš prvi poljubac. A moje lice nakon tih tvojih noći s Nives promijeni najmanje tri boje, od razdraganosti preko straha do ravnodušnosti.

Sve to s Nives, to da si me s njom opet varala, sve sam to naravno sanjala... sanjala sam to zato što si ti prije spavanja opet čitala neku njenu knjigu, zaspala si doslovno s njenim imenom na usnama. Da, ti si prije spavanja potpuno zadubljena u njezine riječi, ideš na spavanje gubeći se u njezinim jezičnim putokazima. Nives već mjesecima ne silazi s tvog nahtkasna, smjestila se odmah do Klaića*, dok je moj kantunal i dalje prazan.

Kad čitaš mrtve autorice, na njih nisam ljubomorna, za diplomski si spremala Sylviju Plath i s tim sam mogla živjeti. Ali Nives, Nives je neka druga priča, ona ne samo da je živa, nego nam je i susjeda. A tebi je bila i profesorica.

Tako je uostalom sve to i počelo, u klupama FFZG*-a, kad si kao studentica bila potpuno opčinjena njome, time kako je precizna, kako pedantna. Otada do danas tvoja veza s Nives je postojana, iako jednosmjerna, iako potpuno platonska. Ti si njezina najveća obožavateljica, a mene takvo stanje stvari nepovratno zbunjuje jer si, osim toga, i najveća obožavateljica mojih priča, a Nives i ja se baš ne slažemo oko jezika, pa mi nikako nije jasno kako ti možeš stajati s obiju strana te jezične priče, istovremeno biti i s one preskriptivne i s one deskriptivne.

Ne budi tako isključiva, obično mi kažeš kad ti iznesem te dileme, ali to nije dovoljno da odagna moje strahove.

Zato nije ni čudno da već noćima sanjam kako me varaš s njom. Jer ne varate me tijelima, u tim mojim snovima, nego samo riječima. A meni je to još gore jer znam da su Nives i njezini

pogledi na jezik zapravo ostvarenje tvojih mokrih snova. Dovoljno je da Nives kaže *riječ*, neku riječ, bilo koju riječ, i tvoje tijelo već zatreperi... jer za vas su razgovori samo predigra, usprkos tome što vaše igrice nisu seksualne, nego lektorske.

Da, u mojim snovima vas ste dvije poput Batmana i Robina, lektorski tandem koji spašava svijet od pravopisnih i gramatičkih pogrešaka. Bez ograda i zagrada, ogrnute plaštovima, vas dvije letite iznad Hrvatske i spašavate naš mali jezik od propasti. Tu sam sliku još nekako i mogla podnijeti dok su predmet vaših škara bili drugi autori, dok ste lektorirale Jergovića*, Tomića* i Baretića*, bila sam sretna.

Ali onda se sinoć dogodilo ono čega sam se već dugo pribojavala: vas dvije superjunakinje napokon ste se dohvatile moje zbirke i stale u njoj ispravljati sve pogreške na koje ste naišle. Vidjela sam vas kako letite i lektorirate, i bila sam potpuno nemoćna pred vašim ispravcima koji su moje priče uskoro toliko izmijenili da ih ni sama više nisam mogla prepoznati.

Ta me slika toliko preplašila da sam se probudila oblivena znojem, a zatim odmah probudila i tebe da ti sve to prepričam.

Ti si se samo nasmijala i jednim udarcem riješila moju višemjesečnu dilemu. Rekla si, *Pa ne misliš valjda da bih joj ikada dopustila da uništi neku od tvojih priča?*, okrenula se na drugu stranu i nastavila spavati.

Za kraj si zapravo još promrmljala nešto što se ne da zapisati. I to *nešto* me potpuno umirilo, jer znam da gospođa Opačić, ni u stvarnosti ni u snovima, to *nešto* nikada ne bi razumjela, znam da *to* ne bi razumio nitko, nitko osim mene. To me umirilo, pa sam i sama uskoro ponovo zaspala i ovaj put usnula samo pospanu tebe, bez Nives, i *to nešto* između nas.

KLAIĆEVA

Klaić je jedina knjiga koju uvijek, baš uvijek, moraš imati uz sebe. Ne bilo koje izdanje, nego baš ono iz tvog djetinjstva, iz 1980. Obično nam zato stoji pokraj kreveta, odmah kraj tvog uzglavlja, pokraj mog naliopera, tako da ti bude nadohvat ruke, prva stvar koju dohvatiš nakon buđenja. Nives dolazi i odlazi, ali Bratoljub je neka druga kategorija. Njega nosiš čak i kad smo na putovanjima, za njega uvijek nađeš mjesta u putnim torbama. Čak i kad nekamo idemo samo na par dana, Klaić uvijek ide s nama. Klaić je tvoja *Biblija*.

Da bi svako kućanstvo trebalo imati Klaića, u to si odavno uvjerena, i ljude ne procjenjuješ prema ostalim knjigama na njihovim policama, nego isključivo prema tome imaju li ili nemaju Klaića, a ako ga imaju, onda prema tome gdje im na policama, u odnosu na ostale, stoji ta knjiga nad knjigama.

Tvoja ljubav prema njegovu *Velikom rječniku stranih riječi* velika je i dugotrajna, seže sve do ranih dana tvoga djetinjstva. Naime, tvoji roditelji nisu uvijek znali odgovore na tvoja, A šta znači...?, pitanja pa bi te onda uputili da ih potražiš na policama, a ti bi ih najčešće pronalazila upravo kod Bratoljuba.

Tvoja je želja za stranim riječima bila tolika da ga je tvoj tata vrlo brzo skinuo s najviše police regala (koju je dijelio sa šest tomova nikad otvorene *Medicinske enciklopedije* kupljene davnih dana, dok su se knjige još kupovale na metre, od trgovačkog putnika) i stavio ispod tvog kreveta. I tako si ga, otprilike s trinaest godina, počela redovito čitati prije spavanja, dok su druga djeca čitala *Pet prijatelja**.

Prvo si ga čitala iz potrebe, onda iz zabave, a danas ga najčešće čitaš iz dosade ili nostalgije. I nikad ga ne čitaš abecednim redom, kao Adrian Mole*, nego nasumce otvoriš neku stranicu pa na njoj prstom pogodiš neko mjesto i — čitaš. Iako bi točnije bilo reći *gutaš*, jer brzina kojom ga upijaš meni je nevjerovatna.

Zahvaljujući njemu naučila si mnoge riječi koje nikada nisi upotrijebila, a ujedno si i prava maherica u rješavanju križaljki. Osim toga, pravi si stručnjak i u lektoriranju mene, u govoru i pismu, jer ja često krivo napišem neku od tih velikih stranih riječi ili pak izmislim neku koja ne postoji.

Na početku ti nisam vjerovala kad si me ispravljala, a ti bi uporno ponavljala da *tako piše u*

Klaiću. Odbijala sam vjerovati u tvoju verziju pravogovora sve dok se vlastitim očima nisam uvjerila da *rekonvalescent* naprimjer dolazi s dva n, isto kao i *delinkvent*. Da, dotad sam bila uvjerena da su i jedan i drugi nešto jednostavniji, *rekovallescent* i *delikvent*.

Popis tih mojih riječi koje zapravo ne postoje, dugačak je i zastrašujući, i na njemu nisu samo strane riječi, nego i čitav niz naših, hrvatskih... i zato sam zahvalna da je baš Klaić, koji svemu zna ime, tvoj najbolji prijatelj. Nisam na njega ljubomorna, kao što sam bila na Nives, kao što si ti bila na Mirandu, nego sam na vašu vezu ponosna jer je i mene učinila nešto pismenijom.

I premda on vjerojatno nikada neće postati moja *Biblija*, premda ja vjerojatno neću nikada postati njegova neprikosnovena obožavateljica, zahvalna sam što sada barem znam kako se *neprikosnovena* piše. A još sam sretnija što imam tebe, svog osobnog tumača tog jezičnog *Svetog pisma* i što Klaić sada zauzima počasno mjesto i na našoj polici s knjigama.

NEPISMENA

Na svoj dvadeset i šesti rođendan saznala sam, zahvaljujući tebi i Klaiću, da riječ *uznevjeren* zapravo ne postoji. Tri mjeseca poslije isto se dogodilo s *rekovalescentom*, a ubrzo i s *delikventom*. Do moje dvadeset i osme popis riječi koje zapravo ne postoje, ali sam ja mislila da postoje, popeo se na deset. Poslije toga sam jednostavno prestala brojiti.

Uz već spomenute, pojavili su se još i *buldožder* i *oskrvnuće*, *sruvati*, *srednjovječan*, *krvožderan*. Ispalo je tako da sam, u kasnim dvadesetima, otkrila da sam prilično nepismena. I dok se ostatak svijeta, ili barem Hrvatske, u govoru i pismu koristio ispravnim inačicama tih riječi, u mojoj su glavi postojale samo ove koje zapravo ne postoje... odnosno postoje, ali ne pripadaju korpusu standardnog hrvatskog jezika.

A to su bile samo neke od mojih novokovanica kojih sam se, kao akademski obrazovana građanka, morala riješiti, nakon što si me na njih upozorila ti, moja najdraža kroatistica, koja uvijek nadohvat ruke ima Klaića, koja je svaku od tih mojih izmišljenih riječi predano zapisivala. Tu su se u međuvremenu pojavili još i *inžinjer* i *svakodnevnica* i *stolnjak* i *dinstinktivan* i tako je do moje tridesete moj herbarij lingvističkih endema postao sasvim solidno popunjen, bez želje, namjere i plana. Jer ja sam taj svijet nepostojećih riječi potpuno nesvjesno, iako podosta predano, zapravo gradila godinama.

Uznevjeren, *unezvijeren*, *rekovalescent*, *rekonvalescent*... Iako je bilo zabuniti se i dvadeset i šest ili osam godina živjeti u zabludi, tako sam govorila sama sebi. Na početku sam se tih svojih pogrešaka silno sramila, nisam mogla vjerovati da sam tolike godine oko toliko riječi bila u zabludi, a ni tvoj smijeh koji bi pratio svako od mojih novih zastranjenja nije baš pomagao. Dugo sam zato živjela u strahu da ću opet nešto krivo reći, dati ti povoda za još jedan trijumf nad mojom nepismenošću. Iako sam se inače zalagala za slobodu jezika, iako sam u našoj vezi ja bila ona polovica koja je protiv čistunstva, ovo je bilo drugačije od svih mojih prijašnjih oglašivanja na jezična pravila, od svih onih gramatičkih pogrešaka koje sam svjesno činila ili tuđica kojima sam namjerno okaljavalu čistoću hrvatskog jezika.

Ovo je bilo drugačije zato što toga ni sama nisam bila svjesna. Iza ovih svojih pogrešaka nisam mogla stajati, za njih nisam imala argumenata jer nisam pojma imala da se uopće radi o pogreškama.

Tako sam se i sama umalo priklonila tvojoj strani, skrušeno priznala vlastite zločine

počinjene protiv jezika i nadala se njihovom oprostima od strane nepostojećih jezičnih Bogova. Ali tvrdoglava ja ipak nije tako lako mogla pristati na ograničavanje vlastitih pjesničkih sloboda.

Postoji svaka riječ koju netko kaže, pokušala sam ti zato jednog jutra kontrirati, inspirirana Alisom iz Zemlje čudesa, a ti si mi odmah gnjevno odvrtila da to onda nisu riječi nego samo zvukovi, glasovi bez značenja, i da si dopuštam više slobode nego što bih trebala pa dodala, Jedno je život, drugo je poezija.

Ja sam ti onda, kao iz topa, odvrtila da sav jezik zapravo može biti poezija, samo ako mu to dopustimo, ako ga oslobodimo okova, da je odluka o tome u našim rukama.

Nikada nećeš objaviti roman takva nepismena, rekla si mi nonšalantno, u šali, ali to je svejedno bilo dovoljno da u tren oka završiš tu našu besmislenu prepirku, da se ja vratim Klaiću i napokon naučim kako se pišu sve te riječi koje ionako gotovo nikada ne koristim.

POPISI

Pisanje popisa neopisivo me smiruje. I zato mi barem jedan od njih mora uvijek biti negdje pri ruci, zato imam po jedan popis u svakoj sobi našeg stana, u svakoj torbi. Jedan držim u autu, a jedan uvijek nosim i u novčaniku, ondje gdje drugi drže fotografije, i jedan, naravno, uz uzglavlje.

Popise sam počela pisati tamo negdje prije četiri godine, negdje na početku drugog faksa, i do danas sam ih skupila priličan broj. Pišem ih češće nego priče i ponekad mi se čini da to činim i puno predanije. Ipak, njih zasad ne planiram objaviti, barem ne sve, i ne pišem ih zato da bi ih drugi čitali, nego zato da bi mene smirili.

A osim pisanja, otkrila sam nedavno, smiruje me i čitanje popisa. Zato mi je drago da sam većinu starih popisa sačuvala, držim ih uredno posložene u zadnjoj ladici svog radnog stola. Tako ih sada s vremena na vrijeme izvadim i čitam, kao što drugi čitaju svoje stare dnevnike.

Iako ih dugo nisam prebrojavala, mislim da ih imam preko petsto, što dovršenih, što nedovršenih, što je barem pet puta više od svih priča koje sam u životu napisala ili pokušala napisati. Popisa imam toliko, shvatila sam, da ću i njih uskoro morati popisati.

I kad kažem *popis*, ne mislim na one svakodnevne popise stvari koje treba obaviti ili one prozaične popise za plac, ne, mislim na prave, ozbiljne popise. Jer ako netko nešto zna o popisima, onda sam to ja koja zbilja ima po jedan popis za sve: popis knjiga koje sam pročitala, popis knjiga koje si ti pročitala, popis otoka na kojima smo zajedno bile, popis mađarskih riječi koje znam, popis mojih i popis tvojih CD-a, popis gradova u kojima smo se ljubile, popis novih riječi koje sam naučila, popis tvojih najdražih vjetrova, popis stvari koje sam s tobom prvi put radila, popis riječi koje naš pas razumije, popis lijekova koje sam pila, popis kina u kojima sam bila...

Za moju tajnu vezu s popisima znaš samo ti, morala si za nju saznati jer sam jedan od njih povjerila tebi na čuvanje, zato što me i ti neopisivo smiruješ, baš kao i popisi. Zato, kada sam posebno uzrujana, uzmem duplu dozu smirenja, jedan popis i jednu tebe, i to na mene djeluje bolje od Normabela.

Ti s mojim popisima ipak stojiš nešto drugačije, nisi s njima baš na ti i, da možeš, najradije bi ih sve uništila jer misliš da su oni znak nekog mog ludila, početak kraja mog opsesivno-

kompulzivnog poremećaja. Uništila bi ih sve osim popisa naših svađa.

Da, jedini moj popis koji odobravaš onaj je koji bih ja najradije uništila, za koji žalim da sam ga ikada započela. Njega odobravaš zato što misliš da nije, poput ostalih, samo iskaz moje mahnitosti, već i vrlo korisno sredstvo za detektiranje stanja naše veze. Voliš ga zato i svako toliko ponovo prečitavati, kao podsjetnik na sve što nam je nekada u prošlosti pošlo po zlu, kao upozorenje protiv takvih skretanja u budućnosti. Ti, za razliku od mene, ne vidiš u tome ništa pesimistično, a meni je dovoljan jedan pogled na njega da se rasplačem.

Sada smo na broju sedamnaest, što je, mislim, a misliš i ti, prilično malo za naše tri godine. (To je pet, šest svađa godišnje što je dosta dobar prosjek.) I pitam se ponekad na koju će brojku morati narasti da bi doveo do onog za što defetist u meni vjeruje da je neminovno, ali optimist u meni zapravo se nada da to nikada neću saznati.

How would we experience love if pop culture did not exist?

Jacob Wren, Polyamorous Love Song

NA ĆIRILICI

Ovu bih priču trebala napisati na ćirilici jer ćirilicu pisati ne znam. Znam da je *в* zapravo *в*, a *с* zapravo *с*, i znam i sve ostalo, kad su slova napisana, kad ih je napisao netko prije mene, kad već postoje na papiru, ekranu, ploči preda mnom, a na meni je samo da ih pročitam, onda ih znam, onda ih prepoznam. Ali kada je preda mnom samo komad praznog papira ili ekrana, kao sada, onda imam problema i s latinicom, koju znam pisati, a kamoli s ćirilicom koju ne znam. Onda ne znam odakle bih počela... kao sada.

Naš prvi posjet Beogradu bio je tvoj prvi susret s ćirilicom. Generacija si poslije onih čije su se osnovne škole zvale *Moša Pijade**, *Bratstvo i jedinstvo i 7. XI. 1943.**, generacija poslije onih *poštenih, iskrenih, odanih, naprednih, istrajnih i radnih*. I ja sam od tih istih generacija bez crvene maramice i titovke, s vjeronaukom umjesto radnih akcija, s jednom republikom umjesto njih šest plus dvije autonomne pokrajine... ali ja sam ćirilicu upoznala, upoznala sam je prije tebe i prije Beograda, iz tatinih *НИИ**-ova koji su devedesetih stizali na jedan jedini kiosk s međunarodnim tiskom u našem gradu. Moj tata je *НИИ* kupovao potajno, kao što je tvoj kupovao *Playboy*, i ja sam čitajući *НИИ* naučila ćirilicu, kao što si ti listajući *Playboy* naučila neke druge stvari.

Ne znam kojim je danom na kioske stizao *Playboy*, ali *НИИ* je na kiosk stizao utorkom i ja bih tada, nakon redovnih šest ili sedam sati u svojoj hrvatskoj školi, na krevetu u spavaćoj sobi imala još jedan dodatni, privatni sat ćirilice, sama sa sobom... dok si ti vjerojatno *мастурбирала*. To je bila moja mala izvanškolska aktivnost koju mi nikada nisu upisali u svjedodžbu, za koju nikada nisam dobila pohvalnicu. Sve dok nisi došla ti, sve dok mi nismo došle u *Београд*.

Bez tebe bih ovdje bila izgubljena, rekla si mi ljetos, zbunjeno buljeći u tablu na kojoj je pisalo *Теразије*, čekajući da ti na uho šapnem prijevod tih nepoznatih slova. *Теразије*, šapnula sam, i još, *P ti je zapravo r, a ovo nesvršeno b je z*.

Onda smo, na tvoje inzistiranje, nastavile s jezičnim vježbama kroz cijelu *Кнез Михаилову*, tako da si do *Калемегдана* već svladala sva slova i ponosno čitala natpise svuda oko nas, šaptala ih meni na uho. Riječi *попут* i *улаз* nikada nisu zvučale tako seksi. Ali onda smo se našle pred nekim *киоском* s domaćom štampom i ti si rezignirano shvatila, *Pa ja sam ovdje zapravo nepismena*.

I ja sam ovdje nepismena, shvatila sam onda, iako znam da je *в* zapravo *v*, a *с* zapravo *s*, ja sam nepismena kao i generacije bliske našima, jer *ч* i *и* i *л* za nas nisu slova nego strogo šifrirani znakovi. U trenutku kada vlak prijeđe granicu kod Шида*, mi ulazimo u carstvo nepoznatih znakova čije nam značenje neprestano izmiče. Србија je tako za nas kao prvi razred osnovne, jer dolaskom u nju mi dospijevamo u ћирилицу, u nepoznato.

Zato smo na tom istom киоску odlučno kupile tebi *НИН*, a meni *Плејбој*. Tako da ti možeš svladati ћирилицу, tako da ja mogu svladati неке друге ствари. Onda smo sjele на воз, i dok si se ti bavila svojim novim pismom, a ja tuđim tijelima, došle smo u Tovarnik*, u zonu sigurnih značenja u kojoj se osjećamo kao doma, a *popusti* i *ulazi* prestali su biti seksi.

Ову бих причу требала написати на ћирилици jer to znači da bih je pisala zauvijek, ili barem jako dugo. Jer tako ćirilicu i čitam... споро... полако. I tako je sada, nakon Beograda, čitaš i ti. Читамо је слово по слово, као дјеца, правећи грешке u koracima, пратећи slova prstom по папиру, ploči, ekranu, nesigurno ih спајајући у ријечи. Читамо је тако da uvijek i ponovo zaboravljamo оно што смо проčitале трен прије и једном када дођемо до краја текста заборавимо што је стајало на његовом почетку. На ćirilici nas zato sve uvijek ponovo iznenađuje, dok nas на латиници изненадити не може више ништа.

Zapravo bih uvijek trebala pisati na ćirilici, говорим ти док преводим неку стару причу с једног на друго писмо и размишљај о набавци ћириличне типковнице.

Не, на ћирилици би требала живјети, кажеш ти, на ћирилици би увијек требали живјети сви.

Kako to misliš? pitam te onda, i dodam, *Pa na ćirilici se ne može živjeti, može se samo pisati*, a ti mi odgovoriš, *Путај ме поново, али ме путај на ћирилици.*

I dok ti nastavljaš s čitanjem *НИН*-а, ja počinjem misliti o tome što se još sve može raditi на ćirilici...

U KREKETU

Smijala si mi se kad sam ti to prvi put rekla, ali meni je za seks zbilja potrebna naracija. *Kako to misliš?* pitala si me, u strahu da ćeš morati ponovo upisati neki kolegij s komparativne ili barem opet pročitati Solara*. To je bilo one naše prve zajedničke noći, tamo kod Rovinja, i ja sam ti brzo odagnala te pripovjedne strahove objasnivši ti da i seks, kao i sve drugo u životu, doživljavam posredstvom jezika, da mi je za igru tijela potrebna i ona jezična, kao svojevrsna predigra.

Znači li to da moram biti vulgarna? pitala si me i onda sam se ja nasmijala tebi, jer nema toga što me u krevetu može više ohladiti od vulgarnosti.

Ne, nije stvar u psovka,ma, objasnila sam ti i privukla te bliže sebi, pa te pričom provela kroz sve ono što bih ti htjela raditi tijelom, jezikom, prstima, kroz sve ono što sam ti poslije svime time radila.

Da, naš sam ti prvi seks prepričala prije nego sam se u njega upustila, prije nego što sam u njega propustila tebe, prošaptala sam ti sva milovanja, sve poljupce, sva dodire, ali tako da te uopće ne dotičem.

Zatvorenih si očiju slušala moje riječi i... svršila.

Nisi mogla vjerovati kad se to dogodilo, samo tako, zahvaljujući riječima. Otvorila si oči i u čudu me gledala, kao da si upravo otkrila neko svjetsko čudo, ili ga barem vidjela. *Austin* je imao pravo,* prošaptala si, *stvari se zbilja mogu činiti riječima,* pa me primakla bliže sebi da ih zajedno učinimo još jednom, ovoga puta bez titlova.

I tako je to ubrzo postao naš mali ritual, tako smo se uskoro počele voljeti dvaput, prvi put u riječima, drugi put u stvarnosti, jer i ti si postala ovisna o jeziku u krevetu, o riječima prije vođenja ljubavi.

A onda se polako ljetos granica između tih dvaju medija počela gubiti, jezik je prestao biti predigra tijelima, počele smo govoriti i za vrijeme, ne samo prije i poslije, seksa.

Prve si takve riječi rekla ti, rekla si samo, *Daj mi,* ali mene je, nenaviklu na to, to toliko zbunilo da sam pomislila da haluciniram, bila sam uvjerena da je to samo neka zvučna fatamorgana. Ipak, ta jednostavna kombinacija glasova, tih malih pet slova, toliko me

uzbudilo da sam ti odmah odgovorila, više se ne sjećam što, iznenadivši tako i tebe i sebe, iznenadivši nas tako da uskoro više nismo znale jesu li u početku bile riječi ili možda ipak samo tijela, jer oboje vjerojatno ipak nije moglo biti, tako da smo zaboravile gdje taj početak uopće počinje... onda smo se nastavile dalje voljeti tijelima i govorom naizmjenice, tvoj jezik, moje nepce, tvoje usne, moji zubi, naše kože, naši prsti, svi su se oni počeli spontano ispreplitati na neke nemoguće, neviđene načine.

Tako sada obje govorimo za vrijeme seksa, vodimo ljubav kao lavinu istovremeno divljih i nježnih dodira i replika, poljubaca i rečenica, i dalje stvaramo nemoguće kombinacije jezika i tijela za koje nikada prije nismo vjerovala da postoje, koje nikada poslije ne uspijevamo ponoviti, na razmeđu između šapta i vriska odlazimo daleko, najdalje, nekamo daleko iza tri točkice...

A kad se vratimo, onda samo malo šutimo, puštamo kože da govore za sebe, same, u tišini, u krevetu.

TRI TOČKICE

hoću nove interpunkcijske znakove tako si mi rekla

točka zarez upitnik i uskličnik više mi nisu dovoljni

zapravo nikada mi i nisu bili dovoljni ali tek sam sada to shvatila tek sam se sada samoj sebi po tom pitanju *outala**

objavila si mi to jednog sasvim običnog jutra dok sam ja još snena mazala putar na kruh a ti si se tek bila vratila iz dućana u kojem opet nije bilo onih zobenih keksa koje stavljam u jogurt i na koje sam se navukla

nikad nije kasno za *outanje* rekla sam ti ja to najbolje znam pa dodala ali tu su još i navodnici pa dvotočje i trotočje pa točka zarez crtica i zgrade i to čak dvije

to nije dovoljno vikala si u potrazi za izgubljenim uskličnicima

pokušavala sam te smiriti uvjeriti da su ti postojeći znakovi dovoljni da nam ih ne treba više da bi nastao kaos da ih uvedemo još

pokušala sam s primjerima i rekla zamisli samo semafor s duginim bojama ali sam odmah shvatila da sam pokušala s krivim primjerom

hoću znakova koliko ima slova barem toliko tako je glasio tvoj odgovor

zapravo ne barem toliko koliko ima rečenica jer svaka rečenica zaslužuje svoju boju svoj ton svoj faktor

riječi nisu dovoljne za značenje i točka

hoću dvije točkice i hoću njih četiri

dvije kad nisam sigurna bih li stala ili nastavila četiri kad je pauza stvarno duga

hoću još i dvije kose crte za sve ono o čemu treba šutjeti i zgradu zvjezdicu zgradu za misli koje treba sakriti od drugih

hoću i točku upitnik za odluke u koje nisam zapravo sigurna i naopake zgrade za rečenice

bez kojih ne samo da se može nego su i potpuno suvišne

dok si ti nastavila s izmišljanjem novih interpunkcijskih kombinacija ja sam samo zaključila da ti nisi prva koja se toga sjetila pa se vratila peglanju svojih priča onih normalnih u navodnicima onih s točkama i zarezima

u sebi sam mislila o tome kako nisu sve rečenice stvorene za to da bi se izgovorile naglas neke je dovoljno pustiti na papiru neke je nužno pustiti bez točke na kraju otvorene

postoje rečenice kojima ne trebaju upute za čitanje rekla sam ti napokon a ti si me ošinula pogledom i upitno rekla ići ćeš vratiti se nećeš

ako su u crnoj gori uveli nova slova zašto mi ne bismo uveli nove znakove pitala si me i ja ti nisam znala odgovoriti

dva će i meni biti dovoljna za početak zadovoljno si potom izjavila

ali ja sam već otišla dalje u svojim snatrenjima i nastavila zamisli samo život bez interpunkcija zamisli kilometre slobodnih rečenica uvjerena da je interpunkcija samo sredstvo jezičnog ograničavanja

prave granice naših riječi nisu korice nego točke uzviknula sam ponosna što sam napokon našla rješenje za kojim smo tako dugo tragale i književna teorija i ja

ti si sve to samo mirno slušala i zatim rekla da prave rečenice ionako ne staju na vlastitom kraju i tri točkice poslije dodala rečenice se oslobađaju čitanjem a ne brisanjem točaka one se u svojim čitateljicama odmotavaju do beskraja

VODITI LJUBAV

Prije mene s ljudima si se uglavnom ševila, rijetko vodila ljubav. Zapravo, prije mene si se uglavnom držala podalje od seksa, a kada bi se s nekim poševila, to uglavnom ne bi bilo zbog ljubavi. Bilo je malo ljudi s kojima si uopće spavala, a kada bi do toga nekim slučajem i došlo, to ne bi trajalo predugo, uglavnom bi se svelo na nešto što se samo pravi da ima veze i smisla. U takvim su ti ispraznim odnosima prolazile godine.

A onda si upoznala mene, prvu osobu s kojom si zaista vodila ljubav. Mi se nismo ni ševile, ni jebale, ni seksale, ne, mi smo vodile ljubav.

Razliku između tih dvaju i više glagola oduvijek si znala, ili si barem vjerovala da je znaš, ali nikada se na nju nisi pretjerano obazirala, nisi vjerovala da je ona posebno bitna. Jer i oko tebe su se svi uglavnom međusobno ševili i jebali, rijetko vodili ljubav. Tako te svijet u kojemu si odrastala naviknuo na seks bez ljubavi, na dodir bez pozornosti, na blizinu bez bliskosti.

A kad si mene upoznala, odmah si znala da sam drugačija.

Još iste večeri rekla sam ti, *Ja se s tobom ne želim samo ševiti, ja s tobom želim voditi ljubav*, i tebi nije bilo jasno na što točno mislim. Mislila si da se radi o nekoj jezičnoj igrici u kojoj uživam kao spisateljica, da sam jedna od onih koji tvore razlike ondje gdje ih zapravo nema i u glavi si već kovala optužbe za taj jezični purizam koji je, ondje odakle ti dolaziš, samo korak do nacionalizma.

Na početku si se zato snažno odupirala razlikovanju *jebanja* i *vođenja ljubavi* tvrdeći da ono možda ima smisla u prašnjavim pravilnicima na policama knjižnica, ali da ga u onom živom, govornom jeziku nema. Tvrdila si da znaš koja je razlika između *seksati se* i *ševiti se*, ali da standardizacije, pogotovo jezične, nisu za tebe.

Znaš li koja je razlika? pitala sam te onda, *Znaš li zaista?* i ti više nisi bila toliko sigurna.

Poslije sam ti, u našim razgovorima, tu rečenicu ponavljala u raznim konstelacijama, pokazivala na primjerima, i tebi je polako postajalo jasno što sam ti njome te prve naše večeri željela reći. Poslije smo sve više i više razgovarale, o seksu, jebanju, ševi i ljubavi, a tebi su i mnoge druge stvari, o meni, o tebi, o nama, postale zaista jasne.

Stvar je u tome da je *ševiti se*, iako povratan, zapravo jednosmjernan glagol, okrenut na samoga sebe, u *ševiti se* nas nikada zapravo nema dvoje, tu je jedna i tu je druga, da, ali nikada ne dolazi do stvarne razmjene među njima. Ševa je kao monolog koji ne zanima ona druga strana, ona je sama sebi dovoljna i uglavnom toga nesvjesna. A isto je i s jebanjem i seksom.

A ljubav, vođenje ljubavi, neka je druga priča, ono se kreće putevima kojima seks nikada nije kročio i njega ne zanima jednina. Vođenje ljubavi je rijetko kao što su rijetke neke vrste životinja i, da je zgrada, sigurno bi bilo pod zaštitom UNESCO-a. Vođenje ljubavi je kilometrima udaljeno od seksa, poput dalekog rođaka s kojim je nekada imao veze, ali ga danas za njega više ništa ne veže. Jer ljubav se vodi u morskim dubinama, a seks se uglavnom zadržava na površinama.

I svi koji su je ikada vodili, znaju o čemu govorim.

ONO KAD NISMO PREKINULE

Mislim da bi trebale prekinuti, rekla si mi i ja sam u trenu iz ruku ispustila tanjur koji nisam u tom trenutku držala u rukama, ali ga to nije spriječilo da se rasprsne u tisuću sitnih dijelova, posvuda po kuhinji. Znala sam da će taj dan doći, nadala sam se da neće, ali znala sam da hoće, da ćemo i mi jednog dana prekinuti, kao što prekidaju svi.

To je jednostavno ta neka svjetska računica koju iskustvo još nije uspjelo pobiti, jer statistike pokazuju da svemu, pa tako i najboljim vezama, u većini slučajeva, dođe kraj, da broj poraza, barem kad je riječ o vezama, debelo nadmašuje broj pobjeda. Zato nisam nikada ni imala iluzija da će s nama biti drugačije.

Da, znala sam da će kraj doći, ali nisam znala da će doći baš sada, baš danas, nakon što smo se cijelo jutro voljele, nakon predivne večere uz svijeće koje ne postoje. (Spremila si komišku pogaču, a to je u kuhinji oduvijek bio način da mi kažeš da me voliš.) Ti si prala suđe, a ja sam ga sušila, i prava je sreća što u tom trenu nisam zbilja držala tanjur u rukama.

Tvoja mi je rečenica još odzvanjala u ušima, snažnije od tinitusa*, kad si je nastavila, kad sam shvatila da je zapravo nisi izrekla do kraja. *U tvojoj knjizi, ne u stvarnosti*, rekla si i onaj se metaforički tanjur, kao u filmu, u trenu opet sastavio u mojim rukama, a ja sam, umjesto da počnem plakati ili razbijem još jedan tanjur, odahnula.

Ipak, znajući koliko je moja fikcija opasno blizu našoj realnosti, i dalje sam ostala na oprezu, prevrćući po rukama samo krpu umjesto tanjura. Jer ako znamo da je moj roman temeljen na istinitim događajima, onda bi taj događaj ispaao iz te stvarnosne logike, izmakao se postulatima autobiografije. Drugim riječima, ne možemo prekinuti u knjizi, a ostati zajedno u stvarnosti.

Ne mogu sad odjednom početi pisati o stvarima koje se nisu dogodile, pokušala sam ti objasniti jer ja ne želim da prekinemo, ni u knjizi ni u stvarnosti.

Nisam praznovjerna, ne radi se o tome, samo ne želim fabricirati činjenice. Da, svjesna sam da sam pola tih priča napisala na temelju neistinitih događaja, ali to je sve bilo prije nego što sam tebe poznavala, prije nego što sam uopće ikoga stvarno voljela, tako da volim misliti da je, barem ova polovica koja je nastala poslije tebe, stvarna.

Ali znaš da nije tako, rekla si mi pogledom i otresla ruke, dok sam ja pokušavala shvatiti što

mi pokušavaš time zapravo reći.

Da, znam da nije tako, odvratila sam i ja tebi, šutke, ali jedno je kad izmislim svoje bivše djevojke, a drugo je kad izmislim naš prekid... za njih dobro znamo da nisu nikada postojale, za njega ne možemo biti sigurne da nikada neće.

To je ono što me muči u ovoj priči, ali ti mi ne daš da odem predaleko u tom smjeru, zauzdaš moje strahove prije nego što se dalje razmašu.

Jednostavno je, ako prekinemo u romanu, nećemo morati u stvarnosti, kažeš mi, iako dobro znam da ti dobro znaš da to tako ne ide, da ne postoje znaci jednakosti između stvarnosti i proze jer jedna je od njih satkana samo od riječi, a druga od toga puno više.

Ali ako prekinemo neću više imati o čemu pisati, rekla sam ti, ti i ja smo moja jedina tema, a ti si me pogledala kao da je to nešto nad čime bih se trebala zamisliti, nešto što bih trebala na druge načine rješavati.

Uostalom, nije realno da netko bude tako dugo i tako sretno u vezi, bio je tvoj finalni argument. Ali onda ni mi nismo realne, rekla sam ti i uštipnula te da provjerim jesi li još uvijek stvarna.

Možda i nismo, odgovorila si poskočivši, ali baš zato možemo prekinuti u romanu i ništa nam se neće dogoditi u stvarnosti.

Razmislit ću o tome, obećala sam ti i drhtavih ruku dohvatila tanjur da ga pažljivo obrišem.

Razmislila sam, ali ne uspijevam pronaći razlog zbog kojeg bismo prekinule, čak ni u fikciji.

DUGOSILAZNI

Počela sam kupiti tvoje naglaske i želim napisati priču o tome. Ali ne znam kako.

O tome da ih kupiš sigurno nikako, reći ćeš kad pročitaš prethodnu rečenicu, umjesto da mi u tome pomogneš, a ja ću ti odgovoriti da imam pravo na kolokvijalizme. Dalje od toga nećemo stići, jer i tebi i meni je već dosta prepiranja oko toga gdje treba stajati *ondje*, a gdje *tamo*, i zašto bi ti sve moje *liste* zamijenila *popisima*. O svemu tome ćemo se svađati poslije, kad i ako službeno postaneš urednica moje zbirke.

Ali ja prije toga želim napisati priču o naglascima. Jer ja sam počela *kupiti* tvoje, ali ti nisi počela *kupiti* moje. I premda je to jedno od rijetkih polja neravnopravnosti u našem odnosu, ja mu svejedno želim stati na kraj. I upravo to je skriveni cilj ove priče. Pomoću nje želim zaustaviti taj proces asimilacije.

Ali ne znam kako napisati tu priču kad ne znam kako zapisati te naglaske. A čak i kad bih to znala, znam da bi je malo tko mogao pravilno pročitati. Mislim da to ne bi mogla čak ni ti, jedna od dviju osoba u svojoj generaciji koje su upisale izborni kolegij iz povijesti hrvatske akcentuacije. Osim toga, ta bi priča bila puna onih crtica i lukova iznad slova, bila bi to prava nakaza koju ni sama ne bih prepoznala da se sretnemo na cesti.

A napisane bez tih crtica i lukova, sve riječi zvuče isto, i napisana tako, moja priča nema smisla. Jer *ručnik*, onako kako ga izgovaram ja, i *ručnik*, onako kako ga izgovaraš ti, na papiru su jedan te isti ručnik. Ali kada je jedna od nas u kadi, kada više onoj drugoj da joj doda taj ručnik, ne ovaj papirnati, nego onaj stvarni, tada razlika između njih postane itekako vidljiva. I to je točka u kojoj obično počinje moja noćna mora, jer obično sam bez ručnika u kadi ja, a ti si ta koja mi ga odbija dodati sve dok ga ne naglasim onako kako ti želiš.

Dodaj mi ručnik! i Dodaj mi ručnik!

Razlika je za tebe golema. Isto je i s telefonima, robotima, herojima, identitetima i brojnim drugim imenicama i pridjevima. Ali ručnici su najgori jer heroje obično ne spominjem u kadi, dok se s mene cijedi voda i smrzavam se, a ti se zlokobno smiješ nekoliko metara dalje, ispred kupaonice, držeći moj *ručnik*, zapravo svoj *ručnik* u rukama. I tek kad ga pristanem izgovoriti onako kako ga izgovaraš ti, tek tada zakoračiš u kupaonicu, čestitaš mi na

pravilnom izgovoru pa svečano predaš *ručnik* s pravim naglaskom.

Ipak, to je jedina situacija u kojoj pristajem na tvoje naglaske, inače se ne dam, inače se borim do posljednje crtice... jer za mene su naglasci nešto kao boje u koje umaćemo riječi, onaj završni dodir koji ih čini onime što jesu, kojim ih ukrašavamo prije nego što ih pustimo u svijet. I naravno, u toj usporedbi moji su naglasci one lijepe, prirodne boje u kojima se osjećam kao kod kuće, u kojima bih, ako treba, mogla i zaspati. A tvoji su od onih kričavih koje budu oči, od onih kojima pituraju kuće u provinciji pa se vozeći kroz sela trudiš ne skidati pogled s ceste, ali ti to nikako ne uspijeva jer je neukus koji ondje vlada teško nadmašiti. (Malo pretjerujem, da... ali istina je da su meni svi naglasci koji nisu istarski jednostavno i nepovratno strani.)

Ti tvrdiš da su moji napori besmisleni, jer i moj i tvoj *ručnik* znače isto, bez obzira na to kako oni zvučali. *Značenje je jedino bitno*, pokušavaš mi objasniti, ali ja znam da me samo želiš utješiti jer još bolje znam da je zvučanje zapravo pola značenja. Ali zvučanje se ne da zapisati.

To znaš i ti, samo se potajno raduješ hegemoniji vlastitog naglašavanja za koje ionako vjeruješ da je jedino ispravno... osim kada se radi o imenima istarskih gradova i sela, to je područje nad kojim si mi davno priznala monopol i pristala na vlastiti preodgoj. I iako mi je dugo trebalo da te izvedem na pravi put, danas i Vodnjan i Ližnjan i Medulin i Pazin i Rovinj i Poreč i svi ostali iz tvojih usta zvuče pravilno, baš onako kako treba.

I to me navede na misao koja me i samu iznenadi: ako si ti mogla pristati na sve te promjene, na pomicanje naglasaka na tim toponimima, pomislim, onda možda mogu i ja pristati na pomicanje naglasaka na nekim drugim riječima. Možda, za promjenu, mogu prestati biti tvrdoglava i pristati na činjenicu da su naglasci zapravo samo stvar navike i da ih je kao takve ponekad dobro promijeniti. A možda je isto i s identitetom i herojima.

Dodaj mi ručnik! viknem ti onda, iako nisam u kadi, iako mi zapravo ne treba.

Ovo je mjesto na kojem se možemo zajedno izmisliti, rekla si, a ja nisam bila sigurna misliš li na našu vezu ili na moje priče.

B

Na početku je ilo najteže jer valjalo se naglo naviknuti na život ez njega. Nestalo je najednom, iznenada, ez upozorenja, ez najave, doslovno preko noći. Navečer je još ilo tu, ujutro ga više nije ilo.

Na početku je ilo najteže, ali ni poslije nije ilo lako, jer i sada, devet mjeseci poslije, ne prođe dan a da se ne sjetimo njega. Jer ondje gdje je nekad ilo slovo, sada je samo praznina.

I dok ti misliš da je to znak od oga, ja mislim da je za to kriv naš pas. I dok ti inzistiraš na kupnji novog kompjutera, za što, objektivno, nemamo novaca, ja ojeručke prihvaćam našu novu sudinu i polako se privikavam na život ez njega. *Doro da nam nije nestalo A, pokušavam te utješiti, to i stvarno ilo gadno, da je nestalo A, to i odmah skužila. To i odmah skužili svi. I doro da se jedna od nas ne zove ojana ili arara.*

Tei svejedno i dalje to pada puno teže nego meni. Ti još nisi prihvatila njegov nestanak, ni danas, devet mjesec poslije, i često se praviš da je i dalje s nama. Zato u pisanju koristiš samo riječi ez njega i često pretražuješ internet u potrazi za sinonimima. To ponekad traje satima. Ja onda vičem na tee, kažem ti, *Moraš prihvatiti njegov nestanak*, moraš, dok ti i dalje staklenim pogledom gledaš kroz prozor, kao da svaki tren očekuješ njegov povratak, kao da slova padaju kroz prozor.

Aceda više nikada neće iti ista, ponavljaš iz dana u dan. *Više nikada nećemo moći u eč, eograd, arcelonu, erlin*, narajaš, *svi najoljigradovi počinju njime*. A ja te pokušavam uvjeriti da ćemo moći, da oni nisu nestali, ti gradovi, da su i dalje tu, u svijetu, kao što je i to slovo koje nam nedostaje i dalje tu, u jeziku. Samo ga nema na našoj tipkovnici.

Ipak, ni ja nisam imuna na tu glasovnu promjenu, najveću u našem životu, i već noćima sanjam kako me ganjaju ikovi, sanjam kako tone anana padaju po meni, sve dok me potpuno ne zatrpaju, sve dok se ne ugušim u njihovu žutilu. Usred noći udim se znojna i u panici, i proklinjem našu tipkovnicu i dan kada je progutala to malo trušasto slovo koje joj ništa nije skrivilo. A ujutro se, za doručkom, pravim lesava, pravim se da ništa nije ilo. I kad me pitaš zašto sam sinoć vrištala, rzo izmislim da sam sanjala ad lue oyse.

Ti se na to isprva nasmiješiš, ali se onda naglo uoziljiš. *A šta ako je zarazno?* pitaš me. *Šta ako skoro počnu nestajati i ostala slova?* A ja ti, iako sam jednako prestravljena tom

mogućnošću, samouvjereno odgovaram, *Onda ćemo izmisliti nova.*

Pa se okrenem kompjuteru i pokušam zamisliti takav svijet, svijet u kojem zilja polako nestaju sva slova. Jedno po jedno, dok ja pišem priču na ovoj poroznoj tipkovnici, neku kratku, sasvim eznačnu priču, koju u kasnije darovati tebi. Pokušavam okući iz kojih ih slova najlakše mogla, a koja ih ranila do poslije njegovog aha. Vjerojatno ih prvo alajakritike, akliju ujem, njih je najlakše amijeniti, iako ih ona ostala i je svo preimena. io i to po rata usmenoj njihovoj evnosti, i samo lasni i i u toj onstela iji si urno otišli a njih. a ih i se dr a a u ima. A i i ostarasova i mi i otekoati er i e no s ovo e mo e sta ati sa o, to e si ur o. U to am a a to po to i ur a. o a u u a u a e o, a e e, a e o a a e o a o, a a a u i e, e e i, . . a .

.

Š

Nisam ti to nikad rekla, ali ja jako volim kako izgovaraš slovo š. To obično malo slovo, dvadeset i peto hrvatske abecede, inače i ne primjećujem. Na stranicama knjiga koje čitam, u rečenicama ljudi s kojima razgovaram, za mene ostaje jednako neprimjetno poput svih ostalih slova, poput svih ostalih glasova, ni po čemu posebno š. Kada do mene dopire s ekrana televizora, dok zavaljena na kauču gledam putopisnu emisiju o Švedskoj, ili dok šetam po tržnici, a kumice mi nude špinat i blitvu, jedva da ga čujem, jednostavno se izgubi u šumi drugih glasova. Između slova kao što su *k* i *đ*, lako je prečuti jedno obično š.

I znam da neke riječi ne bi bile iste bez njega, riječi kao što su *šparuga* ili *veš*, pa mi je zbog toga drago da postoji. Bez *škole* i *šovinizma*, doduše, već bih mogla. Ali svjesna sam da je to sve samo stvar navike, svjesna sam da bih, da ne znam da postoji, da ga Ljudevit Gaj* nije uveo iz češkog, još tamo u 19. stoljeću, lako mogla preživjeti bez njega. Š ili S, bilo bi mi svejedno.

Da, hrvatska abeceda mogla bi, što se mene tiče, imati neokruglih dvadeset i devet slova, poslije nedijakritičkog *s* slijedilo bi jednako tako nedijakritičko *t* i svijet bi i dalje imao smisla. Rječnici bi malo promijenili oblik, neki bi se ljudi malo drugačije prezivali, tipkovnice bi imale jedno polje manje, umjesto da te gledam kako piškiš, gledala bih te kako piskis, i sve bi i dalje bilo u najboljem redu, a meni bi zapravo bilo svejedno...

Bilo bi mi svejedno, da, da ne poznajem tebe.

Jer ti slovu š daješ šmisao. Kad prijeđe preko tvojih usana, i još prije preko tvoga nepca, jer to je mjesto na kojem svako š nastaje, moje tijelo zatreperi, kao od tvog najslađeg poljupca. A kad kažeš rečenicu kao što je, *šum šaša dok se šalša na špaheru krčka*, ja više ne znam za šebe, ja više nisam od ovoga svijeta.

Ne mogu ti to tošno opisati, to kako tvoje š djeluje na mene, jer osjećam še tada kao da neštajem, kao da me zbilja nema tu, kao da šam upala u njegovu šuškvu spiralu u kojoj je mekoša tvojih ušana šve što poštoji. Poželim tada da je švako s zapravo š, i da svako ž postane š, pošelim da švaka riječ na svijetu u šebi šadrši bar jedno š, pošelim da nekako naučiš i šlovenški i šlovački i litavški i latvijški i šve oštale ješike koji u šebi šadrše š, da mi danonošno na uši šapšeš te najslađe riješi, šve dok od miline toga švuka ne švršim od šreše.

Da, to kako tvoje š djeluje na mene, to je nešto vrlo tjelešno, njegov švuk preskaše moj mošak i odlaši direktno u štanice za išašivanje ugone. Zapravo, ne znam koji je fišiološki proces pošrijedi, ne šnam što še to u meni tošno dogaša, poštoji li ša to neko šnanštveno objašnjenje, ali šnam da nikada prije nišam tako nešto iškušila.

I pitam še kakve šu još šve štvori moguše, kad jedno malo šlovo moše išašvati takve lavine.

Rekla si mi, *Svaki dan proveden s tobom mi je najdraži i proglasila bih ga praznikom u našoj državi*, i ja sam shvatila da postoje rečenice kojima uopće ne treba priča.

TIKVICE

Misliš da bih trebala na zbirku napisati da se temelji na istinitim događajima? pitam te dok prebrojavam autobiografske elemente u svojim pričama, Barem na onu polovicu koja je stvarna?

Sve stvarno u njima, sve što se zbilja dogodilo, pomno označujem naliiperom, slovo po slovo, pa onda prepisujem u bilježnicu, a da ni sama nisam sigurna zašto, valjda u pokušaju da procijenim njegov udio u tvorbi onog nestvarnog.

Takve stvari se obično dobro prodaju, kažeš dok režeš tikvice koje ćemo nešto poslije ručati, kao da je dobra prodaja nešto o čemu sam ikada razmišljala. Znam da o tome nisi nikada razmišljala, nastavljaš moje misli naglas, ali možda bi trebala početi.

I samu me iznenađuje koliko autobiografskog u mojim pričama ima, u onima nastalim poslije tebe... koliko ima tebe, koliko mene, koliko nas... kockasta bilježnica munjevito se puni novim riječima. Te sam priče pisala punih pet godina i već sam zaboravila na te davne dane, na te davne nas, na te naše davne stvarnosti. Sjećanja su nestala, ostala je samo fikcija, ova na papiru, to naše stvarno u nestvarnom.

I sjećanja su isto fikcija, to znaš, kažeš kao da si čula ono o čemu sam upravo razmišljala, pa me pitaš zašto bih tako nešto uopće htjela napisati na zbirku.

Osjećam potrebu da se nekako odužim stvarnosti, tako bi glasio moj odgovor, jer znam da je svakodnevno potkradam i švercam ovdje, preko granice, u malu zemlju naše fikcije. Nije mi važno što će svijet misliti o nama, ne, to ne bi bilo upozorenje za čitatelja, to ne bi bila izdavačka smicalica, to bi bila moja posveta stvarnosti. I znam da stvarnost zapravo ne postoji, ne tako da bi joj moja posveta mogla išta značiti, znam da se stvarnost neće ljutiti ako je ne zabilježim, znam da me neće tužiti, ali...

Ali pola ovih stvari nije se ni dogodilo, tvoja je rečenica koja me nemilosrdno vraća iz snatrenja o stvarnostima, ti si sve pobrkala... gledam te u nevjerici dok listaš moju bilježnicu i recitiraš sve omaške mog sjećanja, Nije nam b nestalo s tipkovnice nego v. I ja čitam ćirilicu bolje od tebe. I na Rabu sam bila prije tebe, ali na Biševu ne.

Stvarno? to je sve što uspijevam iz sebe iscijediti, kao da ta riječ u tom trenutku uopće ima smisla.

Sve sam to izmislila? preneraženo te upitam, dok ti i dalje nastavljaš s popisom mojih lažnih sjećanja, a ja se nadam da on ipak neće biti toliko dug. Bila sam uvjerena da znam napamet sve stvari koje sam u našim pričama izmislila, nakon one priče u kojoj je pala kiša, bila sam sigurna da ih se dade izbrojiti na prste jedne ruke, da ih nema više od toga. Ali pet godina očito je jako puno vremena.

Ipak, svijet postoji dovoljno dugo da se sve to možda zapravo i dogodilo, samo možda ne baš nama. Tako se pokušam utješiti u vlastitim mislima, pitajući se ipak je li to nešto što samo meni ima smisla.

Dobro znaš na što si mislila kad si htjela napisati „temeljeno na istinitim događajima“, kažeš mi kao da si stvarno čula moje misli, dok ja odbijam priznati da sam veći dio našeg odnosa izmaštala. U mojoj glavi, moje su priče očito zamijenile sjećanja. Otišla sam malo predaleko u fabriciranju našeg odnosa. Priče koje nikada neću pričati unucima neće biti priče koje sam proživjela, bit će one koje sam napisala.

Gledam te i gledam svoju bilježnicu i pitam se dokle seže moje izmišljanje, gledam te i pitam se jesi li i ti samo plod moje mašte. Sjećam se da sam se isto pitala i one naše prve noći u Rovinju, ali možda je i to tek izmišljeno sjećanje, možda sam izmislila sve, baš sve što ovdje piše. Naših pet godina možda je samo tri mjeseca, pomislim, moje nalivpero možda je obična kemijska...

I dok pišem ovu priču, pitam se je li i ona možda lažna, pitam se jesam li i sve u njoj upravo izmislila. Razmišljam i ne mogu dokučiti jesu li su ova slova stvarna...

Zatim, da budem sigurna, ponovo uzimam bilježnicu u ruke, opipavam je, uvjeravam se da je zbilja tu. Pa onda isto činim i s tobom, dodirujem te, prvo ovlaš, a onda sve čvršće, uvjeravam se da zbilja postojiš...

Šta ima za ručak? pitam te, i nadam se da ćeš reći, *Tikvice.*

Laknulo mi je, zbilja smo ručale tikvice.

BESPLATNA

Misliš da bih trebala na roman napisati da se temelji na istinitim događajima? pitam te dok prebrojavam autobiografske elemente u svojim pričama. Ima ih puno, možda čak i previše, pa se osjećam nekako dužna toj stvarnosti koja je ušla u moje pisanje. Znam da nitko nikada neće zapravo znati što je od svega ovoga istinito, a što ne, i premda će mnoge vjerojatno zanimati, ne marim previše za to njihovo zanimanje... ali svejedno mislim da bih trebala to nekako zabilježiti, da barem djelomično odgovorim na ona vječna pitanja o tome koliko u mojim pričama ima istine, o tome koje su relacije između mene, naratorice, autorice i likova.

Takve stvari se obično dobro prodaju, kažeš mi, kao da je dobra prodaja nešto o čemu sam ikada razmišljala. *Znam da o tome nisi nikada razmišljala,* nastavljaš moje misli, *ali možda bi trebala početi.*

Možda bih trebala početi, da...

Da ne vjerujem da priče završavaju ondje gdje počinje prodaja, možda bih to zbilja i mogla. Ali ako sam u nešto sigurna, onda je to da priče nestaju s brojevima. Možda ne sve priče, mnoge priče ondje tek počinju, to je sigurno, ali moje definitivno ne. U mojem svemiru brojenje ukida pričanje. Moje priče ondje staju, jer ondje stajem ja.

Dok ja razmišljam o tim i sličnim fikcijama, ti mi još jednom ponoviš, *Možda bi trebala početi,* ovoga puta glasnije, kao da te nisam i maloprije čula. *Slova nemaju cijenu,* tako ti probam kontrirati, uvjerena da bi priče trebale biti slobodne, ako već ne mogu biti besplatne.

Slova možda nemaju, kažeš mi, i nastaviš, *ali ih imaju oni koji ih pišu, oni koji ih uređuju, prelamaju, tiskaju, izdaju...* na pola tog niza prestanem te slušati jer i sama poznajem proizvodni lanac izdavačke industrije. I kad je dovršiš, tu tiradu zaključiš neoborivim argumentom, maksimom neoliberalnog kapitalizma koja kaže da *u ovom svijetu ništa nije besplatno. Pa tako ni slova.* Namjerno si okrutna.

Ali ja svoje priče nisam pisala zato da bi ih se prodavalo, probam ti objasniti romantičarski naivno, *nego zato da bi ih se čitalo.*

Ali tvoj će ih izdavač izdati zato da bi ih se prodavalo, uzvратиš mi bešćutno i tako mi jednim potezom izbiješ sve argumente.

Osim toga, dobro znaš da ni ti sama nikada ne bi pisala besplatno, nastavljaš, i ja priznam da je to istina, iako tek djelomično, jer sam dosad na svojim pričama zaradila tek nešto više od četiristo kuna. Da, brojevima: 400 kuna. Ali zbog takve bilance nisam nešto posebno sretna.

Iako se kapitalizam neće složiti, u mojem su svemiru i pisci radnici i za svoj rad zaslužuju biti plaćeni, baš kao i radnici u brodogradilištu. I ne govorim to samo zbog toga što sam svjesna da našem dvočlanom kućanstvu u svijetu brojeva prijeti sasvim očita propast, nego zato što vjerujem da postoje svjetovi u kojima iza pisanja ne stoje nužno zarada i prodaja, u kojima se piše radi čitanja i u kojima se, bez obzira na to, pisanjem može zaraditi više od četiristo kuna.

Ali jedna priča nije za takve svjetove dovoljna, temeljena na istinitim događajima ili ne, svejedno. I toga sam isto svjesna.

Jedna priča nije dovoljna, ali je potrebna, kažeš mi bešćutna ti, kao da i dalje čuješ sve što govorim u sebi, kao da je takvo što uistinu moguće, pa onda završiš s, A jedna knjiga već može učiniti čuda.

Mi nemamo radno vrijeme. Ponekad je to blagoslov, ponekad prokletstvo, a najčešće oboje. Jer ponekad to znači da možemo spavati do podneva, a ponekad, kad stisnu rokovi, da su nam radne i subota i nedjelja. Za razliku od naših roditelja i ona dva prijatelja koji imaju normalna uredovna vremena, naš tipični radni dan ne počinje u osam i svakako ne završava u četiri, naš tipični rad dan zapravo i ne postoji jer svaki od njih je drugačiji.

Ti si život bez radnog vremena sama odabrala, za njega se izborila, a ja sa svojom diplomom dramaturgije nisam imala puno izbora. U svakom slučaju, sada smo obje manje-više stalno zaposlene, ali bez ugovora.

I ti i ja radimo od doma. Naših četrdeset kvadrata istovremeno su i naša osobna i naša poslovna adresa, u njima se nalaze i naš neradni krevet i naša dva radna stola. I ponekad, kad stisnu rokovi, zna se dogoditi da danima ne vidimo ništa drugo osim svoja četiri zida. Iako smo tada obje stalno doma, doma smo tako da jedna od nas uvijek gleda u ekran kompjutera. Kažu da su naša zanimanja slobodna, ali ja mislim da je ta sloboda prilično uvjetna.

I ti i ja živimo zahvaljujući riječima, zarađujemo za život rečenicama... otuda i potječe ta naša navodna sloboda. Ti ih prevodiš, a ja ispisujem, tako da je naš stan uglavnom ispunjen zvucima tipkovnice, pogotovo kad stisnu rokovi, jer tada u svako doba dana barem jedna od nas udara po tim plastičnim slovima. To je zvuk uz koji se budimo, to je zvuk uz koji liježemo.

Neću više tako, rekla si mi jutros, dok smo kovale planove za slučaj da dobijemo na lotu, jer večeras je izvlačenje 7/39*. Nisam te pitala, *Kako?*, jer znala sam odmah na što misliš, jer znam da već neko vrijeme sanjaš o karijeri bankovne službenice. Nekidan si to i doslovno sanjala, sebe u poslovnom kostimu, kako ideš na posao u PBZ* na Cvjetnom i ondje za šalterom provodiš osam sati nakon čega prazne glave, bez rokova, odlaziš doma, a plaća ti sjeda redovito, sredinom mjeseca.

Zamisli da su nam sva popodneva slobodna, zamisli da nam nitko ne duguje honorare, nastavila si za doručkom, dok sam ja i dalje bila za kompjuterom. Ti si ovih dana „slobodna“, nemaš nikakvih rokova, pa možeš satima doručkovati i prepuštati se takvim snatrenjima. Ali ja ih imam, dva danas i jedan sutra. Zato sam ja svoj doručak pojela odmah, zato ovaj put ne

sudjelujem u tvojim maštanjima nego koncentrirano nastavljam udarati po ovim plastičnim slovima.

Inače, kad smo obje slobodne, o takvom urednom, uredskom životu znamo zajedno maštati preko cijelog dana, planirati kolike ćemo kredite dignuti i za što, smišljati izlete za te uvijek slobodne vikende... nismo u tim maštanjima nikada bahate, ne treba nam puno za početak, samo jedan Novi Zeland ili malo Afrike... Ali i te nam se uvjetne utopije redovito uruše, kad shvatimo da u takvoj kombinaciji ne bismo imale vremena za svoje rečenice, kad shvatimo da bi to značilo razne šefove i nadređene i samo par tjedana godišnjeg...

I dok ti nastavljaš osmišljavanje svojih bankovnih dana, i dalje uvjerena da bi ugovor na određeno bio puno bolje rješenje od prekarijata*, svjesna da onih na neodređeno više gotovo da ni nema, ja osjećam rokove kako se bliže.

Nemam sad vremena za to, moja ti, kažem ti, premda i ti znaš da moram dovršiti ovu priču koja je jedan od tih rokova. Moram je dovršiti, a ne znam kako, treba mi još tristotinjak znakova.

Kad shvatiš da te stvarno više ne slušam, kažeš mi da ideš do bankomata provjeriti je li ti sjeo novac za prijevod koji si predala prije godinu dana. Kažeš mi to rezignirano, jer znaš da su ti koji ti taj novac duguju isti oni čiji me rokovi upravo stižu, jer znaš da ćemo uskoro redovito zajedno odlaziti u tu istu šetnju do bankomata, ruku pod ruku, dok će nas iza stakla gledati bankovne službenice, tamo na Cvjetnom, mirno lupkajući po svojim tipkovnicama.

I one vjerojatno igraju lota, rekla si kad si došla doma, a ja sam dobila svojih tristo znakova pa se vratila tebi u krevet, u predahu između rokova.

Nikad zapravo nismo igrane loto, ali da ga igramo, odabrale bismo ove brojeve:
3, 4, 11, 16, 21, 22, 23.

AUTORSKA

Čije su zapravo tvoje priče? pitala si me jutros, ne znajući da u džepu nosim ugovor koji sam upravo potpisala, u kojemu su regulirana autorska prava nad mojim pričama. Znala sam da ćeš biti sretna što sam ga potpisala, jer to znači da će moja knjiga napokon biti objavljena, zato sam tu tajnu još malo od tebe čuvala, da te malo poslije iznenadim njome.

Nisam ga zapravo skrivala samo zbog iznenađenja, nego i zbog nekih njegovih klauzula, kao što je naprimjer ona u kojoj piše da se *Autor odriče prava na samostalno korištenje djela*, iako ja nisam Autor, nego autorica, odlučili su da me u daljnjem tekstu ugovora oslovljavaju kao Autora.

Znala sam da zbog te i sličnih klauzula nećeš biti sretna, jer tko bi bio sretan kad pročita da *Autor Nakladniku ustupa pravo isključivog prostorno, i sadržajno neograničenog gospodarskog iskorištavanja djela* ili da *Nakladnik postaje vlasnik medija na kojem je Djelo zapisano*. Znala sam da te ništa od toga neće pretjerano obradovati pa sam zato o ugovoru još malo šutjela, na što me uostalom taj isti ugovor i obvezuje, smišljajući istodobno odgovor na tvoje pitanje o vlasništvu nad mojim pričama.

Znala sam na što ciljaš kad me to pitaš, znala sam da ti u glavi nisi imala Profil, mog Nakladnika, nego sebe, moju Čitateljicu, a osim toga i glavnu heroinu velike većine mojih priča.

Znam da si ih ti napisala, ponudila si mi sama šlagvort za dalje, *ali mislim da moja uloga u cijeloj toj priči nije zanemariva*. I ti i ja znamo da je to istina, da nema tebe, ova zbirka nikada ne bi nastala pa u mojem džepu sada ne bi bilo ni tog ugovora čije se odredbe smatraju poslovnom tajnom, što znači da ovom pričom, pod pretpostavkom da je temeljena na stvarnim događajima, kršim taj članak ugovora. *A ako je tako*, nastavljaš dalje, *onda i ja polažem neka prava na njih, možda ne autorska, ali neka druga da*.

To je kao ono pitanje kome pripada pismo, pošiljatelju ili primatelju, onoj koja ga piše ili onoj koja ga čita, jer moje su priče poput pisama tebi, s tom razlikom što ih nećeš čitati samo ti nego i svi ostali koji do moje zbirke budu došli.

Ali ja s dijeljenjem autorskih prava nemam problema, dok god ih dijelim s tobom, a ne s korporacijama, kažem ti, tako da odmah pristajem potpisati taj imaginarni ugovor koji si u

svojoj glavi već sastavila i prema kojemu moje priče prestaju biti samo moje i postaju naše, u nekom neodređenom omjeru.

Tebe to neopisivo razveseli, toliko da me odmah zagriš i izljubiš, i čineći to gurneš ruke u džepove moje jakne, jer dočekala si me s tim pitanjem na vratima, odmah po povratku izvana, tako da se nisam ni stigla skinuti.

Šta je ovo? pitaš me kad u desnom džepu napipaš komad papira koji, i dalje radosna, odmotaš, nadajući se da je posrijedi neka moja nova priča...

I tako dođe taj čas kad ti moram priopćiti pravu istinu, kad se na našu bespravnu utopiju obrušava zakonodavna realnost u kojoj potpisi na kraju ugovora vrijede više od intimnih osjećaja i u kojoj pisma ne pripadaju ljudima nego poštanskim uredima, a priče ne pripadaju autoricama i njihovim partnericama nego izdavačkim kućama.

To je ugovor, započnem pažljivo, dok ga ti na brzinu prelijećeš pogledom, a lice ti se brzinom svjetlosti smrkava. *Aha*, procijediš potišteno kad dođeš do sitnih slova, shvaćajući da su u našu igru ušli neki veći igrači, da ova priča polako prestaje biti samo o nama i postaje pomalo kafkijanska.

Naše priče nikada neće biti njihove, kažem ti onda, jer zbilja vjerujem da pitanje vlasništva nad njima nije u ingerenciji sudova nego srca, a ti u isti čas pred mojim očima pokidaš ugovor na tisuću dijelova, da se osiguraš da se pričama ne može dogoditi ništa... iako zapravo dobro znaš da je taj papir samo moja kopija, da u ladici nekog Profilova pravника postoji ona druga, pravovaljana, na temelju koje mogu zbog zloupotrebe ove priče, odnosno ugovora, biti pravno gonjena.

Volim tvoju nježnost.

PRVA

Danima već pokušavam odlučiti koja će priča u mojoj knjizi biti prva. Znam da se zbirke, za razliku od romana, ne čitaju od početka do kraja, znam da se priče čitaju slučajnim odabirom, napreskokce i naopako, i da to što će u knjizi neka od njih biti prva u odnosu na druge čitateljicama zapravo neće značiti ništa. Znam da u zbirci prva priča može biti bilo koja.

Ali jednako tako znam i da ja neću biti mirna sve dok ne budem sigurna da svaka priča u mojoj knjizi, mojoj prvoj knjizi, ne bude na svojem mjestu. A da bi sve ostale bile na mjestu, prvo ona prva mora biti na njemu. Ali prvo je mjesto teže popuniti u odnosu na ostale.

To najbolje znaš ti, moja prva djevojka, djevojka koju sam našla s dvadeset i četiri godine. Toliko je trebalo da se popuni to moje prvo mjesto. Prvu ću priču, nadam se, ipak naći nešto prije. Jer imam ih već trideset i nešto, trideset i nešto priča između kojih mogu birati, i sve što sada trebam jest pronaći onu prvu, prvu među jednakima, i staviti je na svoje mjesto. Prvo prvu, a zatim i sve ostale.

To bi trebalo biti lako, uvjeravam se svakog dana dok prekrajam, premještam i razbacujem priče, dok smišljam nove i nove rasporede, početke i krajeve, pokušavajući pronaći smisao u njima. Ali umjesto s dovršenim sadržajem, svake noći u san tonem s mišlju kako bih najradije, da mogu, preskočila prvu priču. Nakon korica i posvete uslijedilo bi nekoliko praznih stranica pa onda odmah priča broj dva, pa onda i sve ostale.

To je nemoguće, kažeš mi, vireći iza mog ramena, kao da to i sama ne znam. Ali sve priče koje sam dosad napisala zvuče kao da im bolje pristaju neki drugi redni brojevi, pokušam ti objasniti, nijedna nije stvorena da bude prva.

Tebe moj odgovor strašno nasmije, *Govoriš kao da ti je priče pisao Bog, a ne ti*, pa nastaviš, *prvenstvo je stvar odluke*. Znam zašto si to rekla, ti koja si prije mene imala čak tri djevojke. *(To nije čak, uporno mi ponavljaš. Ali u usporedbi s mojih nula je, tako glasi moj jednako uporni odgovor.)*

Nekad me to strašno mučilo, tih tvojih 3 : 0 prednosti i nisam htjela o tvojim bivšima čuti ni riječi, a kamoli se s njima družiti. Htjela sam njihovo postojanje izbrisati iz svoje svijesti, a po mogućnosti i iz tvojeg pamćenja. Ti si se na te moje dječje bolesti u početku smijala, ali

kako moje panike nisu prestajale ni nakon dvije godine, napokon si shvatila da je stvar ozbiljna. I još se sjećam tog popodneva kad si napokon sve te moje strahove jednostavno otpuhala.

Sjela si do mene, obuhvatila mi lice rukama i šapnula mi na uho ono što je Bill Murray šapnuo Charlotti u zadnjoj sceni onog filma Sofije Coppole*. I to je bilo dovoljno da me uvjeri da su moji strahovi bili bespredmetni.

Sjećanje na tu scenu uvijek me nasmije jer znam da je baš to bio trenutak u kojem si odlučila da ću upravo ja biti tvoja prva cura, usprkos povijesnim datostima.

Tako ti je i s pričama, rekla si mi danas kad sam ti se na sve to žalila, i ja sam u trenu shvatila ono što mi je čitavo vrijeme bilo pred nosom. Odmah sam onda sjela za kompjuter i napisala potpuno novu prvu priču, priču koja će definitivno biti prva, jer sam ja tako odlučila.

Kad sam je napisala, tako sam je i nazvala, *Prva*, da ne bude zabune, pa sam je spojila s onih ostalih trideset i nešto, ubacila je među njih neprimjetno, u nadi da će je netko pročitati posljednju.

BEZIMENA

Naslov je poput imena. To mi ponavljaš već daniima, jednako koliko ja tebi ponavljam da pričama ne trebaju imena. Ti onda, naravno, povlačiš paralele s ljudima, kažeš mi, Zamisli kako bi tebi bilo da si bezimena.

Da sam bezimena, bila bih slobodna, pomislim, ali ne kažem to naglas jer znam da bi ti poludjela. Tebi su imena bitna i ti si na svoje ponosna, ti kojoj to ime tako savršeno pristaje.

Lako je tebi, mislim onda ja koja se sa svojim imenom nisam nikada spojila. Meni je moje ime kao neka naljepnica, puka slučajnost koja se nošena vjetrom iz dalekih krajeva za mene zalijepila i sada je moram posvuda nositi i pokazivati ostalima, kao da je bila moja odluka. Ime je, po meni, nužno zlo u svijetu s previše osoba, jer da nas je manje, imena nam ne bi bila potrebna.

I dok ja tako snatrim o svijetu bez nomenklatura, ti mi ispred očiju pucneš prstima, dozoveš me u ovu stvarnost u kojoj su imena ne samo prisutna nego i presudna.

Onda? pitaš me, Kako će se zvati ova?

Ova, to je moja priča, još jedna u nizu kojoj ne znam i ne mogu dati ime. Ova se nalazi na ekranu pred nama i čeka da bude nazvana, imenovana, naslovljena.

Onda? ponavljaš, dok ja sliježem ramenima.

Ovih dana privodimo moju zbirku kraju. Sve su priče gotove, samo nekima još nedostaju imena i mi ih već daniima zajedno smišljamo, pišemo i brišemo jer se meni nijedno zapravo ne sviđa.

Priče ne mogu u svijet bez imena, baš kao ni djeca, uvjeravaš me dok ja i dalje beznadno buljim u tu bezimenu priču, a ti za nju u rukavu već imaš desetak mogućih naslova. Pred mene ih izbacuješ brzinom onog aparata koji ispucaiva teniske loptice, a ja ih tvrdoglavo odbijam poput betonskog zida koji mu stoji nasuprot. Nije stvar u tome da mi nijedan nije dovoljno dobar, stvar je u tome da mi je dosta tiranije imenovanja.

Nisam sigurna kada se točno to dogodilo, kada sam počela pisati priče bez naslova i kada su mi počela smetati imena. Jer nekada davno s tim nisam imala problema, sve su moje ranije

priče propisno imenovane i na neke sam od tih naslova dosta ponosna.

Ali u međuvremenu se nešto dogodilo i ja bih sada, da se pita mene, a ne mog urednika, izdala knjigu bez ijednog naslova — bio bi to samo niz priča između korica. Jednako kao što bih, da se pita mene, a ne moju državu, i sama hodala svijetom baš tako, bez imena. Ali i sama predobro znam da ni priče ni ljudi ne mogu postojati bez imena pa obično nakon puno natezanja odaberem jedno od tih tvojih ponuđenih, ono koje me najmanje boli.

S mojim imenom je nešto teže, jer čak i kad bih imala volje i vremena da započnem proceduru njegove promjene, ni sama ne znam kako bi to moje novo ime glasilo. Ja nisam Jasna, ali sasvim sigurno nisam ni Inja ni Martina ni Vedrana. Tisuću smo puta razgovarale o tome, tisuću si me puta pokušavala uvjeriti da mi Jasna pristaje, tisuću ti puta nisam uspjela objasniti da meni jednostavno ne pristaje nijedno ime.

Ipak, svejedno s vremena na vrijeme samu sebe zateknem da u sebi nabrajam neka ženska imena, u nadi da ću pronaći ono pravo. Tako i sada, u glavi vrtim svoju rodbinu i prijateljice... Mara, Mirna, Mirjana, Duška, Anica, Darja, Aleksandra, Ljiljana... dok ti i dalje nabrajaš potencijalne naslove te moje stare priče.

Kad se ponovo uključim u stvarnost, već si na kraju s nabranjem novih naslova za *ovu* pa čujem samo posljednja dva. Zapravo volim te tvoje pokušaje imenovanja, uvijek se trudiš biti maštovita i uvijek ubaciš jedan ili dva koji nemaju nikakve veze sa mnom i mojim pričama, tako da me na kraju nekako pridobiješ, uvjeriš u bar jedno od tih desetak imena i na tren čak povratiš vjeru u smisao imenovanja.

Može Moja ti, kažem ti napokon i ti budeš sretna, a ja se nadam da ćeš možda jednom, osim mojim pričama, smisliti i neko lijepo ime meni, njihovoj autorici.

Stvar je u tome da sam si ponekad potpuno nejasna, rekla sam ti, u još jednom pokušaju da ti objasnim nevolje koje imam s vlastitim imenom.

Ti si mi odvratila da su si svi ponekad potpuno nejasni.

Ali veći je problem što si samoj sebi ponekad i previše jasna, Jasna, nastavila si, i meni je postalo jasno kako će moje novo ime glasiti.

DVIJE KARTICE O NAMA

Ne mogu više pisati o nama, priznala sam ti napokon jutros. Ipak si prestala, rekla si, dok su ti se oči punile suzama, a rekla si da nećeš nikada.

Da, i ja se dobro sjećam tog dana, sjećam ga se jer si mi ti tada rekla da *nikada* ne postoji. Ali čini se da je to *nikada* sada ipak došlo, čini se da sam ti ipak prestala pisati riječi...

Prošle su već četiri godine otkad sam počela pisati priče o nama, ali onda sam jednoga dana samo stala. I sada je prošlo već osam mjeseci otkad sam prestala pisati priče o nama. Nisam čak ni pokušavala nastaviti. Jednostavno sam prestala.

I sad sam ti napokon to priznala.

Mene to brine, jako me brine, ali ni približno onoliko koliko brine tebe. Jer ti vjeruješ da sve stvari nešto znače, ti vjeruješ da ništa nije slučajno.

Koliko ih imaš? pitaš me, praveći se da te zanima hoću li, usprkos zastoju, uspjeti ispoštovati onaj ugovor koji sam potpisala... ali zapravo pokušavaš dokučiti zašto su nestale moje priče o nama, zašto smo nestale mi u mojim pričama.

Ja se najprije pravim da te ne čujem. Ne da mi se o tome razgovarati. Kad ovo budeš čitala, znam, u prethodnoj rečenici pronaći ćeš razlog mojeg prestanka. Dok ja i dalje šutim, ti još jednom ponoviš pitanje, ovaj put glasnije.

Koliko ih imaš? vikneš iz druge prostorije toliko glasno da tvoje pitanje više ne mogu ignorirati, toliko glasno da se prenem i iz ruku ispustim knjigu koju sam do maloprije čitala, Franzenovu *Slobodu*, od imponantnih petsto devetnaest stranica.

Nedovoljno, odgovaram ti, iako i ti to već znaš, jer mi već četiri godine svakih par mjeseci zajedno radimo inventuru mojih priča, čekajući dan kada će one napokon biti spremne za objavu. Imam ih nedovoljno, mislim i dalje u sebi, pokušavajući pronaći mjesto na kojem sam u *Slobodi* stala.

Postoji, naime, ta računica, koju mi je potvrdilo više mojih prijatelja, da mi treba najmanje pedeset priča ako ikada želim izdati knjigu. Pedeset priča od dvije kartice. Ili dvadeset i pet priča od četiri kartice. I dalje — dvanaest, trinaest priča od osam kartica, odnosno šest,

sedam priča od šesnaest kartica, ili tri do četiri priče od trideset i dvije kartice ili jednostavno jedna priča od minimalno devedeset i šest do sto kartica, ali to onda više nije priča nego roman, novela ili pripovijetka. A ja ih imam samo tridesetak, priča, i neke od njih nemaju ni pune dvije kartice.

Ako tu i tamo dodam koji pridjev, mislim dalje, listajući *Slobodu*, pretvorim poneku jednostavnu neproširenu rečenicu u zavisnosloženu, dodam malo dijaloga i pokoju paralelnu radnju, sve brojeve napišem slovima umjesto znamenkama, a skraćenice i akronime zamijenim punim riječima, možda i stignem do pedeset kartica. Ali to je i dalje duplo manje od onoga što trebam. Možda je u fusnotama spas, pomislim, ali ne znam broje li se fusnote. Nazvala bih Mimu* da je pitam, ali već je prošlo dva i ona vjerojatno spava. Goran* bi mi samo spustio slušalicu, to znam, pa odmah odustanem.

Dok se ja u sebi tako bavim tim jednostavnim, ali sudbonosnim računskim operacijama, praveći se da zapravo čitam Franzenu, ti dolaziš iz hodnika, ruku punih knjiga koje istovaruješ pred mene.

Vidi, kažeš, otvarajući jednu po jednu, pokazujući mi koliko stranica imaju. Pa iako sam i sama iznenađena brojem knjiga koje ne prelaze sto stranica, svejedno te prekinem. *Broj kartica nije isto što i broj stranica*, kažem ti i vratim se *Slobodi*, praveći se da sam potpuno pomirena s tim što nikada neću izdati knjigu.

A onda se sjetim da stvar uopće nije u tome, stvar nikada nije bila u tome hoću li objaviti knjigu i koliko će ta knjiga imati stranica. Stvar je u tome da sam ja prestala pisati, prestala sam pisati o jednoj stvari o kojoj sam ikada pisati znala. Prestala sam pisati o nama.

Mene je strah da ćemo nestati, kažeš mi kao da se nadovezuješ na moje misli, *da ćemo nestati ako zbilja prestaneš pisati o nama*. I odmah zatim dodaš, *Prekinuti, mislim, ne doslovno nestati*, jer znaš da se ja ne snalazim s metaforama.

Mi smo postojale i prije nego što sam ja pisala o nama, kažem ti, pokušavajući te umiriti, a onda, kako bih te umirila još više, uzmem bilježnicu i kemijsku u ruke, sjednem za stol i napišem, *Ne mogu više pisati o nama. Prošle su već četiri godine otkad sam počela pisati priče o nama, ali onda sam jednoga dana samo stala*.

DOSADNA

Kad sam ti dosadna, kad me se hoćeš riješiti, onda mi kažeš, *Napiši priču o tome*. Ne o tome da sam ti dosadna nego o tome čime ti dosađujem.

Prvih sam te nekoliko puta čak i poslušala, tako su nastale neke od meni najdražih priča, ona o negacijama, naprimjer, ili o slovu š, ali kad sam shvatila da je to samo tvoja strategija za situacije u kojima ti idem na živce, onda sam te prestala slušati.

Tako sada kad mi kažeš, *Napiši priču o tome*, umjesto da posegnem za kompjuterom i otvorim *Word*, ostanem sjediti ili stajati preko puta tebe i nastavim ti dosađivati, jer ne želim da moje priče nastaju samo zato što me ti više ne možeš slušati.

To onda obično završi tako da se posvađamo, pa ja svejedno poslije napišem priču o tome, jer kad se posvađamo nemam puno izbora, ti okupiraš televizor koji nemamo, a meni ne preostaje drugo nego da čitam ili pišem. (Odlazak u knjižare si mi zabranila zbog minusa u koji smo upale nakon što sam u istom popodnevku kupila Kaštelanovo izdanje *Biblije* i trotomni *Kapital* iz 1947. što bi, priznajem, također mogla biti priča za sebe.)

Kako ti meni nikad nisi dosadna? pitala sam te danas nakon što si mi po enti put rekla da napišem priču o tome i tako je počela naša svađa, jer htjela sam tu priču s dosadom istjerati do kraja.

Ti si mi prvo odgovorila nešto jako prosto i onda me natjerala da ti „priznam“ da si i ti meni dosadna, iako to zapravo nije istina. *Istina je, istina, samo mi nemaš hrabrosti to naglas reći*, i dalje si bila uporna, sto posto uvjerena da i ti, barem ponekad, ideš na živce meni.

I dok sam ja u glavi i dalje bezuspješno pokušavala pronaći situacije u kojima si mi dosadna, ti si najednom potpuno promijenila ploču i rekla, *I sad ćeš još napisat priču o tome svemu, jelda?*, pa dodala, *Skroz si predvidljiva*.

Iako mi je, priznajem, baš to bila prvotna namjera, u tom sam trenu ploču promijenila ja, jer nisam htjela ispasti i dosadna i predvidljiva u istom danu, i ispalila, *Ne, jednom ću za promjenu NE napisati priču o nečemu što nam se događa*, i sjela do tebe na kauč ispred televizora kojeg nema.

Pa postoji toliko toga o čemu nisi pisala, rekla si mi onda, očito nepokolebljiva u namjeri da

me isprovociraš, a ja sam ti odgovorila da je život ionako prevelik da bi stao u jedan roman. Moj odgovor nisi čula jer si već počela s nabranjem svega onoga o čemu nisam nikad pisala: o našem useljenju, o našoj ljubavi prema makadamu, o Uskrsu koji smo provele s mojima na Cresu, o pločama koje skupljaš ti, o globusima koje skupljam ja, o mojim noćnim morama, o tvom autu, o mojim nećacima, o tome kako smo udomile psa...

Sve to u sebi nosi priču koja samo čeka da je napišeš, rekla si mi, pa nastavila nabrajati dalje, implicitno me izazivajući da zbilja probam NE napisati priče o svemu tome.

Ja sam onda, takva dosadna i predvidljiva, postala još i potpuno zbunjena. Jer još sam maloprije bila čvrsto odlučila da neke priče neću nikada napisati, a sada si preda mnom nizala nove i nove potencijalne predivne priče, podsjećala me na potpuno zaboravljene anegdote, izvlačila situacije i motive kojima je bilo nemoguće odoljeti... kao ono kad sam pojela rizle, ono kad smo na Visu trčale po kiši, večerale s Erlendom*, vozile skuter po Gozi*... sve su te slike pred nama oživljavale jedna za drugom, potaknute tvojim slonovskim pamćenjem, a ja sam osjećala kako me *Word* zove.

I dok sam se ja preznojavala pod teretom svih tih neispričanih priča, ti si nezaustavljivo navodila nove i nove materijale. *Nikada neću stići sve to napisati*, mislila sam u sebi, dok si ti počela teme zapisivati na papir, da ih ne zaboraviš.

Bila si negdje na onom popodnevju koje smo provele na hokeju, kad sam napokon shvatila na što si tim izljevom sjećanja zapravo ciljala. Da, dugo mi je trebalo da shvatim u čemu je stvar, ali kad sam te napokon prozrela, nisam se više ni časka dvoumila.

Dosadna si, rekla sam ti, odahnula i odlučila da ću o svemu tome, hokeju i Erlendu, Cresu i Visu, rizlama i makadamu, za promjenu, zauvijek šutjeti.

Ako je tvoja zbirka ponekad roman, mogu i ja ponekad biti dečko? pitala si me, kao da su zbirka i roman književni rodovi, kao da književni rodovi imaju veze s onim drugim rodovima.

Ali svejedno sam ti odgovorila, *Zašto ne.*

SABORLE

Od svih riječi koje poznajem neke, da su ljudi, najradije ne bih pozdravljala na ulici. Jedne zbog toga kako zvuče, druge zbog toga što predstavljaju, a treće zbog njih samih, zbog onoga što jesu. I od svih popisa koje vodim, jedini koji ti nikada neću pokazati je baš taj popis riječi koje ne volim.

Tako sam davno odlučila, u to sam sve do danas bila sigurna.

Dobro sam ga čuvala, taj popis, daleko od tebe, sve do jutros mislila sam da nećeš nikada saznati koje su to riječi, jer meni ih se gadi reći, a još više napisati. Nema na njemu psovki, kao što bi netko mogao pomisliti, ne, ima samo ružnih spojeva slova, neugodnih asocijacija, nezgrapnih značenja.

Da, te sam riječi donedavno izbjegavala po svaku cijenu jer zbog njih ponekad kao da bi mi se i čitav jezik zgadio, toliko su mi odvratne bile. Kad bih čula da ih netko drugi upotrijebi, u pisanom ili govornom obliku, koža bi mi se odmah naježila, na njih bih reagirala kao što reagiram na jetrica, jedino od svih jela koje me tjera na povraćanje.

Najgora mi je, naravno, oduvijek bila pomisao da ćeš neku od tih riječi jednom reći ti, jer tvoje su mi usne inače izvor najljepših užitaka, kad proizvode riječi i kad proizvode poljupce, i zato sam uvijek nekako vjerovala da nema šanse da preko njih nešto ružno prijede. Često sam ipak strahovala od toga, pokušavala smisliti plan evakuacije za slučaj da se to dogodi, ali srećom, nije se događalo dugo, dugo... nije se dogodilo sve do jutros.

Da, jutros si „napokon“ rekao jednu riječ s mog popisa užasa i ja sam ostala preneražena, nisam mogla sakriti svoje gađenje, samo sam te u nevjerici gledala i čekala, čekala valjda da se, kao u crtiću, na mene obruši nebo, da padnem s mosta, da mi tu bude kraj.

Ali, umjesto toga, tu si riječ ponovio još jednom, jer mislio si da je prvi put nisam dobro čula, a ja sam onda, kao u crtiću, otvorila vrata i netragom nestala, do kioska po cigarete, ili tako nešto, samo da zaboravim na taj užasavajući spoj tvojih usana s ogavnostima.

I to je bilo dovoljno da ti shvatiš što je posrijedi.

Kad sam se vratila, rekao si samo, *Da ih čujem*, i ja sam ti onda ipak pokazala taj svoj popis. Čuvala sam ga dobro skrivenog, duboko na dnu ormara, pa je potrajalo dok sam ga otamo

izvadila, i laknulo mi je onda jer ti nisi poludio, nisi me ismijao, ne, samo si rekao, *Nemoj ništa brinuti, zamijenit ćemo ih.*

Meni nije bilo jasno o čemu govoriš, zamijeniti koga čime... a kad si mi objasnio što smjeraš, puknula sam u smijeh.

Ispalo je, naravno, da je rješenje bilo tako jednostavno, tako lako: zamijenili smo svaku od mojih omraženih riječi nekom novom, izmišljenom, stvorili smo sasvim nove parove sinonima koji nigdje izvan našeg svijeta ne postoje.

I ispalo je, naravno, da i u tvom svemiru postoje omražene riječi, riječi koje ne možeš podnijeti. Nakon što si pročitao moje, šutke si uzeo komad papira i na njega sasuo dvadesetak svojih ružnih riječi, a ja sam ti odmah obećala da ću iz svih svojih priča, iz svega što ikada budem pisala, po kratkom postupku izbrisati sve njih.

Tako sada, kad poželim pred tobom reći onu tvoju omraženu riječ koja počinje na *pa*, ja kažem *saborle*, a kad poželim reći onu koja završava na *ast*, ja kažem *ponjan*. A tu su još i *zanoćnik*, *rancife*, *vezerjetje* i još pedesetak nekih sasvim novih riječi koje, zapravo, nigdje osim u našem svijetu ne postoje.

SREDNJI

Mogu u jednoj priči biti dečko? pitala si me i ja sam rekla, *Zašto ne?*

Ali kad sam sjela da tu priču napišem, shvatila sam da ne znam kako da te, osim gramatički, učinim muškom. Pokušavala sam prvo smisliti neku tipično mušku radnju, iako odavno znam da tipično muške radnje ne postoje, kao što uostalom ne postoje ni one ženske... ali činilo mi se prejednostavnim da samo sve zamjenice, predikate i pridjeve koji se odnose na tebe prebacim iz ženskog u muški rod, htjela sam nešto više.

Shvatila sam da bi onda zapravo svaku priču o tebi mogla napisati u muškom rodu i da bi svaka i dalje bila o nama, svaka osim možda onih u kojima vodimo ljubav jer to ipak nešto drugačije izgleda kad to rade hetero parovi.

Možeš u svima biti dečko, rekla sam ti onda, a ti si odbila s, *Ne, hvala*, i objasnila da bi ti to ipak bilo previše. *Nisam isključiv, ali to bi moglo zbuniti čitatelja*, tako si dovršila, a ja sam dalje razmišljala kako su rodovi jedno od rijetkih mjesta na kojima mi se svijet zapravo više sviđa od jezika, jer u jeziku, barem ovom našem, postoje njih samo tri, muški, ženski i srednji, dok u svijetu postoji njih beskonačno... barem tako ja volim misliti. Istina, da smo u nekom drugom jeziku, turskom naprimjer ili finskom, možda uopće ne bismo imale roda, a u nekim drugima mogle bismo birati između njih pet, šest ili više, ali u hrvatskom smo osuđene biti ili dečki ili cure, nema nečeg trećeg, nema ničeg između.

A istina je da smo i ti i ja najčešće upravo to, nešto treće, nešto između, okolo, onkraj i preko ta dva-tri isključiva roda, transformiramo se ovisno o prilikama, izvana najčešće preko odjeće i frizura, iznutra preko svih mogućih osobina, jer zapravo ne vjerujemo da ni jedno ni drugo ni treće, ni odjeća ni frizura ni osobine, pripadaju isključivo muškim ili ženskim rodovima, iako nas od djetinjstva, kao uostalom svu djecu, pokušavaju uvjeriti u suprotno.

Da, od malih nas nogu pokušavaju ugurati u jednu od tih dviju načelno praznih ladica, i same smo često to pokušavale, ali tamo negdje u dvadesetima i ti i ja smo shvatile da se i u haljinama možemo igrati autićima i da to što o sebi govorimo kao o pripadnicama ženskog roda zapravo ne govori ništa o našim nutrinama.

Zato je zapravo svejedno pišem li nas u muškom ili ženskom rodu, zaključila sam u sebi na kraju tog unutarnjeg monologa, pa pomislila kako bismo zapravo i ti i ja u svim mojim

pričama, u svim ili barem samo u jednoj, trebale biti malo muške, malo ženski, pa malo čak i srednje, kad već, dok god nas pišem na hrvatskom, ne možemo potpuno zaobići rodove.

I, kao što to obično s nama biva, i ti si u tom trenutku pomislila isto.

Zapravo ne, mogu u jednoj priči biti oboje, i dečko i cura? pitala si i ja sam ti rekla, *Zašto ne?*

LJUBAVNA

Sanjala sam da riječ *ljubav* ne postoji. Ljudi su i dalje imali sve te osjećaje, ali nisu znali kako ih nazvati, nisu imali riječi kojima bi ih opisali. I nije *nepostojala* samo *ljubav*, nije bilo ni *zaljubljenosti*, nije bilo ni glagola *voljeti*, *zavoljeti*, *ljubiti*, ni svih njihovih izvedenica i varijanti, nije bilo ni pridjeva *zaljubljen*, u svim trima rodovima. I isto je bilo na svim svjetskim jezicima, ljubav je jednostavno nestala iz rječnika.

To je neki strašan svijet, rekla si mi kad sam ti prepričala san, a ja sam mislila o tome što još sve na svijetu postoji, a nema imena. Bio mi je potreban taj san, san bez ljubavi, da bih shvatio da je svijet pun neimenovanih stvari, bića i pojava, radnji, stanja i zbivanja. Razmišljao sam o tome kako bi bilo neku od njih imenovati, mislio kako bi mi to značilo puno više nego da dobijem svoju ulicu negdje u Novom Zagrebu ili da mi se ime pojavi u križaljci, što mi je već dugo godina želja.

Onda sam, onako iz znatiželje, dohvatila Anića*, da provjerim kako se uopće definira *ljubav*, uvjerena da je to zapravo nemoguće. Malo sam strahovala, tražeći slovo *Lj*, da je možda neće biti ondje, da je taj svijet koji sam sanjao nekim čudom postao ovaj naš u kojem živimo. Ali dijelom sam se i nadao da bi *ljubav* mogla biti jedna od onih riječi koje su se nekim čudom uspjele spasiti od rječnika, da je možda ostala slobodna od okova definicija. Ipak, ubrzo sam je pronašao i odahnuo. Bila je ondje, ni po čemu istaknuta, negdje između *ljudoždera* i *ljubičica*, okovana doduše, ali ipak postojeća. Nije nestala.

Onda mi je pogled pao i na sve druge rječnike poslagane na tvojem radnom stolu, stajali su ondje i tvoj omiljeni Klaić i Šonje* i Bujas*, pa sam ih, onako iz znatiželje, jednog po jednog otvorio i provjerio što oni imaju reći po pitanjima ljubavi. A kad sam već bila ondje, potražila sam u njima i definicije *zaljubljenosti*, *voljenja*, *ljubljenja* i svih njihovih pridjevskih, priložnih i ostalih inačica, na hrvatskom i drugim jezicima, između svih mogućih rodova i spolova. Na kraju sam provela čitavo popodne proučavajući sve natuknice koje imaju imalo veze s tom vrstom osjećaja, između *Amora* i *zaljubljenosti* provela sam nekoliko sati. Prvo sam bila fascinirana, onda sam postajala sve ljuća, da bih do kraja večeri bila potpuno gnjevna.

Jer otkrio sam da je sastavni dio polovice tih definicija: *osoba suprotnog spola*. Da, pola tih rječnika nedvosmisleno mi je poručivalo da ja tebe ne mogu voljeti, ljubiti, da se u tebe, zapravo, nikada i nisam mogao zaljubiti. Čitao sam i nisam mogao vjerovati iz koliko su

natuknica moji osjećaji prema tebi bili isključeni, kao da ne postoje, kao da su nemogući. Jer ako se pita neke od tih rječnika, osobe istoga spola ne mogu se ni voljeti ni ljubiti, a o rodovima da i ne govorim. I uglavnom ih, i rodova i spolova, posvuda ima samo dva.

To me toliko uzrujalo da sam istog trena odlučila da ću ja napisati rječnik, jedan sasvim novi rječnik, koji neće isključivati nikoga. Iako nisam filologinja, iako u tome nemam nikakvog iskustva, još uvijek sam dovoljno mlada, zaključila sam, da bih ga, da sada krenem, do pedesete mogla dovršiti.

Sjela sam za stol i krenula. Od A.

Kovanje moje filološke budućnosti prekinuo si ti, već negdje oko *autohomofobije**. Došao si doma, uzrujan zbog vremena, jer vani je padala kiša, stvarno je padala. Sušeći kosu ručnikom, prišao si mi s leđa, pitao me što radim, a onda me, onako usput, poljubio. Poljubila si me tako da sam na tren zaboravila što sam do maloprije radila, kao da je sve na svijetu nakon tog poljupca ponovo krenulo ispočetka.

Kad sam nakon nekoliko trenutaka došla k sebi, shvatila sam nešto stvarno bitno, nešto što uopće ne piše u rječnicima. Shvatila sam da neke stvari, poput recimo tog tvog poljupca, zapravo nemaju ime i nikada ga neće moći imati.

I tako sam odustao od svog rječnika i, umjesto toga, zajedno se s tobom uputio u bespuća za koja rječnici nemaju riječi.

A ponekad ih nemam ni ja.

DVIJE

U tvojim pričama uvijek su samo dva lika, rekla si mi nekidan za ručkom, iz vedra neba. Objavila si to kao neku veliku istinu, kao da je to nešto što i sama nisam znala.

Takve rečenice obično ispališ baš u takvih prilikama, kad ih najmanje očekujem, kad radimo nešto sasvim drugo, od mojih priča miljama daleko. Dok u dva ujutro na praznom parkiralištu u Utrinama četkamo psa, naprimjer, ili dok u subotu ujutro prebiremo knjige na Britancu.

Onda ispada da u tom svijetu nema nikoga drugog, nastavila si, da u njemu živimo samo ti i ja. Čekala sam da prožvačem zalogaj do kraja, pa rekla, To nije istina, jer dobro znam da u njima ponekad spominjem i neke druge ljude, ponekad čak i poimence, naše prijatelje naprimjer, zatim našeg psa, pa čak i roditelje.

U jednoj se pojavljuje čak i tvoja urednica, pobjedonosno sam uzviknula, a ti si me onda podsjetila da sam je u međuvremenu iz te priče izbacila, pa nastavila, Osim toga, druge ljude možda ponekad uzgred i spomeneš, ali lika su uvijek i samo dva — ti i ja, i tako si mi izbila iz ruke tu šačicu argumenata.

Ponekad mi se čini da ti o mojim pričama razmišljaš više nego ja. To je možda i logično, s obzirom na to da si ti ne samo povod svim mojim pričama nego i njihova prva lektorica, korektorica, čitateljica. Bez tebe mojih priča ne bi bilo, a bez njih ne bi bilo pola našeg odnosa. U to ponekad iskreno vjerujem, to je nešto o čemu sam već pisala.

I prije nego što se uspijem pobuniti, umiriš me. *Ne želim reći da je to nešto loše, samo kažem da nas je u tvojim svjetovima uvijek dvije*, kažeš mi otpijajući gutljaj malvazije. Dok čekam da nastaviš, i ja popijem malo malvazije, jer predosjećam da će mi za nastavak trebati njena podrška.

To onda zvuči kao neki izmišljeni svijet u kojem postoje samo dvije zaljubljene osobe i ništa više, zaključiš, a ja pomislim da to zapravo i nije toliko daleko od istine. I nadam se da će ova priča završiti ovdje, prije nego što stignemo do kraja boce.

Ali tu ovoj priči nije kraj, ovoga puta zato što si ti tako odlučila.

Ali čitatelji će onda sigurno misliti da se nikad ne svađamo, nastaviš mi objašnjavati, ili da se

svađamo samo oko nekih gluposti.

I dok ja i dalje mislim da ni to nije toliko daleko od istine, ti neumorno nastavljaš, *Zašto ne napišeš nešto o svojoj zaboravljivosti ili o mojim nesigurnostima, o onome kad si tjedan dana spavala kod Gorana ili o onoj glupoj svađi u avionu... Ničeg od toga u tvojim pričama dosad nije bilo.*

Baš ti je dobro krenulo nabranje naših nevolja, pomislim, i samo čekam da izvadiš popis naših svađa pa mi počneš čitati s njega, za inspiraciju. Uskoro ćeš vjerojatno predložiti i da jednu zbirku samo o njima napišem, za ravnotežu. A onda možda, kad smo već kod toga, sa mnom i prekinuti, kako bih imala i podlogu za pisanje u stvarnosti.

Uostalom, tako nešto si nedavno već i predložila i ja sam umalo razbila tanjur zbog toga. Zato, prije nego što to tvoje mahnitanje uzme maha brzo ispalim, *Hoću, napisat ću*, i obećam ti da ću odsad početi pisati i o našim svađama.

A zatim se, nakon zadnjeg zalogaja, povučem u svoju sobu gdje, inspirirana, u jednom dahu napišem priču u kojoj se brutalno svađamo, onako kao što se u stvarnosti zapravo nikad nismo. I prije nego što je stignem dovršiti znam da mi se neće svidjeti ta priča, znam da mi se nećemo svidjeti takve mi, ali se svejedno natjeram da je dovršim jer znam da će tebe to obradovati. Tebe i čitateljice.

Kad se nakon pola sata vratim u sobu, ponosna što ti mogu pročitati jednu lošu priču o nama, jednu koja nije ružičasta, tebe je ipak već prošla volja za negativnostima. Kažeš mi da si zaključila da, ako već ne možemo stalno živjeti sretne u stvarnosti, da onda hoćeš da tako živimo barem u fikciji.

Ja se s tobom složim pa te jednom rukom zagrlim, a drugom zgužvam onu priču i riješim je se, kao da nikada nije ni postojala, kao da nikada nismo postojale posvađane mi, kao da zbilja nikada nećemo prekinuti.

VOLIM TE

Iza nas je više od nekoliko prebrođenih kriza, nekoliko kila nagomilanih frustracija, i isto toliko pa još duplo više sreće i ispunjenosti, iza nas su zaboravljene gluposti, nemoguće podrške, ponovo probuđeni osjećaji, iza nas su duge nesigurnosti i još duži razgovori, samo nama jasni kompromisi, zalijevanje stalosti i brisanje slabosti, iza nas su male povrijeđenosti i velike riječi, rasplinite sumnje, nemogući zagrljaji, beskrajne dubine i nevjerojatni skokovi, iza nas su besmislena jutra i značajni pogledi, poljupci koji govore i nepremostive sličnosti, sve je to prošlo između nas u zadnjih iks mjeseci, i dalje se gužva u jednako snažnom polju naše bliskosti.

I ti mi još uvijek nisi rekla, *Volim te*, ne tim riječima.

Ne znam zašto sam *to* dodala, *to ne tim riječima*, kad dobro znam da se *Volim te* i ne može reći nekim drugim riječima. Može se reći na nekom drugom jeziku, *to da*, što onda automatski znači i neke druge riječi, ali i te neke druge riječi zapravo znače isto.

Dugo smo o tome šutjele, ili barem ja, patila sam zbog toga u sebi, praveći se da me sve to zapravo ne smeta, uvjerena da zapravo nema veze, to što mi nisi *to* nikada rekla, jer sam, kao, sama to odmah shvatila, pročitala to u tvojim očima, onog našeg prvog dana, tamo kod Rovinja, kad si me *onako* pogledala.

Ali istina je da nisam uvijek oko toga bila tako jako sigurna, istina je da me često bilo strah da mi to nikad nisi rekla zato što to zapravo nisi nikad ni osjetila. Bila sam često zbog toga nesigurna, zbunjena, nesretna, uvjerena da sam zapravo nevoljena.

Sve dok te jednog dana nisam napokon s tim suočila, jer previše je vremena prošlo, a ta rečenica se još uvijek nije među nama pojavila.

Stvarno ti to nisam nikad rekla? pitala si me onda, a ja sam ostala zatečena. Da, dok sam ja prolazila kroz krize, sumnje i nesigurnosti, dok sam se ja lomila u sebi, ti to nisi ni primijetila.

Stvarno? pitala si me ponovo, potpuno nesvjesna onoga s čim sam se ja mjesecima u sebi borila. Da, ti to uopće nisi bila primijetila, nije ti nikada palo na pamet da mi to nisi nikada rekla. U tebi se to toliko podrazumijevalo da nije bilo ni potrebe za verbaliziranjem toga. A kad sam napokon smogla hrabrosti da te pitam, *Voliš li me?*, ti si sve moje strahove, kao i

obično, jednostavno otpuhala.

To mi je toliko jasno da sam ti očito zaboravila to reći. Tako je glasio tvoj jednostavan odgovor, prozaičan kao što si prozračna čitava ti. *Naravno da te volim,* nastavila si, kao da je to najprirodnija stvar na svijetu, *još od onog našeg prvog dana, tamo kod Rovinja, kad si me onako pogledala.*

Ali ni ti meni nikad to nisi rekla, sjetila si se onda, ali ja sam već imala spreman odgovor na to.

Jesam, ali u sebi, rekla sam ti, a ti si se na to glasno nasmijala.

Onda sam ti to rekla još jednom, i to naglas, *I love you, ti amo, Ich liebe dich, je t'aime,* rekla sam ti to zapravo četiri puta, na sva četiri jezika na kojima to znam reći. Ali i jedan mi je zapravo sasvim dovoljan, taj naš hrvatski, jer ne trebam više od dvije riječi da ti kažem *to...* a kad malo bolje razmislim, shvatim da mi ne treba ni toliko, shvatim da i meni to piše u očima, još od onog našeg prvog dana, tamo kod Rovinja.

MOJA TI

S bivšim sam djevojkama uvijek imala isti problem. Iako ih nije bilo puno, tih bivših (nije ih zapravo bilo uopće), problema je bilo prilično, a jedan se od njih sa svima njima ponavljao: nikad nisam znala kako da ih zovem.

Ne kako da ih zovem pred drugima, tu nikada nisam imala nedoumica. Pred drugima sam ih uvijek zvala imenom i nije mi padalo na pamet da ih zovem ikako drugačije, da koristim neke od onih generičkih naziva kao što su *cura*, *djevojka*, *žena* ili *draga*. A kako one, za razliku od mene, s vlastitim imenima nisu imale problema, takvo je stanje stvari svima odgovaralo.

Jer meni su ti opći nazivi oduvijek bili odbojni, baš zato što su generički, osim možda *cura* i *djevojka* koje sam, priznajem, ipak koji put izgovorila, ali samo u iznimnim slučajevima kad nisam imala drugog izbora. *Moja cura*, rekla bih onda i mislila kako mi smeta ta posvojna zamjenica, kako u međuljudskim odnosima takvih ne bi trebalo biti jer u njima nema pripadnosti.

Dugo me mučilo kako da ih zovem, ne samo pred drugima, nego i među nama. Nedostajalo mi je nešto osim njihovih osobnih imena. Umanjenica sam imala napretek, istina, nisam imala problema ni s tepanjima ni s nadimcima. Kad se sve to zbroidi, imala sam stvarno puno izbora, ali nešto mi je u svim tim nazivima opetovano nedostajalo. I taj je nedostatak nazivlja jasno govorio o nedostatku samih veza, tako da ih je zapravo bilo relativno lako prekinuti.

A onda si došla *moja ti*.

Još se uvijek sjećam noći kad si mi te riječi prvi put rekla. *Moja ti, vodim te do mora*, rekla si sanjajući, a ja sam se istog trena pred tobom rastopila. I dok si me ti, takvu rastopljenu, u čudu tražila u i oko našeg kreveta od soli i stijenja, misleći da sam možda nestala, ja sam shvatila da sam napokon pronašla ono što mi je nedostajalo svih tih godina.

Moja ti bila je pripadnost koja mi nije smetala.

Moja ti opisivala je točno ono što si ti meni.

Rekla si to u polusnu, ne znajući da ja za taj izraz nikad prije nisam čula jer se u Istri on nikada ne upotrebljava, a kad si me napokon pronašla, raznježenu, mekanu poput oblaka, ispričala si mi sve što znaš o *mojoj ti*, o tome kako se naveliko i naširoko koristi u Bosni i

Imotskoj krajini, kako su o *njoj* pisali i pjevali mnogi, iako ne u smislu u kojem si je ti rekla meni.

Ispalo je tako da *moja ti* u ostatku svijeta nije ništa posebno, da ti definitivno nisi bila prva koja je te riječi nekome rekla.

Ali to me nije nimalo poljuljalo u vjeri u te dvije male riječi, jer bila si prva koja je te riječi rekla meni... i nadam se da ćeš mi ih zauvijek govoriti, iako dobro znam da zauvijek zapravo ne postoji, da ništa ne postoji zauvijek.

Ti zapravo uopće ne voliš tikvice.

POSljednja

Ovu sam priču dvaput napisala, zapravo još nisam, ali sada ću je drugi put napisati, jer kad sam je prvi put napisala, ti si je izbrisala. Zato je sada pišem po sjećanju. Išla je otprilike ovako:

Prestajem pisati, tako sam odlučila. Ovo će biti moja zadnja priča. Već nekoliko mjeseci klackam se na toj istoj klackalici na kojoj se izmjenjuju vjera i sumnja u slova, pokušavam doznati mogu li se zbilja riječima činiti stvari, kao što je to davno tvrdio Austin, kao što ponekad tvrdiš i ti.

Ali sada je vaga napokon prevagnula, slova su se na kraju priče ipak pokazala kao preslaba, mač je postao jači od pera. Nisam sigurna je li za to kriva postmoderna ili samo moj defetizam, ali sigurna sam da je između mene i riječi zauvijek gotovo.

Ovo je moja zadnja priča.

Prestajem pisati jer na svijetu ima već previše riječi, ne trebaju mu još ove moje. Gdje god se okrenem, vidim samo riječi spojene u rečenice spojene u odlomke spojene u poglavlja ili članke, priče, knjige, na kioscima ili na internetu, u knjižnicama, na policama, sve vrvi slovima, tuđim mišljenjima, maštanjima, opisima, monolozima i svim ostalim pripovjednim tehnikama. Prestajem pisati jer ne mogu između toliko riječi razabrati one stvarno bitne, jer ne želim doprinositi generalnoj inflaciji značenja, jer stvarnost je već previše puta opisana i previše se dodatne stvarnosti proizvodi riječima.

Sada nam treba samo tišina.

Tebi još nisam sve to rekla, čekat ću da ta odluka prvo sazrije u meni, neću se zalijetati kao s cigaretama, pa da moram prestajati više puta. Ne, želim prestati jednom zauvijek i držati se toga, tako da ću prvo prestati, a onda to priopćiti tebi.

Ionako već znam što ćeš mi reći, znam točno kako će taj naš razgovor teći.

Svijetu možda ne trebaju tvoje riječi, ali trebaju meni, to će biti tvoja prva rečenica na koju ćeš još dodati i to da će mi riječi ionako i dalje postojati u glavi, da ih se neću riješiti ako ih samo prestanem ispisivati.

Ili ćeš početi i šutjeti? to ćeš me pitati, a kad na sva ta pitanja ne budem imala odgovora pitat ćeš me, *Ili možda više ne vjeruješ riječima?*, i prije nego što ti stignem reći da ne vjerujem onima tuđim, a granice između mojih i tuđih ionako su porozne, toliko da ponekad ni sama ne raspoznajem gdje staju tuđe rečenice, a počinju moje, ti ćeš reći da sigurno postoje ljudi čijim riječima i dalje vjerujem, i ja ću opet biti u problemu jer ćemo obje znati da je to istina.

Ali riječi su u međuvremenu postale potrošna roba, pokušat ću se ipak obraniti, *i takvo me stanje stvari boli.*

Nisu riječi krive, reći ćeš mi onda i dodati, *Baš zato bi ti trebala pisati više, a ne manje, treba nam više riječi kojima možemo vjerovati.* Podsjetit ćeš me onda da zapravo vjerujem Wittgensteinu kada kaže da su granice našeg svijeta granice našeg jezika.

Vjerovala sam nekada, tako ću misliti u sebi, *ali vidjela sam previše riječi, a premalo promjena.*

Tu ću te negdje i prestati slušati pa rezignirano zaključiti da je jedino rješenje da ja sama prestanem pisati jer drugima možda ne mogu stati na kraj, ali sebi mogu. Na tragu one Ghandijeve, odlučit ću sama biti promjena koju želim vidjeti u svijetu, kao Bartleby* reći ću da radije ne bih, kao isti onaj Wittgenstein, *O čemu se ne može govoriti, o tome se mora šutjeti.*

Cijeli sam taj naš razgovor odmotala već više puta u glavi, a sada sam ga napokon i ispisala, u ovoj svojoj zadnjoj posljednjoj priči kojoj neću dati sretan kraj, kojom ću samo stati na kraj svom pisanju.

Prvi put kad sam je napisala, ova je priča trebala ovdje završiti. Ali onda si došla ti i umjesto da me uvjeriš ili razuvjeriš riječima, ti si naprosto cijelu tu priču — izbrisala. Dok sam te ja blijedo gledala, ti si neumorno držala tipku *delete*, a kursor je polako gutao slova, proždirao ih redak po redak, sve dok nije pojeo sve što sam mukom bila ispisala, sve dok se pred nama nije ponovo stvorila ona zastrašujuća bjelina praznog papira. Da, za manje od minute ispred mene je ponovo zasjala samo sjajna praznina *Wordova* dokumenta koji si onda zatvorila, bez sačuvanih promjena.

Okrutno, da.

Kad je sa svime bilo gotovo, samo si mi nonšalantno rekla, *Ovo si zapravo htjela*, a ja sam u trenu shvatila da će ovo možda ipak biti samo moja zadnja, ne i posljednja priča, jer nisam mogla podnijeti da sve te riječi koje su mi bitne samo tako nestanu, jer *zadnji* znači samo da zasad još nije bilo ničega nakon toga, a *posljednji* znači da više ništa poslije toga neće slijediti.

Jednom ćeš morati zbilja napisati posljednju priču, rekla si mi kad sam ti rekla da sam napisala posljednju.

Znam, odgovorila sam ti i pomislila kako bih ipak voljela da se to ne mora dogoditi.

DODACI

Mi imamo samo reči

I divno smo se snašli u toj nemaštini

Branko Miljković, Zamorena pesma

NA LASTOVU

Sve se naše priče događaju na Lastovu.

Na tom otoku nismo nikad bile ni ti ni ja, sve što znamo o njemu, znamo iz naših priča. Jer još smo davno odlučile da će upravo Lastovo biti mjesto na kojem ćemo zajedno živjeti.

Iako smo se upoznale u Rovinju, na Lastovo smo preselile još istog trena, na Lastovo selimo svaki put kada nam je previše ove dosadne svakodnevne stvarnosti, kad nam počne nedostajati te fikcije u kojoj smo se prvi put srele, prvi put zajedno zaspale, zajedno se probudile...

Lastovo,
ali ne ono pravo, iako ćemo i ondje jednom sigurno otići,
nego ono koje postoji samo u našoj metafori.

Lastovo je naša mala imaginarna država u kojoj živimo već pet godina, država bez zakona, u kojoj postoji samo tvrđava s jedinom zastavom srca,
baš kao u onoj Kaštelanovoj,
na Lastovu možemo bez kruha možda, bez ljubavi nikada.

KAŽE KUNDERA

Kaže Kundera da je najganutljiviji češki ljubavni izraz, *Stýská se mi po tobě*.

Ne znam kako se on točno izgovara, po češki, pa ga izgovaram tako kako se i piše, po hrvatski, po Vuku, *Stiska se mi po tobe*, bez ovih crtica gore, kako ih ti zoveš. Izgovaram ga tebi na uho dok se budimo ujutro, i dok radimo razne druge stvari tijekom cijelog dana. Izgovaram ga tebi na uho preko mobitela, kad te nema pokraj mene, kad si negdje drugdje, kad mi fališ.

Stiska se mi po tobe.

Ti ne znaš što taj izraz znači, na češkom, pa ga na hrvatski prevodiš tako, doslovno, kako jedino možeš, *Stišće mi se uz tebe* ili, uz malo mašte, *Valja mi se po tebi*. Zato se smiješ kad ti to kažem i privijaš me jače uz sebe, pa pitaš, *Je l' sad bolje?*

A kad te nema, kad si negdje drugdje, kažeš, *Zamisli da sam jastuk*. Ali onda ne pitaš je li bolje jer znaš da nije, znaš da se mi i dalje stiska po tobe, jako se mi stiska po tobe.

I meni se stišće uz tebe, govoriš mi onda, i još, *Da si barem tu...*

Ja se smijem kad mi to kažeš i privijam te jače uz sebe, tebe ili jastuk...

Jer ono što ti to ne znaš, to je da, *Stýská se mi po tobě*, na češkom ne znači, *Stišće mi se uz tebe*, niti, *Valja mi se po tebi*. Ti ne znaš da, *Stýská se mi po tobě*, na hrvatskom zapravo znači, *Ne mogu podnijeti bol tvoje odsutnosti*.

Tako kaže Kundera. Zapravo, tako kaže njegov prevoditelj.

Ne mogu podnijeti bol tvoje odsutnosti.

I tako kažem ja, kažem to tebi.

VRILI NOVI SVIJET

Rekla si mi jednom da bi htjela sa mnom izgraditi vrli novi svijet.

I da se nadaš da jednom i hoćeš.

Izgraditi sa mnom vrli novi svijet.

Točno si tako rekla. I poljubila me.

Ja sam se na to samo glasno nasmijala, ali u sebi, pa naglas rekla, *Može*.

Pomislila sam kako bi netko tko te ne poznaje pomislio kako je to uvreda, reći nekome takvo što, netko tko zna samo za onaj vrli novi svijet na koji je mislio Huxley, nasmijao bi se, ali drugačije od mene, i rekao, *Nema šanse*.

Ali ja znam da ti nisi nikada čitala Huxleyja pa ne znaš da je njegov vrli novi svijet distopija koju ne bi poželjela ni najgorim neprijateljima, znam da nisi na to mislila kad si mi to rekla.

Znam da si ti mislila na neki drugi vrli novi svijet, neki samo naš, miljama udaljen od njegova.

Zato se i jesam na tu tvoju rečenicu nasmijala, ali u sebi, zato i jesam na taj tvoj prijedlog odmah pristala, jer uvjerena sam da će naš vrli novi svijet raznijeti i samu pomisao na njegovu groznu distopiju, otpuhati ju u neku daleku, zaboravljenu galaksiju.

NAJVIŠE

Najviše od svega, htjela bih te zagrliti stalno.

Ali to se u hrvatskom jeziku ne može.

Ne može se zagrliti nekoga stalno, ne može se ni stalno zagrliti tebe. Jer to bi značilo da se nekoga stalno zagrljuje ispočetka.

A zagrliti je svršeni glagol
i jednom kad nekoga zagrliš, onda si ga zagrlio i tu je taj radnji kraj.

Grčiti ga možeš, da, do beskonačnosti, ali zagrliti ne.

A ja bih tebe htjela zagrliti stalno,
voljeti do zauvijek,
smijati se kroz tebe.

Htjela bih ti raditi sve što je u hrvatskom nemoguće.

UKRADENA

Napokon je postalo ozbiljno, kao u istoimenoj pjesmi Krešimira Pintarića koju si oduvijek jako voljela.

Zato sam je za tebe ukrala i preradila.

Zato što i ja tebe volim kada se probudim s tvojim rukama ispod mog jastuka. I volim te kada me u prolazu pomiluješ po potiljku, kada se vikendom izležavamo u krevetu, a ti glumiš da si ljubomorna, kao u toj pjesmi Krešimira Pintarića.

Volim te kada mi prije odlaska na posao popravljáš naočale nježnim pokretima.

Volim te kada bez riječi ležimo na krevetu, a ti po peti put za redom puštaš Seana Nicholasa Savagea.

U tvom zagrljaju zaboravljam svako pretrpljeno zlo, kao u onoj pjesmi Czesława Miłosza, kao u onoj pjesmi Krešimira Pintarića.

NEŠTO ME SMIRUJE U NAČINU NA KOJI VEŽEŠ CIPELE

Nešto me smiruje u načinu na koji vežeš cipele. Ne mogu to točno opisati, to kako ih vežeš, ni shvatiti što je zapravo to nešto što me u tome smiruje. Ne mogu točno opisati ni kako me smiruje, ni zašto.

Možda bi netko drugi, netko vještiji od mene, netko vičniji, to mogao opisati, pronaći prave riječi i ritam, pronaći rečenice.

Možda bi netko drugi o tome mogao napisati priču.

Ali ja ne.

Za mene je to neopisivo,
neopisivo bez pridjeva.

A taj drugi, taj ili ta kojemu bi to možda uspjelo, sumnjam da uopće postoji. Kao što ne postoji netko tko bi mogao opisati to kako češljaš kosu ili režeš tikvice, to kako listaš novine i spremaš krevet, i to kako mene sve to smiruje.

Ne, priču o tome ne bi mogao napisati nitko jer nitko osim mene toga nije svjestan, nitko osim mene za to ne zna.

A meni,
meni je to neopisivo.

MAMINA

Ovu je pjesmu u srednjoj školi napisala moja mama:

Voljela bih da imamo
i more i svijet,
i sve da imamo.
I da damo malo meni
i malo tebi
i djeci što će biti naša.
I mi bi opet imali sve.

POPISI

Tout dans le monde existe pour finir comme un livre.

Stephane Mallarme

POPIS OTOKA NA KOJIMA SMO ZAJEDNO BILE

fratarski

prvić (kod šibenika)

vis

biševo

čiovo

rab

krk

cres

lošinj

malta

gozo

hvar

lastovo (metaforički)

dugi otok

POPIS RIJEČI KOJE SAM PRIJE TEBE KRIVO PISALA I IZGOVARALA

delinkvent
rekonvalescent
buldožer
oskvrnuće
unezvijeren
sredovječan
survati
pomrčina
beskoristan
grozomoran
limuzina
svakodnevnica
krvožedan
stolnjak
distinktivan
inženjer
neprikosnoven
kardamom
badminton
kanistar
skalpel
plomba
stiropor
pitoreskno

POPIS IMENICA KOJIMA UVIJEK ZABORAVIM ROD

planet

finale

auto

bicikl

graška

ispravka

misterij

POPIS TVOJIH NAJDRAŽIH VJETROVA

bura

POPIS NOVIH RIJEČI KOJE SAM NAUČILA U POSLJEDNJIH GODINU DANA

jetkati
kabast
ezan
kelcer
đule
osionost
mezar
sihra
dunderaj
đuzel
peleti
basamka
šuhva
tiganje
predšasnik
sakada
lakonski
razuditi
megdan
beočug
kuburant
famulus
bređa
nerast
fara
oligofenija
kopanjica
ham
prtina
kurjak
tumbe

andragogija
grnčarija
priora
šošoni
kurija
mondura
brabansona
šlajer
nazimica
gunj
lob
šenil
glabati
kulučenje
fedora
negatoskop
dura
paraidolija
haplologija
lister
rokada
čioda
ćilibar
otkos
kalem
čestar
torokanje
bradva
stap
badanj
breša
ulan
hidalgo
vakat
torpor

marangun
maroken
bukle
mliječac
ažur
malter
tokica
grojer
zjalo
senešal
farandola
omečina
šapka
alohton
zumba
katilena
baraž
paoma
marifetluk
mramorak
opijelo
šinjon
razdati
srdobolja
korniš
plumerija
kondi
ruana
baraž
šifonada
opatrnuti
gunja
kukuta
kučma
rojta

tuč
krnjatak
breve
kostrijet
šturak
butarga
antifonarija
klakelirano
pičpajn
beginna
logomahija
kartular
moikialogija
mijazam
rožina
semiš
dembelija
vorvanj
božman
kićenka
keson
merak
markizet
behar
eusocijalnost
paskvila
rikošet
patoka
soparnik
grličenje
peleti
kostrijet
šifonada
forceps
budelar

otava
opijelo
vakat
teratologija
elizija
nezgodacija
filtrum
orjunaš
buljuk
šames
vršalica
bugačica
drezga
bajer
pljoštimize
noksir
tabinja
pampur
patosiranje
bajat
baglama
bukvar
plajvaz
prznica
lotofag
neofit
kutara

POPIS RIJEČI KOJE TI NE VOLIŠ

upražnjavati
poenta
patike
menzes
gvalja
pazuho
momak
mošnja
nipodaštavati
obješenjak
seksati se
čegrtuša
čmar
distanca
masnica
muškobanjast
sluz
tetrijeb
vodica
urakljiti
ćaskanje
krljušt
žgaravica
naroljati
ulješura
ujušak
dežmenkast

POPIS GRADOVA U KOJIMA SMO SE LJUBILE

rovinj
zagreb
pula
osijek
varaždin
zabok
samobor
komiža
vis
split
knin
pazin
motovun
nikšić
herceg novi
beograd
ljubljana
rab
vodice
sisak
cres
mali lošinj
neki grad na novom zelandu (u mojem snu)
senj
beč
valletta
mdina
bale
žminj
labin
šid
treviso

rijeka
bern
zürich
dugi otok
luksemburg
metz
bolzano
brixen
köln
frankfurt
karlsruhe
maribor
brela
omiš
mojstrana
graz
bratislava
liptovsky mikulaš
prag
solun
mallnitz
villach
kobarid
ogulin
hvar
jelsa
bad hofgastein
arco
cortona

POPIS PRIČA KOJE NISU UVRŠTENE U KONAČNI RUKOPIS KNJIGE

bez teksta
bez tišine
did vanja
uspavanka
mostovi
jedna iz abesinije
pod navodnicima
utorak
sretan rođendan
dobar pas
prozročići, balončići i to
police
400 000
u knjižarama
tukani
nevolje s bojlerima
na iksicu
beskrajna

Priče koje nisu uvrštene u konačni rukopis knjige dostupne su na adresi: mojati.tumblr.com

LEKSIKON MANJE POZNATIH IMENA I POJMOVA

A

Adrian Mole — fikcionalni lik iz serije romana pisanih u dnevničkom stilu britanske spisateljice Sue Townsend; prvi put se pojavljuje 1982. godine, između ostalog poznat po svojem naumu da svakoga dana napamet nauči po nekoliko novih riječi iz rječnika, abecednim redom

anafora — stilski figura ponavljanja jedne ili više riječi na početku više uzastopnih stihova ili rečenica

Anić (Vladimir) — hrvatski jezikoslovac, kroatist i leksikograf; između ostalog, autor jednosveščanog rječnika *Rječnik hrvatskoga jezika*, prvi put izdanog 1991. godine u izdanju *Novog Libera*

Author — češki proizvođač bicikala

Austin (John Langshaw) — britanski filozof jezika, autor utjecajne knjige iz 1962. godine *How to Do Thing with Words*, u nas objavljene u prijevodu Andree Milanko kao *Kako djelovati riječima*; knjiga se temelji na njegovoj teoriji govornih činova u kojoj definira i opisuje performativne iskaze polazeći od pitanja *Što zapravo činimo kazujući nešto?*

autohomofobija — zazor od vlastite homoseksualnosti

B

Babić (Stjepan)-Finka (Božidar)-Moguš (Milan) — autori *Hrvatskog pravopisa* objavljenog 1971. i 1984. u Londonu; izdanje iz 1994. dobilo je odobrenje za školsku uporabu Ministarstva kulture i prosvjete

Baretić (Renato) — renomirani hrvatski književnik

Bartleby — fikcionalni lik iz istoimene priče Hermana Melvillea, u Hrvatskoj objavljene 1988. godine u prijevodu Maje Šoljan; u priči jedan pravnik bezuspješno pokušava iz svog ureda izbaciti pisara koji čitavo vrijeme izgovara samo jednu rečenicu, *Radije ne bih*

Baš ti, baš tu — hrvatski naslov zbirke priča američke književnice Mirande July *No One Belongs Here More Than You* iz 2005. godine; na hrvatskom objavljen tri godine poslije u prijevodu Mime Simić i izdanju *Vuković&Runjić*

Bujas (Željko) — autor *Velikog hrvatsko-engleskog rječnika* objavljenog 1999. godine u izdanju *Nakladnog zavoda Globus*

C

Cartman (Eric) — fiktionalni lik iz animiranog *sitcom* serijala *South Park* koji je s emitiranjem počeo 1997. godine, a čiji su autori Trey Parker i Matt Stone; podeblji, poznat po izjavi, *Screw you guys, I'm going home*

E

Erlend (Øye) — norveški glazbenik, skladatelj, pjevač, producent, član bendova *Kings of Convenience* i *The Whitest Boy Alive*; 2014. godine u dva navrata gostovao u Hrvatskoj

F

faction — umjetnička forma koja stvarne ljude i događaje koristi kao materijal za fiksijsku građu; umjetničko djelo u kojem su pomiješani stvarnosni i izmišljeni elementi

Fahrenheit 451 — roman Raya Bradburyja (1953.) i film Franfoisa Truffauta (1966.), čije su radnje smještene u društvo u kojem vatrogasci ne gase požare nego pale knjige, a pokret otpora formiran je od ljudi koji žive u divljini, učeći napamet klasike svjetske književnosti, održavajući ih tako na životu; temperatura na kojoj gori papir

Fantastična bića Istre & Kvarnera — zbirka eseja o fantastičnih bićima navedenog kraja, autora Borisa Perića i Tomislava Pletenca, objavljena 2008. godine u izdanju *Vuković&Runjić*

feng shui — drevna kineska vještina uređenja životnog prostora kroz manipulaciju pozitivne životne sile Chi u svrhu osiguravanja sreće

FFZG — akronim za Filozofski fakultet u Zagrebu

Franci (Blašković) — kultni istarski kantautor, predsjednik *Lige za boj protiv turizma*; kao *Gori Ussi Winnetou* objavio preko 70 albuma; između ostalih, autor pjesme *Addio Pola*

furešt — stranac na čakavštini

G

Gaj (Ljudevit) — hrvatski jezikoslovac, političar, ideolog, jedna od centralnih ličnosti hrvatskog narodnog preporoda; zbog reformi koje je uveo u hrvatski jezik hrvatska latinica naziva se još i *gajicom*

Gestalt — humanistički psihoterapijski pravac koji naglašava važnost i moć svjesnosti, osobnog iskustva i kontakta ovdje i sada; jedna od temeljnih postavki jest da, kako u percepciji, tako i u emocionalnom iskustvu, postoji stalna organska tendencija da se ono nedovršeno dovrši te tako postane smisleno; oblik, forma, obrazac na njemačkom

gospoda od krumpira — kolokvijalni naziv za gospođe koje vikendom prodaju krumpir i ostalo povrće iz kamiona po zagrebačkim kvartovima; opjevane u pjesmi *Krumpira* zagrebačke grupe *Pips, Chips & Videoclips*

Goran (Ferčec) — hrvatski romanopisac, dramatičar i dramaturg; između ostalog, autor romana *Ovdje neće biti čuda* objavljenog 2011. godine u izdanju *Frakture*

Gozo — otočić u malteškom arhipelagu

Grota — enoteka na rovinjskoj tržnici; stijena, hrid, greben, pećina, jama na čakavštini

H

Hay (Louise) — američka motivacijska autorica više knjiga za samopomoć, najpoznatija po naslovu *You Can Heal Your Life*; autorica niza afirmacijskih izjava poput, *I joyfully receive income, and I gratefully pay all my bills*

HDZ — akronim političke stranke punog imena *Hrvatska demokratska zajednica*, čiji je

slogan dugo vremena bio *Zna se!*

homo — *idemo* na čakavštini; kao prvi dio riječi označuje ono što se odnosi na jednako, isto ili zajedničko, npr. *homoseksualno*

HSP — akronim političke stranke punog imena *Hrvatska stranka prava*, čiji je slogan *Bog i Hrvati!*

J

Jamie Lee Curtis kad joj Kevin Kline govori talijanski — scena iz filma *Riba zvana Wanda* iz 1998. godine redatelja Charlesa Crichtona u kojoj jedan lik, za predigru, izvikuje jela s jelovnika nekog talijanskog restorana, što neopisivo uzbuđuje drugi lik

Jergović (Miljenko) — renomirani hrvatski književnik

K

Kempo — tradicionalna borilačka vještina s korijenima u Indiji, Kini i Japanu, temeljena na nenasilnoj samoobrani; u sebi utjelovljuje tri temeljna principa: mir, sklad i mudrost; doslovno: *ruka koja putem simbola predstavlja riječi istine*

Klaić (Bratoljub) — hrvatski jezikoslovac, kroatist i prevoditelj, akcentolog; najpoznatiji po *Rječniku stranih riječi* prvi put izdanom 1951. godine

koprolalija — impulzivna, nehotećna potreba za govorenjem prostota, opscenih, pogrdnih i socijalno neprikladnih izraza

Krasna zemljo — od 2002. godine službena himna Istarske županije; stihove je 1912. napisao Ivan Cukon, a uglazbio ih Matko Brajša Rašan

Kratki izlet — kratki roman Antuna Šoljana objavljen 1965. godine; govori o skupini poznanika koji se tijekom boravka u Istri upute u potragu za samostanom Gradina u kojem navodno postoje znamenite freske, no po putu dolazi do njihova osipanja te na kraju samostan pronalaze samo dva lika

Kvisko — maskota televizijskog kviza općeg znanja *Kviskoteka* autora i urednika Laze Goluže, koji je od 1979. godine emitirala TV Zagreb; termin je ušao u popularnu kulturu kao sinonim za džokera

L

Ladan (Tomislav) — hrvatski književnik, kroatist i prevoditelj; između ostalog i autor studije *Riječi: značenje, uporaba, podrijetlo* u kojoj razlaže temeljne pojmove ljudskoga postojanja preko etimologije u hrvatskom i glavnim europskim i svjetskim jezicima; umro 12. rujna 2008.

lalija — kao drugi dio riječi znači brbljanje, govor, npr. *koprolalija*

Linus (van Pelt) — lik iz stripa *Peanuts*, prvi put objavljenog 1950. godine, američkog autora Charlesa M. Schulza; poznat po tome što se nikada ne odvaja od svoje plave dekice

M

Mali koncil — mjesečni vjerski list za djecu, od 1966. godine izdaje ga katolički izdavač *Glas Koncila*

MDMA — akronim za metilendioksimetamfetamin; sintetička psihoaktivna droga prvi put sintetizirana 1912. godine u Darmstadtu; prije nego što je zabranjen, korišten je u terapeutske svrhe

Mima (Simić) — hrvatska spisateljica, kritičarka i prevoditeljica; autorica zbirke priča *Pustolovine Glorije Scott* koja je izašla 2005. godine u izdanju AGM-a

MSU — akronim za Muzej suvremene umjetnosti u Zagrebu

My Fair Lady — mjuzikl i istoimeni film iz 1964. godine, temeljeni na drami *Pygmalion* Georgea Bernarda Shawa iz 1912.; glavni je lik arogantni profesor fonetike koji se oklada da će uspjeti „običnu“ prodavačicu cvijeća pretvoriti u „pravu“ damu, tako što će je naučiti govoriti „pravilni“ engleski

N

Nama — skraćenica od Narodni magazin; jedan od najvećih lanaca robnih kuća u vrijeme SFR Jugoslavije te poslije u nekim dijelovima Hrvatske i Slovenije; osnovana 1881. godine kao *Trgovina lakatne i manufakturne robe Kastner i Öhler*, od 1945. djeluje pod imenom *Narodni magazin*

НИН — akronim za *Nedeljne informativne novine*; srpski tjednik za politiku i kulturu koji izlazi od 1935. godine

Nives (Opačić) — hrvatska jezikoslovka, kroatistica, autorica; diplomirala jugoslavenske jezike i književnosti te komparativnu književnost; između ostalih, autorica sljedećih naslova: *Hrvatski jezični putokazi — od razdraganosti preko straha do ravnodušnosti* (2007.), *Riječi s nahtkasna i kantunala* (2009.), *Reci mi to kratko i jasno* (2009.)

O

ono što je Bill Murray šapnuo Charlotti u zadnjoj sceni onog filma Sofije Coppole — posljednja scena filma *Izgubljeni u prijevodu* iz 2003. godine u kojoj gledatelji ostanu zakinuti za riječi koje jedan lik prošapće drugom

outanje [autanje] — proces kojim osoba neheteronormativne seksualne orijentacije sebi i svojoj okolini priopćava vlastitu seksualnu orijentaciju

označitelj i označeno — pojmovi koje je u teoriju književnosti uveo švicarski lingvist Ferdinand de Saussure, a koji zajedno čine strukturu svakog lingvističkog znaka; npr. u riječi *krevet* možemo razlikovati *krevet* kao označitelj koji je oblikovan glasovima *k*, *r*, *e*, *v*, *e* i *t*, te *krevet* kao predmet koji je tim glasovima označen

P

PBZ — akronim za *Privredna banka Zagreb*; druga najveća hrvatska banka, osnovana 1966. godine kao državna banka, privatizirana 1999., danas u vlasništvu talijanske grupe *Intesa Sanpaolo*

Pet prijatelja — serija popularnih romana za djecu i mlade, britanske spisateljice Enid

Blyton; prvi roman iz serije objavljen je 1942. godine

pidžin — termin kojim se označava jezik nastao mješavinom dvaju ili više jezika za potrebe osnovnoga priopćivanja između pripadnika različitih jezičnih i etničkih skupina; prema engleskom *pidgin*; kao riječ, u tiskanom se obliku prvi put pojavljuje 1870. godine

Pijade (Moša) — političar, slikar i novinar, od 1920. član *Komunističke partije*; zajedno s Rodoljubom Čolakovićem preveo Marxov *Kapital*, *Komunistički manifest* i *Prilog kritici političke ekonomije*

po Vuku — kolokvijalni naziv za fonološki pravopis u kojem se isti fonem uvijek piše istim znakom, što konkretno znači da pisanje neke riječi slijedi izgovor bez obzira na način tvorbe; Vuk je srpski filolog i jezični reformator, Vuk Stefanović Karadžić, poznat po izreci, *Piši kako govoriš, čitaj kako piše*

prekarijat — neologizam stvoren kombinacijom latinske riječi *precarius* (koja znači *nesiguran*) i završetkom *-ijat* iz pojma *proleterijat*; nova radnička klasa, karakteristična za suvremeni kapitalizam, a karakterizira je: rad na određeno vrijeme, povremeni i privremeni rad, nesigurni radni uvjeti, niska ili nikakva radnička prava i socijalna sigurnost; sastoji se od sezonskih radnika, *freelancera*, radnika koji rade preko agencija, na ugovore ili po projektima

pupoljak — *rosebud* na hrvatskom

R

rosebud — posljednje izgovorene riječi novinskog magnata Charlesa Fostera Kanea, lika u filmu *Građanin Kane* redatelja Orsona Wellesa iz 1941. godine, koje postaju pokretačem čitave radnje filma tijekom kojeg jedan novinar pokušava doznati njihovo značenje

S

Samice — kazališna predstava nastala u režiji i koreografiji Matije Ferlina 2011. godine

Solar (Milivoj) — pokojni hrvatski književni teoretičar, akademik, profesor emeritus na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, autor knjige *Teorija književnosti* koja je od 1976. do danas

doživjela dvadeset izdanja

Š

Šid — grad na padinama Fruške gore; granični željeznički kolodvor između Srbije i Hrvatske

Šonje (Jure) — glavni urednik *Rječnika hrvatskog jezika* objavljenog 2000. u izdanju *Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža i Školske knjige*

T

tack — hvala na švedskom

Timbaktu — kazališna predstava izvedbene skupine *Montažstroj* nastala 2008. godine u režiji Boruta Šeparovića prema istoimenom romanu Paula Austera

tinitus — zasad neizlječivo medicinsko stanje u kojem osoba čuje zvučne pojave (zujanje i šumove) bez realnog vanjskog podražaja

Tomić (Ante) — renomirani hrvatski književnik

Tovarnik — grad u Vukovarsko-srijemskoj županiji; granični željeznički kolodvor između Hrvatske i Srbije

trešeta — talijanska kartaška igra prisutna i na hrvatskom priobalju i otocima

V

Vijenac — hrvatski dvotjednik za književnost, umjetnost i znanost; od 1993. izdaje ga *Matica hrvatska*

Z

Zarez — hrvatski dvotjednik za društvena i kulturna zbivanja; 1999. osnovali su ga bivši

suradnici i dio redakcije *Vijenca* nezadovoljni dotadašnjom uređivačkom politikom

0

7/39 — vrsta igre na sreću u organizaciji *Hrvatske lutrije*; između trideset i devet brojeva treba izabrati sedam pravih; vjerojatnost takvog događaja jest 1 : 15.380.937, a kako navodi organizator, *Iako izgleda nevjerovatno, to nije nemoguće*

7. XI. 1943. — datum napada Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije na njemačko-ustaški garnizon u Koprivnici nakon kojeg je grad privremeno oslobođen od okupacije, sve do 9. veljače 1944. kada su ga, ponovo privremeno, zauzele njemačko-ustaške snage

92 — nekadašnji telefonski broj hrvatske policije

UMJESTO ZAHVALE

Ja želim samo jedno mirno jutro, jutro bez fikcije koju sam sama stvorila, bez prebrojavanja kartica i lektorskih ispravaka. Želim jutro u kojem ću moći utonuti u nečiju tuđu fikciju, upasti među korice tuđe mašte, i izaći iz njih taman na vrijeme za ručak, onaj u stvarnosti, na vrijeme za tikvice na lešo ili tako nešto, koje ćeš mi spremi jednako stvarna ti.

Ili, još bolje, želim za promjenu samo šetati onim pravim, prirodnim šumama, borovim ili hrastovim svejedno, umjesto da se gubim po onim pripovjednim. Želim se već jednom maknuti od svog radnog stola koji je zapravo kuhinjski i završiti s prekrajanjem vlastitih rečenica.

Većina je njih nastala tako davno da se tog vremena više i ne sjećam, tako davno da za neke od njih nisam ni sigurna da sam ih baš ja napisala. Nakupila sam iza sebe popriličan, i napokon dovoljan broj znakova, dovoljan da ga se može izdati kao knjigu.

Ali prije toga, prije izdavanja, čeka me još puno posla. Priče treba pregledati, prepraviti, poredati. Treba ih popraviti, presložiti, preimenovati. Neki to zovu finim tkanjem, ja to zovem kopanjem, oranjem, rovanjem, ja to zovem teškim fizičkim poslovima. Lako je bilo ono prije, ispisivati ih kad su dolazile same od sebe, iako svi dobro znamo da rečenice nikada ne dolaze same od sebe, samo se volimo praviti da je to tako.

Ali sada je na redu zadiranje u dubine.

I zato se već nekoliko tjedana ne dižem od kompjutera i sve sam drugo stavila na čekanje, sve osim tebe. Za mene zadnjih nebrojeno mnogo dana postoje samo moje rečenice.

Ali sad mi je toga već malo previše. I odustala bih od svega, odustala bih sigurno.

Da nema tebe.

Da nema tebe, ovu knjigu vjerojatno nikada ne bih završila. Započela sam je prije tebe, to je istina, ali tek kad si došla ti, tek s tobom, ova je knjiga počela zapravo nastajati, tek s tobom ove su se priče počele spajati. I da nema tebe, ne bih ni polovicu njih napisala, da nema tebe, ovu knjigu nikada ne bih dovršila, toga sam potpuno svjesna.

Jer ti si ta koja me svakodnevno čita i tako mi daje razlog za pisanje, ta koja me želi čitati i

dalje. I važnije od toga: ti si ta koju ja svakodnevno ispisujem.

I zato, *tack**.

UMJESTO BIOGRAFIJE

Ja ne volim službene biografije i da mogu, sasvim bih preskočila njihovo ispisivanje. Jer zna se kako izgledaju službene biografije, zna se zašto se one sastavljaju i što se od njih očekuje. Zna se, osim toga, i što u njima treba otkriti, a što sakriti te kako ih treba sastaviti da budu privlačne. A kad se toliko toga o nečemu zna, onda to nešto podsjeća na *HDZ**, a to nikako ne može biti dobro.

Zato puno više od biografija volim bilješke, i da moram sama napisati svoju, najradije bih je sastavila kao niz prijateljstava: s ljudima, knjigama i filmovima, začinjeno mojim najdražim izletima i pokojim glazbenim brojem.

Sve bi počelo s Pulum u kojoj sam odrastala i prvim danima djetinjstva. Spomenula bih tu jednog svojeg profesora koji je nedavno rekao da mu, što je stariji, sve važnijim postaje mjesto na kojem je prvi put skočio u more. I izviđači bi dobili posebno mjesto jer sam zahvaljujući njima zavoljela lutanje po šumama (o kojima bih poslije nadugačko pisala). Srednja škola ne bi zauzela puno prostora, kao uostalom ni onih par godina na Ekonomiji, ali dvadesete bi zato bile pune živopisnih crtica, novih prijatelja, važnih odluka, snažnih ljubavi, velikih putovanja.

Jedno cijelo poglavlje sigurno bi zauzeli jadranski otoci na kojima sam bila, a drugo moje putovanje po jugoistočnoj Aziji. Nekoliko stranica posvetila bih Kempu* i Putu koji sam prešla od bijelog do zelenog pojasa. Spomenula bih tu i kako sam se riješila straha od pasa i nekih drugih strahova prije i poslije toga, i koju ste ulogu ti i *Gestalt** imali u svemu tome. Skicirala bih i neke druge bitne spoznaje i doživljaje, poput trčanja za Suncem koje zalazi za neki nepoznati američki rt ili trenutka u kojemu sam shvatila razliku između označenog i označitelja* (ne šalim se).

Svaki od moja tri najbolja prijatelja dobio bi po dva lista papira, oni obični dobili bi po jedan, a poznanici, suradnici i cimeri do jedne stranice. O ljubavima bih se raspisala bez ograničenja broja znakova, a dosta bih toga zabilježila i o mami, tati, bratu, nonićima i nećacima. Posebnu pozornost posvetila bih pisanju, a nešto bih zapisala i o činjenici da češće od muškaraca volim žene, posebno tebe... iako načelno ne vjerujem u rodove.

Našla bi se tu i poneka službenija stvar, istina, poput uspomena s najdražih predstava na kojima sam radila (*Timbaktu** i *Samice**) ili datuma diplome (za roditelje), ali to bi bilo to.

Možda bih zapravo dodala i koju o Akademiji, odnosno Dramaturgiji, jer ondje sam provela, i dalje provodim, dosta vremena.

Navela bih i datum rođenja, jer mi je nekako drago što sam rođena na prvi dan proljeća. Drugih datuma ne bi bilo, osim možda onoga na koji sam položila ispit za voditelja brodice.

U zaglavlju bih, umjesto adrese, stavila link na svoj *Twitter*, a umjesto službenih dokumenata priložila bih popise najdražih filmova, knjiga, pjesama, uvala, i pokoju sliku mojih bivših radnih stolova, tenisica i bilježnica. I još bih negdje usput objasnila kako sam iz Jasne postala Jasna Jasna.

Da, takva bi bilješka bila potpuno neupotrebljiva, a vjerojatno i besmislena svima osim meni. Drugim riječima, bila bi to točno onakva bilješka kakvu bih željela.

partly because of my love for you, partly because of your love for yoghurt

Frank O'Hara, Having a Coke with You

Jasna Jasna Žmak

Rođena 1984. u Puli. Radi kao dramaturginja, istraživačica, spisateljica i savjetodavna terapeutkinja. Izvanredna je profesorica na Odsjeku dramaturgije Akademije dramske umjetnosti u Zagrebu gdje je prethodno i diplomirala. Autorica je i izvođačica predstave *this is my truth, tell me yours* za koju je 2024. godine dobila Grand Prix na festivalu BITEF.

Kao mentorica i organizatorica, vodila više edukacijskih programa iz domene izvedbene dramaturgije, psihodrame i/ili feminističke kritike. Bila je predsjednica strukovne udruge SPID - Savez scenarista i pisaca izvedbenih djela. Kratke priče objavljene su joj u više različitih časopisa i antologija. Živi i radi u Zagrebu.

Objavila: *Samice* (izvedbeni tekst, 2012), *Drugi sočasn*o (izvedbeni tekst, 2013), *Moja ti* (proza, 2015), *Pisma na kraju šume* (ilustracije Jelena Oroz; slikovnica, 2018), *Predavanje kao izvedba, izvedba kao predavanje - o proizvodnji znanja u umjetnosti* (studija, 2019), *Psi u svemiru* (ilustracije Dubravka Kolanović; slikovnica, 2020), *One stvari : eseji o ženskoj seksualnosti* (eseji, 2020), *Tepih na ražnju* (ilustracije Jelena Oroz; slikovnica, 2022).

Biblioteka Online

knjiga 298

Jasna Jasna Žmak

MOJA TI

drugo, izmijenjeno izdanje

© 2026 Jasna Jasna Žmak

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2026

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Glavni urednik

Krešimir Pintarić

Urednik

Tihomir Dunderović

Fotografija

StockSnap / Pixabay.com

Objavljeno

23. kolovoza 2026.

ISBN 978-953-374-463-6 (HTML)

ISBN 978-953-374-464-3 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-465-0 (PDF)

Prvo izdanje

Profil knjiga, Zagreb, 2015.

Knjiga je objavljena uz financijsku podršku Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Grada Zagreba. Mišljenja izražena u ovoj knjizi odražavaju isključivo mišljenja autora i ne izražavaju nužno stajališta ustanova koje pružaju financijsku podršku.